

מגילת יוחסיין.

מהרב ר' ישראל זעליגמאן זצ"ל מלוזין.

משפחת אבי אבי:

א.

הרב ר' יעקב (א) היה תלמיד חכם גדול, אך לא היה רב אב"ד בשום קהלה. זוגתו סלאווא היתה אחותו של הרב המאור הגדול ר' יקותיאל זיסקינד הכהן, (ב) אבי הגאון הגדול החסיד ר' רפאל הכהן (ג) אבד"ק האמבורג [יידוע בשם ר' רפאל האמבורגער].

יחס אבות.

מהרב ר' בן ציון דון-יחייא החוב"ק לודא.

[הרב הגדול ר' יעקב חאמינאער אבי המשפחות «ציוני», «זעליגמאן» ועוד. גיסו הרב הגאון ר' יקותיאל זיסקינד הכהן כ"ץ היה אב"ד בעיר אסווע. ושם נולד לו בנו הגאון הנודע ר' רפאל הכהן האמבורגער]. (א) עיין להלן שהיה נקרא «ר' יעקב חאמינאער». ע"ש הכתר «חאמינאער». אצל דודער וואלינצא. פלך וויטעבסק. ברוסיא. שלפיה"נ דרו בו איזה זמן אבותיו והוא בעצמו. אך אח"כ דר הרב הג' ר' יעקב כמה שנים עד פטירתו בעיר אסווע מחוז דריססא. פלך הנ"ל. (ב) בס' «זכר צדיק» - ווילנא תרל"ט - שתי דרשות האחרונות של הגאון החסיד ר' רפאל הכהן מהמבורג. בהקונטרס «מעללי איש» שבסוף הספר נדפס תולדות הגאון הזה מחתנו הרב החכם ר' אליעזר ליור קאצענעלינבוגן (או כמו שתחתם א"ע «קאצאלינבוגן» ואח"כ נשתנה שם - משפחתו לריססער. והוא אבי החכם גב"ד יאל ריססער. שלחם בספריו לשיווי זכויות היהודים באשכנז. עיין אבות ריססער האב יחבן «בדברי ימי היהודים» לגרעץ בתרגום טריווש - ווילנא תרס"ט - עמוד 304 ומעמוד 339 ותלמה). בהקונטרס הזה כותב ע"ד הרב הגאון ר' יקותיאל זיסקינד הכהן בזה"ל: «אביו של הגאון ר' רפאל מהמבורג הוא הרב הגאון המפורסם, החכם הכולל כמו"ה יקותיאל זיסקינד כ"ץ זצ"ל שהיה אב"ד במדינת ליפא אנד הגדולה הוא איש חכם, גדול בתורה ומוסר ובדרך ארץ. ושם חכמתו נודע בכל המדינות הקרובות והרחוקות. רבים וכן גדולים שאלו את עצתו כאשר ישאל איש בדבר האלקים. גם נשא מן בעיני כל השרים היושבים ראשונה במלכות פולין בימים אהם, כי כל דברי פי חכם חן וחסד על לשונו. וכל מי שהיה לו דבר אל שרי המדינה בא אליו. ודבריו הצליחו. הוא ידע לדבר לשון פולניא כאחד השדים. והיה סופר מהיר בכתב ולשון. איש תואר והדר ונשוא פנים ונמוסיו נמוסיו השרים, וחכמתו כחכמת מלאך אלקים», עכ"ל. (ג) הנה חתנו הרב אליעזר קאצענעלינבוגן-ריססער הנ"ל בקונטרסו «מעללי איש» כותב שהגאון ר' יקותיאל זיסקינד כ"ץ היה אב"ד

במדינת ליפלאנד הגדולה ונשא חן בעיני שרי פולין וכן גרעץ שט כותב על בנו הגאון ר' רפאל האמבורגער שנולד בפולין. וכן בס' «אזה למושב» מהרב יחזקאל דוקקעס קראקא חרס"ג- כותב שהרב ר' יקותיאל זיסקינד הכהן היה אב"ד דק"ק ליפלאנד הגדולה. ובאמת «ליפלאנד» אינה שם עיר רק שם של פלך שכולל כמה ערים ובהן גם העיר הגדולה ריגא (לפנים במדינת רוסיא. ועתה במדינה לטביא נשתנה שם הפלך הזה «ליווידזעמע»). ובאמת כפי שאמר לי ש"ב הרב המחבר «מגילה יוחסין». וכפי שמקובל במשפחתנו היה הרב הגאון הנ"ל (גיסו של אבי משפחתנו הרב הג' ר' יעקב חאמינאער זצ"ל) רב בעיר אסוויץ- (ברוסית-Освѣя), מחוז דריססא. פלך וויטעבסק במדינת רוסיא (ע' לקמן «יחס אבות» אות ו' שהגאון ר' יקותיאל זיסקינד היה רב גם בעיר דרווא. ושם באסוויץ נולד לו בנו הגאון הצדיק ר' רפאל הכהן כ"ץ. וכן בס' «אהלי שם» מהרב ש. נ. גאטליב-פינסק חרע"ב- עמוד 196 כותב «שהרב הג' ר' נפתלי הירץ קלאצקין זצ"ל. שהיה אבד"ק שימבארג היה ש"ב של הרב הגאון ר' אלכסנדר זיסקינד! הוא ר' יקותיאל זיסקינד הנ"ל האבד"ק אסוויץ. אבי הגאון המפורסם ר' רפאל מהאמבורג זצ"ל. עכ"ל. ומה שהמחז הזה נקרא בפי הסופרים הנ"ל בשם «ליפלאנד» הוא כי כידוע היתה «ליווידזע» (היא ליולאנד או «ליפלאנד») מהמאה הי"ב והלאה ברשות האבירים (ריטער) האשכנזים מהארצון הליווידזי (ליפלאנדיי). בשנת 1561 נכנסה מדינת ליולאנד או «ליפלאנד». וכן כל «לאטגאליע». (שבה הערים: דאוגאפילס (היא דינאבורג ודבינסק לפני). רעזיץ. לוצין והמחוז. ובה גם העירה אסוויץ Осеѣя ברוסית ההחזקה מלוצין רק לערך 80 קילומטר) תחת ממשלת מדינת פולין ואז נקרא כל «לאטגאליע» בשם «אינסלאנסקאיע וואיעוואדסטווא» (ברוסית: - Инфлянское воеводство, או Инфлянтское воеводство). ורק בשנת 1772 בעת חלוקת מדינת פולין-עבר המחוז הזה לרוסיא. והגאון ר' רפאל הנ"ל נולד בשנת תפ"ג היינו בשנת 1722. שאז היה המחוז הזה וכל לאטגאליע תחת ממשלת פולין ונקרא אז בשם «איפלאנד» או «אינפלאנד». ווען שגם «ליפלאנד» הי' אז תחת ממשלת פולין החליפו הסופרים הנ"ל «איפלאנד» בליפלאנד וכתבו שנולד בליפלאנד שבמדינת פולין. השם «איפלאנד» נשאר להמחוז הזה איזה זמן גם לאחר שכבר עבר לרוסיא. והרב הראשון ללוצין הרב הגאון ר' זאב וואף אלטשולר (שלהן ידובר אדוות בארוכה-חיתם א"ע על ספריו שפת היב» «אבן פנה» ועוד) שנדפסו בשקלאב שנת תקנ"ד: «יושב על מדין בק' לוצין והאוייער במדינת איפלאנד». וכן בס' «חבל יהודה» על אבות -וויילנא- 1800- חיתם א"ע המחבר «מ"מ ומ"ץ דק"ק דענאבארג ומדינת איפלאנד». וע' «תולדות היהודים בקורלאנד» מהרב הג' ר' לוי אוזינסקי הגאבד"ק יעלגאיי עמוד 2 ועמוד 69 ובמאמרי «מועבר של קהלות ישראל בלוצין והמחוז» בהרבוען «יעוורייסקאיא סטארינא» לשנת 1912 מעמוד 263 והלאה). הגאון הצדיק ר' רפאל הכהן הנ"ל נולד בעיר אסוויץ (שהיא עתה מחוז דריססא. פלך וויטעבסק) לאביו הגאון ר' יקותיאל זיסקינד הכהן כ"ץ שהיה רב אב"ד שם (והוא גיסו של אבי משפחת «ציוני» הרב הג' ר' יעקב חאמינאער מאסוויץ הנ"ל) ולאמו הרבנית הצדקנית אשת חיל וחכמת לב מרת בונא- בשנת תפ"ג. עוד מנעוריו הצטיין בכשרונותיו הנפלאים. בהיותו כבן י"ב הביאו אביו הרב לבית שארו הגאון בעל «שאגת אריה». שהיה אז ר"מ במינסק. בשנת תק"ב נבחר לר"מ במינסק. בשנת תק"ז נתקבל לרב בוויילקוניץ. בשנת תקכ"ג נתקבל לרב בפינסק. בשנת תקל"ב נתקבל לרב אב"ד בעיר פוזנא. ששם היה לפניו אב"ד דמא זקינו הגאון מרן ר' מרדכי יפה בעל הלבושים. שנפטר שם בשנת שע"ו. (ומה איריסאן במאמרו לתולדות האון בעל הלבושים «ביעוץ סטארינא» לשנת 1912-מביא ניסח הצבעה שעל קברו ושם שם שנפטר בשנת שע"ב. והוא כותב ג"כ שהגאון ר' רפאל האמבורגער היה מן זנבד. און מהבר הלבושים מצד אמו). בשנת תקל"ז נבחר לרב אב"ד דהג קהלות אלטווא. ה' רג

יחס אבות

וואנסבעק (אה"ו) וכיהן ששכ"ג שנה, ובשנת תקנ"ט הסיר מעליו עול הרבנות למרות הפצרות ראשי הקהל שיהיה עוד אצלם בתור רב אב"ד. טעם התפטרותו מהרבנות כותב חתנו הרב אליעזר קאצענעלנבויגן ריססער דהנ"ל שהוא מפני חולשתו וקנותו, והר"י דוקעס בספרו «אוה למושב» כותב שהוא מפני שהיה חפץ מאד לעלות לארץ ישראל ולשקוד על התורה באה"ק, אך אחרי שהתפטר מהרבנות התלקחה מלחמת נפוליון ואי אפשר היה אז לנסוע, ונשאר בהמבורג, ועסק שם בתורה ועבודה בקדושה ובטהרה ד' שנים ונפטר שם בשנת תקס"ד בהיותו

כבן פ"א. (מעללי איש). «אוה למושב». «דור דעה» מהרב יקותיאל אריה קאמעלעאהר. (בספר הזה מביא «אימרא מעליאת» מהגאון הזה: בשנת תקל"ב כשהטילו בוויילנא דרכ על החסידים ובקשו להגאון ר' רפאל שגם דו"ק יחתום על הכרזת של החרם. מיהן לחתום. וכאשר שאלוהו הלא הרב הדוכה למלאך ה צבאות - הגר"א מוויילנא גם הוא מן החתומים - השיב להם ע"ז הגאון ר' רפאל: הלא במעשה העקדה אנו מוצאים שלשחוט את יצחק צוה הקב"ה בעצמו לאברהם. אבל בעת שרצה הקב"ה למונעי מזה שלח לו מלאך, שמע מינה שלשחוט אדם אין לשמוע גם למלאך ה צבאות רק מפי הקב"ה בעצמו אבל שלא לשחוט אפשר לשמוע גם למלאך. . . .) היבר הספרים האלה: «תורת יקותיאל» על שו"ע יור"ד עד סוף סימן קי"א - ברדלין תקל"ב - ויש לשער שנתן לספרו השם «תורת יקותיאל» לזכרון כבוד אביו הגאון ר' יקותיאל זיסקינד הכהן זצ"ל הגאבד"ק אסוויץ. «ושב הכהן» - ק"א שו"ת - אלטונא תקנ"ב. «שאלת הכהנים תורד» על מס' זבחים מנחות וכו' - אלטונא תקנ"ב. «מרפא לשון» - ספר מוסר בה ענידים: עמוד היראה. עמוד התשובה וכו' - שם תק"ן. «דעת קדושים» דרושים בהלכה ואגדה - שם תקנ"ז. «זכר צדיק» ב' דרשותיו האחרונות שדרש. י"ב אחרי פטירתו ע"י חתנו הג"ל-וויילנא תרל"ט. - (ד' עיין להלן במגילת יוחסין סימן ו' וח' שהיה להרב הג"ר יעקב חאמינאער ארבע בנים ושתי בנות. (ה' הרב הג"ר זעליג זעליגמאן ולהלן אות ז' יבואר שה' שמו «אהרן זליג» היה ש"ב ש' הגאון ר' רפאל כמבואר לעיל סימן א' שאמו של הרב ר' זעליג מרת סאאווא היתה אחותו של הרב הגאון ר' יקותיאל זיסקינד הכהן הגאבד"ק אסוויץ. וא"כ היה הרב ר' יעקב חאמינאער דודו של הגאון ר' רפאל מהמבורג, והרב ר' זעליג-בן-דודו (ו) עיין גרעץ שם בציון א' מביא את דברי הפילוסוף זלמן מיימון באיטוביגורפאי שלם שכותב שם בזה"ל: «בזכרי כי אחד מאנשי מקמי נמנה לפני שנים אחדות לראב"ד בפוזנא (מינה) על הגאון ר' רפאל המבורגר) ולקח עמו אחד ממכירי וידידי לסופר וכו', אך לדאבוני נודע לי כי איננו עוד בפוזנא כי הלך אחרי רבו שהיה לראב"ד בהמבורג. אולי כונתו על הסופר של הגאון ר' רפאל-הרב הג"ר זעליג הספרא ודיינא שלו, ואם הדבר כן נמצאו למדים שהיה הרב זעליג סו"ד אצל בן - דודו הגאון ר' רפאל הנ"ל גם בהיותו רב בעיר פוזנא ונתקבל שם בשנת תקל"ב ובשנת תקל"ו נתקבל לרב דאה"ו כמבואר לעיל. - עיין «תולדות היהודים בקורלנד» להרב הג"ר מהר"ל אוויצנסקי עמוד 68 בהערה שהרב ר' זעליג זעליגמאן זכה לראות את פני הגאון מוויילנא (הגר"א זצ"ל) בעת שנהג «גולה» בעצמו

ב.

הרב רבי יעקב הנ"ל הוליד (ד) שלשה בנים ובת אחת הידועים ל' ואלה שמותם: א. הרב הגדול ר' זעליג, שהיה בתחילת ימיו ספרא ודיינא («סו"ד») אצל ש"ב (ה) הגאון ר' רפאל הכהן, הנ"ל, בק"ק האמבורג (ו), ולאחר פטירת הגאון ר' רפאל עקר דירתו מהאמבורג (ז) ובא למדינתנו לעיר מולדתו אסוויץ, והיה שם רב אב"ד, ונפטר שם.

יחס אבות

ובנדודיו היה ג"כ אצל הגאון ר' רפאל
המבורג והרב ר' זליג היה אז סו"ד
אצלו. ועיין בספרו «די געשיכטע פון
די אידען אין לעטלאנד» - ריגא 1928 -
עמוד 96 כותב הרב המחבר ששמע
שהגאון ר' יקותיאל זיסקינד הכהן ואבי
הגאון הגדול ר' רפאל המבורג) היה
גם רב בדוריא. ואין מבורר אם היה
זה קודם רבנותו באסווע. או אח"כ. (ז)
מה שכותב הרב המחבר שהרב ר' זעליג
זליגמן שב לעיר מולדתו אסווע «אחרי
פטירת הגאון ר' רפאל» - זה נאמר קצת
שלא בדיוק. כי הלא הרב ר' זליג נפטר
בשנת תקס"ב בעיר אסווע. כמבואר
בדברי הרב המחבר בסימן ה' והגאון
ר' רפאל נפטר כשתי שנים אחריו -
בשנת תקס"ה. כמבואר ביחס אבות
לעיל אות ג'. ולדעתי יש לשער שהרב
ר' זעליג נפרד מבן דודו הגאון ר' רפאל
הכהן ומהמבורג בשנת תקנ"ט שכפי
שכותב הס' «אודה למושב» התפטר
הגאון ר' רפאל מהרבנות ר"ח תמוז שנת
תקנ"ט. וכמובן שאז לא היה נצרך לו
«ספרא ודיינא». ולכן חזר אז הרב ר'
זעליג לעיר מולדתו אסווע וניהן שם
ברבנות עד פטירתו ט' טבת תקס"ב.

ג.
ב. הבן השני להרב ר' יעקב [מאסווע]
הנ"ל היה הרב ר' דוד, ולא היה רב
אב"ד. ג. הבן השלישי ר' אליקים געץ
(ח). שהיה דר בכפר חאמינאה, ובת
אחת להרב ר' יעקב הנ"ל ושמה שרה.
ד.

הרב ר' יעקב הנ"ל נפטר כ"ח אייר
שנת תקנ"ה, ואשתו מרת סלאווא -
י"ח מנחם אב שנת תקל"א.

ה.

הרב ר' זעליג הנ"ל, בן הראשון של
הרב ר' יעקב הנ"ל עשה לו כינוי
חניכתו (פאמיליע נאמען) (ט) זעליגמאן,
וממנו נסרעפדה (י) כל משפחת
«זעליגמאן». שם אשתו (של הרב ר'
זעליג) הי' פייגא. הרב ר' זעליג נפטר
ט' טבת שנת תקס"ב, ואשתו פייגא
נפטרה כ"ג סיון תקנ"ה (י"א).

(ולפי"ז כיהן שם ברבנות רק כשלוש שנים. אך אולי הי' החלטת הגאון ר' רפאל להתפטר
מרבנותו איזה זמן קודם תקנ"ט והרב ר' זליג יצא כבר אז מהמבורג. עתה נודמן לי לראות
את הס' «דרך המלך» מהרב יחיאל מיכל במו"ה יהודה לייב מק"ק קלווריע-שקלאוו תקנ"ז -
ונדפסה שם הסכמה מהגאון ר' זאב וואלף אלטשולר מלוצין. ורשום למעלה «הסכמת הרב
מ"מ ומ"צ דק"ק לוצין». ואח"כ כתוב שהיה להרב המחבר עוד הסכמות מאלופי קהל ודייני
דק"ק אשורע: מ' אהרן זעליג בא"א מוהר"י זלה"ה מ' ישראל במ' אהרן
זליג יצ"ו וכו'. מ' דוד במ' אליקים געץ יצ"ו. והנה «מ' אהרן זעליג בא"א
מוהר"י זלה"ה» - הוא בודאי הרב ר' זליג זליגמן הנ"ל. כי בין החתומים על ס' דרך המלך
נחשב גם «מ' ישראל במ' אהרן זליג יצ"ו» וזהו הרב ר' ישראל בהרב ר' זליג. הבן
הראשון של הרב ר' זעליג זעליגמאן שמוכר להלן סימן ט'. והיה רב באסווע אחרי פטירת
אביו הרב ואח"כ בשעביו וכו'. ונמצאנו למדים מזה שכבר בשנת תקנ"ז היה הרב ר' זליג
שוב בעיר מולדתו אסווע וזה היה כשתי שנים עוד טרם התפטר הגאון ר' רפאל זצ"ל
מרבנותו. ועוד ידענו מזה כי שמו היה לא רק «זליג» אלא «אהרן זליג» כי כן חותם
א"ע על הס' הנ"ל אהרן זליג בא"א מוהר"י (הוא אביו הרב ר' יעקב). ועוד נראה מזה
שאסווע הי' אז עיר גדולה ונכבדה כי על הסכמה הנ"ל חתמו שבעה דיינים ואלופי הקהל.
(ח) ע' להלן סימן כ' במגיר"ח אדות בניו הגאונים של ר' אליקים געץ. (ט) לפיה"נ

ו.

הרב ר' יעקב [חאמינאערן] הנ"ל -
זוכרתי שהיה לו עוד בן רביעי,
זכמדומה שהיה שמו זאב, ור' זאב
הוליד את ר' ליזר (אליעזר), ור' ליזער
הוליד את ר' משה הנקרא 'ר' משה
לובינקער', וממנו נסתעפה משפחת
'דרויאן' בלוצין (י"ב).

יחס אבות

קיבל עליי הרב ר' אהרן זליג את כינוי
המשפחה 'זליגמן' עוד בהיותו בארץ
אשכנז בתור סו"ד אצל בן דודו הגאון
ר' רפאל בהאמבורג, כי בארץ אשכנז
יצא החוק ע"ד החיוב על כל אחד
לקבל עליו שם-משפחה (פאמיליען-נאמען)
הרבה קודם מבארץ רוסיא. ששם יצא
החוק ע"ד שמות - משפחה רק בשנת
1804, היינו שנת תקס"ד, והרב ר'
אהרן זעליג הלא נפטר כבר בשנת
תקס"ב-וע"כ יש לשער שבעודו במדינת

אשכנז קיבל עליו את הכינוי 'זעליגמאן', והוסיף לשמו 'זעליג' עוד התיבה 'מאן' ויצא
הכינוי 'זעליגמאן', שבשון אשכנז הוא 'איש חן'. (במדינת אשכנז שימש השם 'זעליגמאן'
גם לשם פרטי, כמבואר בקונטרס השמות 'להבית שמואל' באה"ע"ו סוף סימן קכ"ט, ושם
מבואר דצריך לכתוב 'זעליג' 'זעליגמאן' בג' ורק אם אמר שיש לו קבלה מאבותיו לכתוב
בקו"ף, אז כותבין בקו"ף.) (י) 'כל משפחת זעליגמאן' - היינו משפחת 'זליגמן' מצאצאיו של
הרב הגאון ר' זליג זליגמן מאסווייץ הנ"ל, שידובר עליהם גם להלן במגילת יוחסין. אבל
עוד יש משפחת 'זליגמן' באשכנז, שאין לה כל שייכות למשפחת זעליגמן שלנו. עיין למשל
'ביעוץ' עניניקלופדיא' כרך ד' ע"ד 'זעליגמאן' משנת 1655, וע"ד הרב ר' בנימין וואלף
זליגמן מחבר הס' 'זבד בנימין' ועוד, שהיו כמה שנים לפני הרב ר' זליג זליגמן שלנו, וע'
'איציר ישראל' כרך ד' ע"ד משפחת הבנקירים 'זליגמאן' באמריקה, שמוצאם מבייערן,
באשכנז, ולשה"נ ג"כ אין להם שייכות 'לזליגמן' שלנו. (י"א) 'כ"ג סיון' - בהעתקת
המגילת יוחסין שנמצא אצלי זה כמה שנים נרשם פטירת הרבנית פייגא אשת הרב מהר"ז
זליגמן 'כ"ג טבת' וכאן העתקתי מכתב - יד הרב המחבר שמונה אצלי, ובו כתוב 'כ"ג
סיון' - [המשפחות 'דרויאן' 'ולעווין' בלוצין ושייכותן למשפחת 'זליגמן' 'וציונו']. (י"ב)
'משפחת דרויאן' - משפחה של בע"ב נכבדים וי"א בלוצין, נקרא 'ר' משה לובינקער' ע"ש
הכפר 'לובינקעס' שהיה דר בו, אחד מבני משפחת דרויאן הוא הרב הג' ר' אליקים געציל
אליעזר דרויאן ז"ל מלוצין, למד בשיבת טעלו ואחר חתונתו למד בכולל קאוונא, נתקבל
לרב בעיר סטארא-רוסא פלך נאויגאראד, ברוסיא, בשנת תרע"ג, הדפיס בוויילנא ספרו
'ראשון לציון' כולל דרושים והדרנים על איזה מסכתות, בימי המלחמה העולמית היה
איזה זמן רב ומ"ץ בעיר קיוב, והיה לו שם רדיפות מהיעווסקים בתור רב ועסקן ציוני
ונפטר שם בהיותו כבן חמשים, אביו ר' בנימין יעקב דרויאן היה מופלג בתורה ויראה
ושקדן גדול בתורה, נפטר בלוצין כ"ט מרחשון שנת תרנ"ח-|הרב ר' זיסקע לעווין 'הנגיד'
וצאצאיו ומשפחתו| (יג) 'הנגיד ר' זיסקע' הוא 'הרב המופלא ומופלג הראש הנכבד,
הגביר המפורסם מו"ה נפתלי יקותיאל זיסקינד הלוי לעווין בן הרבני המפורסם מו"ה יעקב
הלוי' (כן יכונה ברשימה עתיקה), בפנקס הישן דחברה משניות בלוצין נמצא ברשימת
החברים גם 'האחים ר' יחיאל מיכל ור' נפתלי יקותיאל זיסקינד במו"ה יעקב הלוי ז"ל'.
הנכבד הזה שהיה מפורסם בשם 'ר' זיסקע דער נגיד' היה גדול בתורה ויראה, ולמרות
עסקיו הרבים היה שוקד הרבה על התורה, הוא הרבה לפזר לצדקה, נדיב לב ועסקן בצרכי
צבור באמונה, עיין מאמרו של הסופר געססען 'הדפוסטים של העם העברי לפני אלכסנדר
הראשון' (נדפס בהרבוען 'יעוץ סטארינא' חוברת א' -פטברורג 1909-): 'בשנת 1817 צוה
הקיסר אלכסנדר הראשון שמכל קהלות היהודים מכל פלך ופלך ישלחו שני אנשים נכבדים

יחס אבות

בחור שלוחי העם העברי (דעלעגאטיס) לאספה בעיר ווילנא. והם יבחרו מביניהם דפוסטיס (צירים) אחדים שיעמדו לפני הקהל לא שיהל בעניני היהודים. הבחירות לא נעשו ב-1813 ומ"ג פלכים נבחרו ששה ועשרים דלגטיס לנסוע לחילנא דבית שם את הדפוסטיס. מפלך וויטעבסק נבחר בוויש לאבקאזסקי מוויטעבסק. יחשבו היא מעיר לוצין. פלך וויטעבסק העיר 2-גילדע (לוצינסקי 2-גילדע) נבחר ויטעבסק לעיר. הוא הרב הגביר

ז.

בת הרב ר' יעקב ששמה שרה, כנ"ל
אות ג' ילדה את הגביר המוסל
הידוע בעיר לוצין בשם «הנגיד ר'
זיסקע» (י"ג). וממנו נסתעפה משפחה
בית - החומה («די מויערער») (י"ד)
בעירנו לוצין. ר"ל משפחה (י"ה)
«לעווין».

ה' זיסקינד הלוי לעווין הנ"ל, אף ברוסיה נקרא «זיסקא לעוו» או לעווין (ובתחצותו שמוצא אצ"י נכדו הרה"ח ר' נפתלי יעקב הלוי לעווין יכונה «זיסקא בן יעקב לעווין» וכן היום א"ע ברוסיה) «בקרית נאמנה» להחכם רש"י פון עמוד 35 מביא את נוסח התקנה שהתנו א' בוילנא שעל הוצאות נסיעת הצירים הנ"ל צריכים כל המחללים לנדב את העצמות של ספק שעל הטליתים שלהם. ושם חותם א"ע ר' זיסקינד כן. «נפתלי יקותיאל בע"ל יעקב זצ"ל נכדו מוויטעבסק». בין הנבחרים שנסעו לוילנא היו גם הגאון ר' היים מוויש (הגדול) מרובנא מחבר הס' «שערי תשובה» על א"ח"ה והגאון ר' הנוח מוויטעבסק. הויש העססני כתב שם עמוד 28 בהערה שעל מצבתו של הרב זיסקינד רש"י שהיה צ"ח פ"ט פ"ב ב"ר ג' אבל האמת לא כן הוא. כי זה נוסח מצבתו וכפי שפירשנו נכדו ידוע ש"ב הרה"ח נפתלי יעקב הלוי לעווין בלוצין.

ספה נטמן

ה"ה הרבני המופלא ומוסלג בתורה,
איש ירא אלקים. שלשלת היוחסין ונגיד
מפורסם מוה"ר נפתלי יקותיאל זיסקינד
בהרבני המפורסם מו"ה יעקב הלוי
ויצאה נשמתו בטהרה ביום י"ג לחדש
אלול, שנת תקצ"ט, לפ"ק אנשי יושר
נאבדו. לפ"ק תנצ"ה.

וזכר שמונת שם העססני שר' זיסקינד היה בן י"א שנה במו"ה - אמר לי נכדו הנ"ל שזו
היה ה' זיסקינד וזאת היה בעת פטירתו כבן שבעים שנה (אבות ר' זיסקינד לעווין עין
ג' במאמר «מהעבר» של קהלות ישראל בעיר לוצין ותמונתו בהדפסין הודפס לשנת 1913
עמוד 1066) (י"ד) «די מויערער» נקראו כן מפני שניה - התרומה היא שכן שנבנה
במועץ היה של ר' זיסקינד לעווין הנ"ל. התחיל בבנינו בשנת תקס"ט ונגמר בשנת תקע"ג
ב' ספר י"ב הרה"ח א"ד גמון נ"ל. בתבית היה בנה הר"ר זיסקינד זצ"ל גם בית המדרש יפה
שבו התפלל ג' פעמים בכל יום, ור' זיסקינד יושב בו כמעט כל היום והגה בחורה ור"ה
ציאתו ישיא לבית - הפלח עד הזמן האחרון. (ובהשירפה הגדולה שהיתה בלוצין ביום ש"ק
כ' ניסן תר"ל מיון חר"ה"ן נשרף ביתו"ד הזה ביתו עם כל החומה ורק ה"ה והספריס
הרבים נשאו שם הצילוף. (טו) «משפחת לעווין» - היינו רק משפחת «לעווין» יוצאי חלצין
של ר' זיסקינד הלוי לעווין הנ"ל אבל יש כמה «לעווין» בעולם שאין להם כל שייכות
«ללעווין» זה בנו של ר' זיסקינד לעווין היה ר' יעקב לעווין. איש נכבד וי"א ועססן

ת

עוד בת אחת היתה להרב ר' יעקב חאמינאער מאסווע הנ"ל, ושכחת
שמה היא ילדה בן ושמו זיסקינד, המכונה בפי זקני עירנו בשם (מ"ן)
ר' זיסקע מלמד.

יהס אברהם

צבורי היה כמה שנים מראשי הקהלה הלוצינית, ובפוסק הקהל משנת ת"ק פ' נזכר בין
ראשי הקהל. פתח המופלג הנגיד מ"ה יעקב בהנגיד המופלג מ"ה נסחלי יקותיאל
זיסקינד (ע"ה) ר' יעקב לי בן חתן אביו משפחתו משפחת ידון-יחיאל, כי אשתו מרת
פריידא הולד בת רבני הגאון ר' ברוך זקן-יחיאל מדינסא (שנזכר להלן) במגיל"ה סימן נ"ו).
(ומצא שמשפחת לעווין זו התחתנה במשפחתו של פלמינץ א) שאמו של הר"ר זיסקינד
מרת שרה היתה בת אביו משפחת ציוני וחלומן הרב ר' יעקב חמינאער מאסווע, כנ"ל בסימן
נ"ו (ב' מה שבין הר"ר זיסקינד-ר' יעקב לעווין הנ"ל נשא את מרת פריידא בת הרב
הגאון ר' ברוך דון - יהויא זצ"ל מדינסא. [כן הגיד לי נכדו של ר' יעקב לעווין הישיש ר'
יצחק יעקב שוועל (אושעוועלאו) זצ"ל מלוצין]. עוד נזכר כמה פעמים בפוסק הקהל גם
אחיו של הנגיד ר' יעקב הנ"ל ה"ה הרבני המופלג הנגיד ר' יצחק ביה"ר נסחלי יקותיאל
זיסקינד לעווין, בחור גבאי ואחד מעסקי הקהלה בלוצין. [מצאצא הרב ר' זיסקינד הלוי
לעווין הר"ר זיסקינד התחתן בגדולי תחום כבר כתבנו שאשתו בנו הנכבד ר' יעקב לעווין
הנ"ל היתה בת הגאון ר' ברוך זקן-יחיאל מדינסא וזהו בן דודו השני ר' זיסקינד המופלג
ה"ה ר' זלמן קיסטין בן הגאון ר' ישראל בן שמואל זצ"ל מ"ה דק"ק שקלאו ומפורסם
בשם הר"ר ישראל ש"ס אבן-עזר, שהיה תלמיד מובהק של רבני הגאון הקדוש הגר"א
מווילנא זצ"ל חיבב מ' התלון הרבני מ"ה על ירושלמי מס' שקלים-דפס בהשק"ן החדשים
דפוס ווילנא תר"ל. הוא עלה לאר"ק והתיישב שם ושם נפטר. והגאון הגדול ר' גרשון
שקלאווער מ"ה התנ"י ר' זלמן קיסטין זצ"ל היה מופלג בתורה, סוחר נכבד ומצוין
הר"ר וכתמידו הוא יזכר בביטאון המצוין הראשון לחסידו הב"ד בלוצין. אחד מבני
היה תלמידו יליד ר' מנחם קיסטין זצ"ל היה שו"ד כמה שנים אצל האדמו"ר מקאפוסט
נפטר במגיל"ה ש"ס שנה תרע"ב חתנו הוא ש"ב המופלג בחו"י ר' חיים צבי הירש הלוי
לעווין זצ"ל (ע' אדמות דקמן סימן ס"א) בה ר' זלמן קיסטין מרת רבקה מלכה נישאה לש"ב
הרב הגאון המכיד ר' אליהו צבי דאנבין האבד"ק באריסוב וע' אדמות דקמן במגיל"ה סימן
נ"ו) אחד מנכדיו של הנגיד ר' יעקב לעווין הנ"ל היה אביו אות ט"ו. הוא ש"ב הרח"ו
ר' נסחלי יעקב בן דוד שמואל הלוי לעווין נ"ה. הוא היה תלמיד מובהק של זקני הגאון
הצדיק ר' אהרן זלג ציוני זצ"ל ואחד פטירתו למד איזה שנים אצל אביו הגאון ר'
אליעזר זצ"ל מופלג בתורה ומשכיל נכבד למד לפני השומעים בביתו דפי שיעוריו
במשנה והגדה עסקן ציוני ועסקן ציוני בשנת תרע"ז חתן היה באת"ק בעיר חיפה מבני
הס' הר"ר משה דהלוי לעווין פרופסור לעבודת האדמה בסט. פאול
אמריקה ואחיו המופלג ומשכיל ר' אברהם הלוי לעווין. עסקן ציוני וצבורי בלוצין. נפטר
במכתר ימיו מ' סימן תרצ"ט בתורתו כנ"ל מנכדיו של ר' יעקב הלוי לעווין הנ"ל הוא
גם הר"ר אהרן יעקב שבל מופלג ובתמיד בתורה העמיד תלמידים הרבה שעשו אצלו הול
בגמרא בתנ"ך ודקדוק לשון הקדש. נפטר בלוצין בשנת תרצ"ו בתורתו כנ"ל בני הוא
המופלג בתורה ומופד עברו מ"ה ויחאל שבל נ"י בלוצין. (טו) ר' זיסקע דער מלמד היה
מופלג בתורה ויראה היה מלמד מצוין. עשה מלאכה באמינות והעמיד תלמידים הרבה וע'
להלן במגיל"ה סימן ס"ב שחתנו דודו ש"ב המופלג ר' שלמה ביה"ר דוד דון - יחיאל.

ט.

הרב ר' זעליג ר' אהרן זליג זליגמן בן
הראשון להרב ר' יעקב חאמינאער,
כנ"ל בסימן ב', היה לו בן אחד ושלוש
בנות. שם בנו היה הרב הגדול המפורסם
(יז) ר' ישראל, שהיה אב"ד בק"ק
אשווע, ואח"כ בק"ק שעביו, ואח"כ
בק"ק דריססא, (יח) ונפטר שם.

יך"ד.

ושם השלש בנות של הרב הגדול
ר' זליג זליגמן הנ"ל הן: האחת חנה,
והשניה סלאווא, והשלישית מלכה.
ומלכה ילדה ארת זקינתי והרבנית
הצדקנית מרת רבקה (עיין להלן סימן
י"ט), (יט) אשת הגאון הצדיק ר' נפתלי
ציוני מק' לוצין (עיין אדותו להלן
סימן כ"ז). והרבנית רבקה היתה אם
אמי ז"ל (אדות אמי עיין להלן סימן
ל"ח).

יא"א.

הרב הג' ר' ישראל זליגמן - שנ"ל
בסימן ט'-הוליד שני בנים וארבע בנות.
י"ב.

הבן הראשון להרב ר' ישראל היה
הרב הג', החכם (כ) המושלם ר' רפאל
זליגמן, שהיה אב"ד בק' דריסא (על
מקום אביו הרב ר' ישראל הנ"ל).
הרב ר' רפאל היה חתן ר' גרשון
שטערנ'ין, הוא ר' גרשון בלאנטער
מלוצין (כא). והיה להרב ר' רפאל

יחס אבות

(יז) הרב הגאון ר' ישראל זליגמן כבר
כתבתי לעיל ביח"א אות ז' שעל הס'
«דרך המלך» שנדפס בשקלאו תקנ"ז
נרשמו בין המסכימים על הספר הרב
ר' אהרן זליג בהרב ר' יעקב וכנו הרב
ר' ישראל זליגמן בתור אלופי הקהל
ודייני ק"ק אשווע. (יח) הערים אשווע,
שעביו ודריססא כולן הן ברוסיה בפלך
וויטעבסק. הממלא מקומו של הרב הג'
ר' ישראל זליגמן ברבנות דריססא - היה
בנו הרב"ג ר' רפאל זליגמן, כמבואר
להלן במגילת יוח' סימן י"ב. (יט) בעלה
של מרת מלכה בת הרב הגאון ר' אהרן
זליג זליגמן ואבי הרבנית רבקה ציוני,
היה הרב הצדיק ר' אליעזר מקראסלאווא
(שנפטר בחדש סיון שנת תק"ץ). עיין
אדותו להלן במגילת יוחסין סימן י"ט
וביחס אבות שם אות מ"א. - (כ) «המושלם»
הרב הגאון ר' רפאל זליגמן זצ"ל מלבד
גדלו בתורה היה «מושלם» בכתב ולשון
החדש וידע הרבה כסרי העיבור וחכמת
התכונה. נמצא אצלי ספר כתב ידו
(שמצאתי בין הספרים שנשארו מדודי
הרב הגדול ר' רפאל ציוני זצ"ל, שהיה
בן אחותו כמו שיבואר להלן) והוא
העתקת הספר «יסוד עולם» על הכונה
מר' יצחק הישראל, והרב הג' ר' רפאל
הנ"ל לפיה"נ מכני שהספר היה חביב
עליו ומפני שהיה אז יקר המציאות -
העתיקו לעצמו מספר נדפס - בכתב ידו.
כתב - יד נפלא ויפה מאד, וגם עכשו
עוד נקל לקרות בו כמו בספר נדפס
וגם הצוירים בעיני התכונה שבהספר
נעשו על ידו ג"כ באופן יפה. היה חי
חיי עוני ובכ"ז היה תמיד שמה בחלקו
זעוסק בהתמדה בתורה וחכמה. היה טוב
לבב ומצוין במדות טובות, חביב ונחמד
אצל כל מכיריו. (כא) ר' גרשון
שטערנ'ין חתנו של הרב הג' ר'
רפאל זליגמן, היה מופלג גדול בתורה
ו"א מנכבדי לוצין. הכינוי «בלאנטער»
בלוצין נרשם שבעת «חלוקת הש"ס» בין לומדי
דרי בו לננים. בפנקס דהברה משנתי

יחס אבות

לוצין בשנת תקצ"ז קיבל על עצמו ר' רפאל בהרב ר' ישראל ללמוד מס' חולין, ושם נרשם ג"כ שבחדש מנ"א שנת תקצ"ח נתקבל לחברה משניות המופלג מו"ה רפאל בהרב ר' ישראל. ולפ"ה היה אז סמוך על שולחן חותנו ר' גרשון שטערנין הנ"ל בלוצין. (כב) ר' טוביה היה מופלג גדול בתורה ויראה ונשא את דודתי הצנועה והחשובה מרת פעסא מלכה בת זקני הגאון מחבר הס' «ציוני» (עיין אדוה להלן סימן

שלשה בנים: שם האחד ר' טוביה זליגמן, שהיה חתן הרב הגאון ר' אהרן זליג ציוני זצ"ל. אבד"ק לוצין (כ"ב). ושם השני (כ"ג) ר' יעקב. ושם השלישי הרב הג' ר' ישראל זליגמן, שהיה אבד"ק קופישאק ואח"כ בדאנילעוויץ, ועתה הוא מו"צ בעיר ברדיטשוב (כד).

ל"ג). ר' טוביה נפטר בימי עלומו בעיר ווארקאן. (כג) אמר לי אבא מארי הגאון ר' אליעזר דון-יחיא זצ"ל שר' יעקב זליגמן היה מופלג בתורה ויראה. היה חתן ר' אליעזר ש"ם ספיר מלוצין (עיין אדוה להלן). ר' יעקב התישב במינסק ונפטר שם. (כד) לפי דברי ידידי ש"ב הרה"ח ר' אברהם דוד זליגמן מריגא היה ש"ב הרב הג' החסיד ר' ישראל זליגמן זצ"ל (בן הרב הגאון ר' רפאל מדריסא הנ"ל) מפורסם אצל חסידיו הב"ד בשם «ר' ישראל דער חוזה». בנעוריו התעסק כש"ש שנים, לערך, במסחר ואח"כ היה «חוזר» אצל האדמו"ר הרב הג' הצדיק ר' יהודה ליב מקאפוסט. מחבר הס' «מגן אבות». והיה חוזר ומסביר לפני החסידים את תורת רבם האדמו"ר הנ"ל. ושימש אצלו במשרה זו כ"ד שנה. והיה חביב ואהוב אצל חסידיו חב"ד בשביל בקיאותו בתורת החסידות והצטיין מאד בכשרון ההרצאה וההסבר בחסידות באופן נפלא. אחר זה למד כשנה אחת בהתמדה רבה את הד' טורים והשו"ע. ואח"כ נתמנה לרב בעיר קופישאק. וכיהן שם ברבנות לערך ג' שנה. אח"כ נתקבל לרב בעיר דאנילעוויץ. ואח"כ בק"ק ווידו. ואח"כ נתקבל למו"צ בק"ק ברדיטשוב. ואח"כ לרב לחסידים בעיר דובראווא. ושם נפטר לערך בשנת תרס"ו. בהיותו כבן ס"ג לערך. חתנו הוא החורב, מופלג ונשיכל וי"א מו"ה מרדכי קאצינעלנבויען. בן המדפוס המפורסם המופלג וי"א ממוחסי ווילנא הר"ר אברהם צבי קאצינעלנבויען מווילנא (אצלו נדפס ס' אבא מארי הגאון «אבן שתיה» בשנת תרנ"ג). אחדים מבניו ש"ה הרב ר' ישראל זליגמן זצ"ל נמצאים במו"צ אנגליה. כן הגיד לי ש"ב הר"ר אברהם דוד זליגמן הנ"ל. אך במכתב בנו של הרב ר' ישראל «חוזר», שאעתיק בזה, יש איזה שינויים ממה שמסר לי הרא"ד זליגמן. בשנת תרצ"ו קבלתי מכתב מינעופאטאריע. בקרים. רוסיא. מן הרב הג' מחבר הקונטרס «מגילת יוחסין» ה"ה ידידי ש"ב הרה"ח ר' חיים דוד זליגמן נ"י ובתוך שאר דבריו כותב לי בזה"ל: «בימי שבתי בקרים נתודעתי עם אחד מקרובינו בנו ש"ב הרב ר' ישראל החוזר זצ"ל (הוא היה בן הרב הג' ר' רפאל זליגמן מדריסא כמש"כ אבי הרב ז"ל במגילת היוחסין שלו). קרובנו זה שמו ר' מענדל ליב זעליגמאן. יושב בסמערעאפאל. איש מצוין בתורה ובדעת ובמדות מצוינות עד להפליא. וזה שכתב לי בימים האלה ע"ד אביו ר' ישראל הנ"ל: «אבי ז"ל נהיה לרב בשנת תרמ"ה. בהיותו או כבן איבעים וחמש. היה ראוי להוראה בהיותו עוד צעיר לימים. אבל מיאן לעשות תורתו קדושה וכו'. וימצא מחיתו בתור סנהל חשבונו בעסקים שונים. אך באבדו את מעמדו זה. נאות לפתוי אוהביו לקבל ע"ע משרת רבנות. מקומות משרתו ברבנות היו בקופישאק. בוידו ובדובראווא. ושם נפטר אור ליום ט"ז שבט שנת תרס"ה. לאחר ששימש ברבנות כעשרים שנה. אבי הרב ז"ל חוץ מספרות הרבנות היה בקי גם בספרות המדע העברית מהחל ועד כלה. שכלו היה חד וישר עד להפליא. ידע

יג.

הבן השני להרב ר' ישראל אבד"ק
דריססא, הנ"ל בסימן ט' וי"א, היה
הרב הצדיק זקני הרב ר' מיכאל
יעקב זליגמן אבד"ק גריווא (כת),
ונפטר שם יו"ד תמוז שנת תר"ח, מ"ח
שנה לימי חייו (כז).

יד.

זקני הרב ר' מיכאל יעקב הנ"ל
מגריווא, היה לו שלשה בנים ושתי
בנות: הבן הראשון הוא אבי הצדיק
הרב ר' חיים דוד זצ"ל אבד"ק
גריווא, ושימש ברבנות רק שנה אחת,
ונפטר שם בגריווא בימי עלומיו בן
כ"ד שנה, כ"ו אלול שנת ה'ר"ט (כח).

טו.

ואבי מורי הרב ר' חיים דוד הנ"ל היה
לו בן אחר, והוא שמו **ישראל**
זעליגמאן (כד), ושתי בנות: אחות
מרת צערנא מלכה (כט), אשת גיטל

יחס אבות

היטב חכמה החשבון עד חשבון הנשגב
[אצל עברא] וגעאגראפיע ודברי ימי עולם
הכללי והעברי, היה מעורב עם הבריות,
איש הימאד והכס עתיק. עכ"ל הרה"ד
זליגמן נז במכתבו אלה שמעתי שהסופר
העברי הרב רפאל זליגמן בברלין הוא
בן זכר להרב הגאון ר' רפאל זליגמן
זצ"ל מדריססא, ואולי הוא נכד הרב ר'
ישראל "החור" הנ"ל, וכתב לפני דברי
הס' «תולדות היהודים בקירלנד» עמ' 10
על היה הרב הגאון ר' מיכאל יעקב
זליגמן הרב הראשון בעיר גריווא
ושאצל הדינסק, והיה שם גם רב העדה
רב מטעם הממשלה, וכו' עיין בספר
הנ"ל שהרב הג' ר' מיכאל יעקב זליגמן
היה חבר הרב הגאון ר' לוב מרגליות
שהיה אבד"ק טעלו כמח' שנים בן
הגאון ר' אברהם אב"ק דריססא וטעלו
על ה"ת"ת במגילת יוחסין סימן מ"ח
שהגאון ר' אברהם היה חתן הרב הגאון
ר' זאב יצחק אלטשולר [אז אלטשולר]
זצ"ל אב"ד הראשון בלוצין, והבן השני
שם הרב הגאון ר' אברהם ואמו של
הרב הג' ר' לוב הנ"ל, והוא הרב ר'
אביגדור מרגליות, נכד גדול
מטעמו, יבסקי ימיו עלה לארץ ונפטר
שם בטוב תר"ט, ב' הניח אחריו בטרון

בנים בעלי תורה ויראה, ובהם הרב המופלג וחריף ר' צבי מרגליות, ואחיו המופלג ומפורסם
ר' אברהם מרגליות, (שנפטר בשנת תרמ"ז), כ"ב הרב הגאון ר' לוי אושיונסקי נ"י בספרו
«תולדות היהודים בקירלנד» הנ"ל, וכו' עיין להלן סימן מ"א שהרב הג' ר' חיים דוד זליגמן
זצ"ל מגריווא היה חתן זקניו הגאון הצדיק ר' נפתלי ציוני זצ"ל מלוצין, וכתב תולדות הרב
הז' המחבר זצ"ל עיין להלן בסימן מ"א, עיין תולדות בארזות בהקדמת ספרו «יחס אבות»,
(כט), אחות הרב המחבר מרת צערנא מלכה לעי' זצ"ל היתה אשה צנועה ועדוקה, וכאמה
(עיין אדומה להלן סימן מ"א), כן כתב זו ג"כ היתה בקיאה בכל ספרו המוסר שנדפסו
«בעברו טייטש» כמ' «צאנה וראינה» «קב הושר» «נפוש צופים» «גם ס' מנחת המאור»
יבדמה שנעתקו לעברו טייטש, ותמיד היתה קוראת בהם, נפטרה ביום ט"ו תמוז שנת
תרפ"ט בחיותה כמ' מג' כח"י אבות הרב ר' חיים דוד נרשם שנולדה ג' מרחשון, אך לא נזכר
היטב אם תר"ח או תר"ח, (ול' ר' יעקב לעי' זצ"ל היה גדול בתורה ובקי נפלא במדרש,
בנעוריו למד בישיבות פטרות עסקיו הרבים למד בכל יום כמה שיעורים לפני השומעים
בביהמ"ד החדש בלוצין במשניות, עין יעקב וגמרא, ובשבתות במדרש רבה, נפטר ט"ו שבט
שנת תרפ"ח, בחיותו כבן שמונים שנה, מבניו של הר"ר יעקב לעי' חס' בני המופלג בתורה
ובהשכלה מ"ח חיים דוד לעי' נ"י, בנעוריו למד אתי יחד אצל ש"ב הצדיק המופלג ר' משה

יחס אבות

בער שוער זצ"ל וגם אצל קרובו הרב
החריף ר' שמואל טוב ז"ל. אח"כ למדנו
יחד אצל אמו"ר הגאון ר' אליעזר זצ"ל
שנים אחדות גמרא. בשנת תרמ"ט ותר"ן
למד בישיבת וואלאזין. אחר חתונתו
היה סוחר ישר ונכבד בלוצין. כמו אביו
ז"ל הוא לומד ג"כ לפני השומעים
בביתו. משניות עין יעקב וכדומה. וגם
דורש לפעמים מעל הבימה דברים נכבדים
בעניני עמנו ובביאורי אגדות חז"ל. התן
ר' חיים דוד לעזו נ"י הוא המופלג
ומשכיל ר' משה שמשון שטיין נ"י
באה"ק בק"ק תל אביב. הוא סופר
עברי ועסקן ציוני נכבד. אקויו של ר'
חיים דוד הוא המופלג ומשכיל ר' מיכאל
לעזו נ"י. בנעוריו למד בישיבת טעלז. עתה
ואסותה נכבד בריגא. התנו של הר"ר יעקב לעזו ז"ל היה הרב הגדול החכם היקר
הגאון ר' חזקוני ז"ל. היה גדול בתורה ובחכמה ואיש יקר ומצויין במעלות ובמדות
בנות נפטר בוילנא בימי עלומיו לערך בשנת תרנ"ח. אשתו הצנועה מרת חיה דאבא יכ"ר
י בתר דייטל בת כמה שנים בשיסאגא. אמריקה. בנה הוא הר"ר לחכמה המשפטים שמואל
ר' אברהם התנו השני של הר"ר יעקב לעזו היה הרב המשכיל ר' כתרואל פיונער ז"ל. היה
הר"ר בבית"ס העברי בדווינסק (דאואגאבפילס). ונפטר שם בימי עלומיו בשנת תרצ"ה. ואז
רפאל מנחם דווארעץ היה בע"ב נכבד מופלג בתורה וי"א. נפטר בקרעסלאווא לערך
שנה תרע"ה. אשתו הצנועה והעדינה מרת חיה דאבא יכ"ר נולדה אהרי מירת אביה הרב
העדיף ר' חיים דוד זליגמן זצ"ל. ונפטרה בתורף שנת תרצ"ו בחיותה כבת פ"ח
היום נפטר מיכאל דווארעץ נ"י הוא איש נכבד ומופלג בעיר שיקאגא אמריקה.
הרב הגאון ר' חיה שלום אליהו דובער זליגמן נולד כפי שאמר לי בנו הר"ר זליגמן
גאון בדרש אלול שנה תרצ"ט. בשנת תר"ד בחיותו כבן ט"ו נשא לאשה את הרבנית
טא רייכא בת הגביר המשכיל ר' יצחק שנעער שנקרא ר' איצעלע וואלפעס. בווארקלאן.
א' היה משכיל מדרו השין היה סוחר נכבד. ומנהל «בהאטקופ» של הבראדן ר' יוזל
בביתו ז"ל. הרב הגאון ר' בער זעליגמאן נתקבל לרב בעיר דאנקירא (היא «גאסטני») ו
הר"ר זליגמן ז"ל. וכתב שם ברבנות מ"א שנה וחיה הבית ונכבד בעינו כל בשביל תורתו
ממנו ומדותיו הטיבות. בשנות המלחמה העולמית נדרו כמעט כל אנשי דאנקירא וגם הוא
לעיר ווארקלאן בשנת תרע"ה. אשתו הרבנית נפטרה שם ביום שמחת תורה שנת
ת"ש בחיותה כבת פ"ד שנה. והרב הגאון ר' בער זליגמן נפטר שם ר"ח ניסן שנת תרע"ו
יו השס"ב הרב המופלג ומשכיל נכבד ר' אברהם דוד זעליגמאן. נולד בחוש מנ"א שנה
כ' בווארקלאן. למד כמה שנים לפני השומעים בביתו. של פאטי בריגא שיעורים
ראשונים ועין יעקב. היה מוחל מומחה גדול כמה שנים בריגא והכניס בבריתו של
יותר מט"ו אלפים ילדים שיתנו. ביום א' דר"ח אלול שנת תרצ"ט נפטר פתאום. בנו
המשכיל היקר ועסקן ציוני ר' יעקב זעליגמאן נ"י בריגא. הבן השני של הרב הגאון
ער מדאנקירא הוא ידידי ש"ב המופלג חוב"ק. משכיל ויר"א ר' יהודה ליב נתן זעליגמאן
בעיר פרייל. היה כמה שנים מורה בבית"ס העברי דשם. ועתה הוא עוסק הרבה בתורה

ולומד

ר' יעקב לעזו מלוצין (ל). ואחותי
חיה דאבא אשת ר' רפאל מנחם
דווארעץ מקרעסלאווא (לא).

טז

עוד שני בנים לזקני הרב ר' מיכאל
יעקב הגאון ר' דוד הרב וי"ה ר' דובער
זעליגמאן אבד"ק דאנקירא (לב). ודוד
ר' ישראל זעליגמאן מרעניצא (לב).
שם השני בנה לזקני הרב ר' מיכאל
יעקב הגאון ר' דוד מרת צערנא פעסא.
מרת סלאווא מק"ק דענאבארג
(דווינסק).

יחס אבות

ולומד שיעורים לפני השומעים במנין
דחסידיה בגמרא ובאגדה. אחז מבניו הוא
המופלג ר' מיכאל זליגמאני בדאאוגבפילס.
למד בשיבות ומופלג בתורה. חתנו של
הגאון ר' בער זליגמן הוא הסופר העברי
ר' אבא ארש בוילנא. חיבר המחברת
«היהודים באנגליא» ועוד. (לג) ר' ישראל
זליגמן מרעזיצא היה בר אוריין מופלג
ותיק וחסיד. נפטר ברעזיצע כ' טבת שנת

ינ.
ואלה שמות הארבע בנות של הרב
ר' ישראל זליגמן מדריסא. הנ"ל בסיומן
ט' וי"א: שם האחת הרבנית החשובה
אשת חיל מרת פייגא, אשת הרב
הגאון ר' זעליג ציוני זצ"ל אבד"ק
לוצין (לד), ושם השנית דבורה.

תרע"ט בהיותו כבן ע"ה. בנו הוא המופלג וי"א וי"ח ר' מיכאל יעקב זעליגמאן נ"
ברעזיצא. (לד) זקנתי הרבנית פייגא ציוני ז"ל היתה. כמו שכותב עליה הרב המחבר בצד
«אשת חיל» וע' עוד במגילת סימן לב). «השכירות» הדלה לא הספיקה להוצאת הבית. וע'
עורה הרבנית לזה כמה שכסף «השלישות» שהשלישו אצל אישה זקני הגאון הצדיק מהר"
ציוני זצ"ל (בימים ההם שכמעט לא היו בנקים ובתי מלוה וחסכון והיה המנהג להשליש
ולתן בפקדון כסף נדוניא וכסף יתומים וכדומה אצל הרב דמתא) - הלוחה הרבנית לאנשי
ישרים «יבטחים» על «עסקא». ומהריות נתנה שני חלקים להמשלישים וחלק אחד לעצמם
ברצון המשלישים. שכתובן היו שבעים רצון לקבל את כספם עם הוספת איזה ריוח. פעם
ארת. לערך בשנת תרכ"ו. הלוחה מעות יתומים שהיו מושלשים אצל בעלה הגאון. בהית
עסקא לאמנה אחת ואביה מנע את בתו מלשם את החוב. וגם זלזל בדברים גסים בכבו
הרב והרבנית. ובפנקס החברה קדישא ללוצין משנת תרכ"ז כתוב כך: «בהתועדנו אנחנו
החברה קדישא ביום ט"ו כסלו שנת תרנ"ו בבמה"ד לומר סליחות ולהתפלל כמנה
החברה. ואחרי התפלה התראה רבנו הרב הג' דפה עם . . . בבמה"ד והתחיל לדבר עם
בדברי ריצוי מדוע הוא מנע את בתו האלמנה מלשם את ההלוואה שלוחה חתנו המנחם
ממעות יתומים שהיו אצל הרב. והשיב . . . להרב בפני כל הקהל בעזות ובחוצפה שבודא
לא ינה את בתו להודות על המעות. וחירף וגידף בפני כל בבמה"ד את רבנו הגאון וג'
את חתנו הרב הגאון המפורסם מו"ה ישראל [זעליגמאן] מדריסא נ"ע. ובנו של הנ"ל חיר
וגידף את הרבנית בשיק בפני רבים בדברים מגונים. על כן הסכמנו כלנו וגזרנו לרח
אותם מאתנו ומעדת בני ישראל כדת. שלא יצרפי אותם למנין ולקריאת התורה ולכל ד'
שבקדושה וכו'. כראות הנ"ל ובנו שהכל מתרחקים מהם וחדלו לישא וליתן עמהם - ב'
ובקשו מחילה וסליחה מהרב הגאון ומהרבנית והתחייבו לשלם את החוב שלוח מכו
היתומים. ואז הסירו מהם את החרם. ובדף אחר של הפנקס הנ"ל. כתוב: «הן היום ב'
לפנינו ר' . . . ובנו וקבלו על עצמם שלא יעוררו עוד לריב כמקדם. ובקשו מחילה
העבר. ובאשר ראינו שכבר במשך העת הזו סבלו הרפות ובזיונות שמסתפקים די עונש
אשר הטאו. ע"כ היום נעתרנו לבקשתם לקבל אותם שיהיו כמקדם ולצרף אותם לכל ד'
שבקדושה כאחד מאתנו. רק באופן שיקיימו מה שקבלו עליהם» וכו'. זקנתי הרבנית פיי
ציוני הנ"ל היתה «למדנית» נפלאה. והיתה בקיאה מאד בכל הספרים שנכתבו ושנער
«לעבר טייטש». כמו «צאניה וראינה». נופת צופים. «נזורת המאיר» וכל התנ"ך בהעת
«לעבר טייטש». וכדומה. גם אהבה לקרא בספרים הזארגוניים שנדפסו בזמנה. ולעת זקנה
שכבר היה קשה לה לעיין בעצמה בספרים בקשה ממני. בהיותו נער צעיר. לקרות לפ'
בספרים שונים. ועפ"י בקשתה קראתי לפניו לפעמים הספורים הקטנים של הסופר א. מ.
בוילנא ועוד כדומה. אחרי פטירת אישה הצדיק בשנת תרל"ו היתה עוד כעשר שנים בו
בנה יחידה דוד הרב הגדול ר' רפאל ציוני זצ"ל (עיין אדותיו להלן סימן לג) ונפט'
בלוצי

יחס אבות

בלוצין כ"ז מרחשון שנת תרמ"ו. בהיותה ככת ע"ה לערך. (לה) ר' שמואל באריסגער - בעה"ב נכבד, חסיד וי"א בדריססא. (לו) ר' זעליג בן ר' שמואל הנ"ל ג"כ י"א וחסיד נכבד בדריססא. (לז) ר' יעקב י"א וחסיד מופלג בעיר קאחאנאוויץ. מחוז דריססא. (לה) ר' יעקב ששון נקרא בדריססא בשם «ר' יעקב האנעס» והיה «מלמד». מופלג בתורה ויראה. (לט) עיין לעיל סימן א' «וביחס אבות» שם. (מ) הרבנית הצדקנית רבקה ציוני נ"ע אשת זקני הגאון הצדיק ר' נפתלי ציוני זצ"ל. האריכה ימים אחרי פטירת בעלה. והיתה אצל בנה זקני הגאון הצדיק מחבר «הציוני». (ע' ביהם אבות אות פ' ע"ד השכירות שקצבו לה מהקהל). היא היתה עסקנית בעניני צדקה. ותמיד סבבה בעיר לאסוף צדקה בעד עניים. נפטרה ט"ז סיון שנת תרל"א. בהיותה ככת פ"ה. (מא) אבא מארי הגאון זצ"ל סיפר לי שהרב ר' אליעזר מקריסלאווא (אביו זקני הרבנית רבקה ציוני) היה גדול בתור ובראה. ואביו זקני הגאון ר' שבת מדריססא מסר לו כי ראהו כמה פעמים לעת זקנותו שהיה יושב במטה ושוחק ומתקן טבק לשאיפה (שמעק טאבאק) וחוזר בעל פה גמרא עם תוספות. (מב) מי היה הרב הצדיק ר' יצחק יוחאויצער לא עלה בידי להודיע מזה. וגם זקני משפחתנו אינם יודעים מאומה אדותיו.

והיו לה שני בנים: ר' מרדכי ור' זעליג בק"ק קרעסלאווא. ושם השלישית ראשקא אשת ר' שמואל באריסגער (לה). והיו לה שני בנים: ר' זעליג בק"ק דריססא (לז), ור' יעקב בק"ק קאחאנאוועץ (לז), ובת אחת הי"א הגבירה סלאווא-צירל בק"קוילקאמיר. שם הרביעית פעסא, ולה בן אחד שמו ר' יעקב ששון בק"ק דריססא (לח). יח.

הרי אני ישראל זעליג מאן מק"ק ווצין: בן לא"א הרב הצדיק ר' חיים דוד אבד"ק גריווא, בן הרב הצדיק מיכאל יעקב אבד"ק הנ"ל, בן הרב הגדול ר' ישראל אבד"ק אשמייע שעביו ודריסא, בן הרב הגדול ר' זעליג [אהרן זעליג זליגמן] אבד"ק סווייע, בן הרב ר' יעקב הראשון משפחת ינו, והיה נקרא «ר' יעקב אמינאער», דודו של הגאון הצדיק ר' רפאל אבד"ק האמבורג (לט).

משפחת אם אמי:
יט.

אם אמי הרבנית מרת רבקה ציוני (נסתעפה ממשפחת אבי אבי, כנ"ל בסימן יו"ד - מצד אמה. אביה היה ש צדיק ירא אלקים ר' אליעזר מקריסלאווע. נפטר ו' סיון שנת תק"ץ. ות זקנותו היה סגי נהור, ולמד בע"פ מס' ברכות עם תוספות ומא).

משפחת אבי אמי:

כ.

הבן השלישי של הרב ר' יעקב חאמינאער ששמו ר' אליקום געץ. כנ"ל ימן ג'-ילד שני בנים: או הרב הצדיק ר' יצחק יוחאויצער (מב, וב)

הרב הגאון הצדיק ר' דוד [ציוני]
(מג). ונפטר ר' אליקים געץ א' בשבת
י"א ניסן שנת תקס"ו

כ"א

הרב הגאון ר' דוד הנ"ל נהג
בעצמו גלות, ככל חסידי הדור ההוא
(מד). (ובעת גלותו קרה לו מקרה
ותעה בדרך ביער ולא ידע איך לצאת
ממנו, ומרוב צער נרדם וישן ובאו
לו בחלום ואמרו לו «קום ולך כי
ישר הדרך לפניך», ויקץ משנתו וירא
והנה הוא על דרך הישר ואין שום
יער כלל. ונדר הרבה תעניות על
הנפ שקרה לו). «ובגולה» התראת עם
הרב הצדיק המפורסם בעל «יסוד
ושורש העבודה» בהוראדנא (מה).
וכשרצה לדבר עמו ולשאול לו פירוש
לו דבר אחד בס' «קרנים» (מו) בעומק
הקבלה דחהו ואמר לו שאין לו
פנאי כלל לדבר מפני שהוא שכיר -
יום להקב"ה ללמוד בעצמו וגם אין
לו עסק בנסתרות.

יחס אבות

יוחאיץ היא עיר קטנה אצל דריססא [הגאון
ר' דוד היה רבו של הגאון ר' גרשון
שקלאווער. גודל התמדתו בתורה. גודל
צדקתו. כמה שנים היה רב בלוצין. חברו
על תורת כהנים. בנו הגאון ר' נפתלי
צדקתו ומדותיו הטובות. גדלו בתורה
ובהוראה]. (מג) אבא מארי
הגאון ר' אליעזר דון - יחייא זצ"ל מסר
לי שוקני הגאון הצדיק ר' דוד ציוני
זצ"ל כהיותו באשווע. עיר מגורו
בנעוריו, היה שם «מלמד» ונקרא שם
בשם «ר' דוד חמינאער» [ובס' «דרך
המלך» מהרב ר' יחיא' מיכל מקלחריע
שנרסם בשקלאווער שנת תקנ"ו כתוב
שהיה להמחבר הסכמות מאלופי הקהל
והדיינים דק"ק אשווע מו"ה אהרן זליג
בא"א מהר"י זלצ"ה] [הוא הרב הגאון
ר' אהרן זליג זצ"גמ] ומו"ה דוד
בנ"א אליקים געץ יצ"ו - משמע מזה
שכבר אז בהיותו מלמד באשווע - נחשב
ג"כ בין דייני העיר [והגאון הגדול
ר' גרשון שקלאווער היה מתלמידיו.
ועיין להלן בדברי הרב מגילת יוחסין
סימן כ"ו שבנו של הגאון ר' דוד, הוא
זקני הגאון ר' נפתלי ציוני למד בנעוריו
אצל הגאון ר' גרשון שקלאווער הנ"ל,
וסיפר לי אמר הגאון ר' אליעזר דון -
יחייא זצ"ל שהגאון ר' גרשון אמר פעם
אחת לתלמידו זה [זקני הגאון ר' נפתלי

ציוני]: «אז מיר האבן געלערנט בא דיין טאטן, האבן מיר אפילו איין רש"י ניט געוואוסט»
(בלמדנו לפני אביו הגאון ר' דוד, לא ידענו אפי' רש"י אחת) - היינו מרוב העמקות שהגאון
ר' דוד הסביר בכונת רש"י. (מד) אבא מארי הגאון מהר"א דון - יחייא זצ"ל מסר לי שאשתו
של הגאון ר' דוד ציוני הרבנית עלקא (עיין אדוותה להלן במג"י סימן כ"ה) היתה עסקנית
במסחר ועזרה לפרנסת הבית לאישה הגאון, שהיה מלמד בישיבו באשווע. כמובא לעיל ביח"א
אות מ"ג. פעם אחת הלכה הרבנית עלקא על «יריד» לשכר חמינאע, ובקשה לבעלה הגאון
שילך גם הוא עמה הפעם עד הכפר הנ"ל, הרחוק רק מילים אחדים מאשווע. בדרךם מאשווע
נזכרה הרבנית ששכחה לקחת אתה את קנה - המאזנים (בעומען). שנהוץ לה לשקול את
«הסתורות» שתקנה מהאכרים, ובקשה לאישה הגאון שיטריה א"ע לחזור לביתו ולהביא לה
משם את «העומען». והגאון הצדיק תחת לשוב לביתו בשביל הבעומען - נדד והלך לנהוג
בעצמו «גלות» («אפריכטען גלות»). . . . כמ"כ הרב במג"י. (מה) הרב הג' הצדיק ר'
אלכסנדר זיסקינד מהוראדנא הדפיס את ספרו «יסוד ושורש העבודה» בשנת תקמ"ב בנאווי
דיואהר. (מו) הספר «קרנים» חיברו הגאון המקובל הקדוש ר' שמשון מאסטראפאליע זצ"ל.

יחס אבות

(מו) הוא הרב הגאון ר' ישראל זליגמן שהיה רב באשווע על מקום אביו «הזליגמן» הראשון הרב הגאון ר' אהרן זליג זליגמן זצ"ל. ואח"כ נתקבל לרב אבד"ק דריססא. (מח) מרוב החלהבותו בלמודו. (מט) אבא מארי הגאון זצ"ל מסר לי שדרכו של הגאון ר' דוד זצ"ל היה שאחר חצות הלילה היה מעמיד את הנר בפי התנור («הארובע») כדי שלא יראה הנר בחוץ ויהיה פרסום בדבר שהוא שוקד על למודו גם אחר חצות הלילה, ועל כן מגודל ענותותו למד שם אצל «ההארובע» בצניעות ובשקידה עצומה כמעט כל הלילה. (נ) היינו שבשנת תקס"ב יצא מאסווע והתישב בלוצין. ולא נתברר בשביל מה עקר דירתו ללוצין אם גם שם היה «מלמד» בזמן הראשון לבואו לשם, כמו באסווע. או אולי בא לשם בתור דיון ומ"ץ אצל הרב הגאון זאב וואלף אלטשול. שהיה אז הגאבד"ק לוצין. (נא) מהפנסק הישן של הקהל בלוצין נאח שוקני הגאון הצדיק ר' דוד ציוני זצ"ל נתקבל שם לרב אב"ד בשנת תקס"ה. כי דף תראשון כתוב שם: «הוצאה דקרובקי דז"צ לשנת תקס"ו: ביום ו' כ' שבט ניתן הרב המגיד בעת חלו חמשה ר"כ» ואלהן באותו שנה כתוב: «ניתן להמנוח הרב המגיד ז"ל וכו'» [והיינו שהספד ניתן לאל מנת הרב המנוח]. וידוע שבכינוי «הרב המגיד» היה מכונה הגאון ר' זאב וואלף אלטשול. ומשמע מזה שבאותו שנה שנת תקס"ו חלה פטר לחיי עד הרב הגאון רז"ו אלטשול. ואז נתקבל זקני הגאון ר' דוד ציוני למלא מקומו ברבנות לוצין. (נב) עיין להלן באות נ"ד שהוכחתי שזקני הגאון הצדיק ר' דוד ציוני היה רב בלוצין לערך ארבע שנים. (נג) ע"ד חבורו על תורת כהנים כותב נכדו זקני גאון הצדיק ר' אהרן זליג ציוני בהקדמת ספרו היקר «ציוני בזה"ל»: «קראתי שם ספרי ציוני» כפי כינוי משפחתי-מפני ב' טעמים: אחד-כדי שיהיו זכר ואמו"ר הרב הג' מנפתלי ציוני זצ"ל וזכר זקני הרב"ג מו"ה דוד ציוני זצ"ל ג"כ נזכרים על שם ספרי זה. שהיו יולדים בתורה וביראה ובחכמה. בקיאים בכל הש"ס וספרי הקבלה. וחורתי דיל הון יא, כי הייתי תלמיד מובהק לאמו"ר זצ"ל. ואמו"ר היה תלמיד מובהק לאבי זקני ז"ל. ואמו"ר הנה ספר גדול. ביאור על כל ספר תו"כ. ביאור נכבד מאד בבקיות וז"ל. וזהו ראוי מאד להדפיס. אך לא אסתייע מלתא וכו' מחמת דוחק הפרנסה והסרון ס"ג-גם אחי הגאון «ציוני» הנ"ל. הוא מו"ה הגאון הצדיק ר' יצחק ציוני זצ"ל מרעזיצא יתב בשער ספרו עולת יצחק חלק ב' בזה"ל: אבי זקני הרב הג' המפורסם מו"ה דוד ציוני זצ"ל. שהיה ג"כ אב"ד בעיר לוצין. והניח אחריו חיבור כתובת - יד בארובה על תו"כ קרבן אהרן. ושאר כתבי קדש בגולה ובנסתר. עכ"ל. ושמענו מזה כי הגאון דוד ציוני הניח אחריו גם שאר כתבים, מלבד ביאורו על התו"כ וגם כתבים על בלילה אך אנחנו לא זכינו לראות רק ספרו על תו"כ. ואמו"ר הגאון זצ"ל מסר לי החיבור על תורת כהנים היה חביב מאד אצל בנו הגאון ר' נפתלי לוימ"ד בו

כב

וע"ד גודל שקידתו בתורה של רה"ג ר' דוד הנ"ל יסופר עליו כי עת גרומו בק' אשווע והרב ר' ישראל זליגמן הנ"ל בסימן ט"ו (מו) עודנו ער, למד בבהמ"ד בלילה ויצמא למים אמצע הלילה ובכל העיר ישנים אין בית פתוח לבא לשחות שם וירא רחוק נר דולק בבית אחד-וילך לשם מצא הבית פתוח וזה היה בית דירתו של הרב ר' דוד הנ"ל. והקור היה זקן מאד בבית עד כי נקרש הכלי שמים על השלחן שלמד שם הרב גאון ר' דוד והרב ר' דוד ישב אז

בלא בגד רק בטלית קטן עליו, ולמ
בעומק גדול ובשקידה רבה וזיער
הרבה נוזלת מעליו (מח), [ומגוד
התעמקותו בלמודו] לא הרגיש בהר
ר' ישראל לא בבואו ולא בצאתו (מט)

כג.

ומצאתי רשימה מכתב - ידו מכמו
ענינים, וכתוב שם: «והיתה מסל
ד' אייר תקמ"ט, וישבו תחתם תמו
תקנ"א, עכ"ל. והוכחתי מזה כי הוא
מרמז על ימי «גלותו» שהיו לערך
שתי שנים, וזהו: «והיתה ט"ה» -
ר"ל שהתחיל ללכת במסל: בגולה
ד' אייר תקמ"ט, ואח"כ «וישבו
תחתם» - שחזר לביתו וישב במקומו
תמו תקנ"א.

כד.

גם מצאתי ברשימה הנ"ל בזה"ל:
«יום ביאתי איש וביתו לק' לוצין כ'
אלול תקס"ב» (נ). ובסוף ימיו היה
אב"ד בפה לוצין (נא) לערך שתי
שנים (נב). וחיבר חיבור גדול על
תורת כהנים, ועדיין הוא בכתובים
ולא יצא לאור הדפוס (נג). ונח נפשיה
ד' בשבת ב' ניסן תקס"ח (נד). לא
האריך ימים, לערך בן מ"ח שנים
היה במותו. (וסיפרו עליו כי בעת
פטירתו בכתה עליו אשתו הרבה עד
שנעזר לקול בכיתה (נה) ואמר לה:
«מה עשתה לי אשתי כי ננערתי
בעל כרחי, כי נעימות גדולה הי'

יחס אבות

קצת בכל יום. בילדותי ראיתי את
הכתב יד הזה והיה בתבנית רבע הגליון
(ב"י:עץ) בכתב יפה וברור מאד. שנים
אחרות נמצא הכת"י אצל דודי הגאון
ד' צדיק ר' בנימין אייזנשטט זצ"ל
באויטאן. ובעת השריפה הגדולה שהיתה
שם לערך בשנת תר"ן, נאבד הכת"י
וחשבו שנשרף בעת שריפת העיר, וזה
גרם צער ועגמ"ג לדודי הנ"ל ולכל
הקרובים, אך אחרי עיבור חדשים אחדים
אחרי השרפה מצא דודי הגאון הנ"ל
פתאם את הכת"י מונח בארון הקדש
בבהמ"ד דשם, וישמח מאד בזה. אח"כ
היה הכת"י בידי הרב המחבר המגילת
יוחסין, והוא התחיל לסדרו לדפוס עם פנים
התו"כ לערך בשנת תרנ"ה אך «הכל
תלוי במזל» ואפי' וכו', ובר"ח אייר שנת
תרנ"ז נשרף ביתו של הרב הג' מהר"י
זליגמן זצ"ל הנ"ל ואז נשרף או נאבד
הכת"י היקר הזה, וחבל על דאבדין וכו'.
(נד) «תקס"ח» - לפי הנראה מהפנקס
דחברה משניות דבהמ"ד הישן בלוצין
וז' הגאון ר' דוד ציני עד שנת תק"ע,
כי בדף ד' עמוד ב' של הפנקס נרשם:
«היום יום ה' תשעה למרחשון שנת
תק"ע לפ"ק» נתקבל בחברתנו ה"ה
הרבני המופלג מו"ה נפתלי בהרב
מו"ה דוד מ"צ דקהלתנו להיות כאחד
מאתנו הן לדעה הן לקלפי וכו'. מזה
מוכח שעוד בחשון שנת תק"ע היה
הגאון ר' דוד בחיים. אחרי שידוע לנו
שאחרי פטירתו נתקבל בנו הגאון ר'
נפתלי לממלא מקומו ברבנות לוצין, וכאן
כתוב עליו «הרבני וכו' בן הרב ר'
דוד מ"צ דקהלתנו». משמע שאביו
הרב ר' דוד היה אז בחיים. ויש
לשער שבניסן של אותו שנה תק"ע
נפטר הגאון ר' דוד, ולפ"ז היה בעת
פטירתו לא «בן מ"ח» כמ"ש בבג"י, כי
אם בן חמשים שנה (ולפ"ז יום
פטירתו ב' ניסן תק"ע). ולפ"ז היה
רב בלוצין יותר מארבע שנים ולא

יחס אבות

כמ"ש במג"י לערך שחי שנים). וכן אמר
 ר' אבא מארי הגאון זצ"ל שוקינו (מצד
 אמו) הגאון ר' דוד ציוני היה רב בלוצין
 לערך חמש שנים. נקבר סמוך לקבר
 הקדוש מו"ה משה במו"ה דוד זצ"ל אך
 לא ניכר המקום היטב כי המצבה
 נאבדה. (נה) «ננער» וכו'. זהו מה שנקרא
 בפי דהעם «אפ רופען». (נו) «ציוני»
 בשנת תקס"ד היינו שנת 1804 יצא
 החוק ברוסיה שהכל מהויבים לברור
 לעצמם שמות - משפחה (פאמיליען)
 נעמען. כי עד אז נקרא כל אחד רק
 בשמו ושם אביו «פלונ בן פלונ». כינוי
 המשפחה נקבעו עפ"י רצון כל אחד.
 שבררו «פאמיליעס» על שם אבותיהם
 (כמו מי ששם אביו «אהרן» לקה לו
 שם - משפחה הכינוי «אהרנאדן» או
 «אראנאדן» וכדומה) ויש שבררו
 בשמות לפי מלאכתם כמו חייט כנדלר
 שניידער שיסער וכדומה. ויש שבררו
 בשמות מצלצלים כמו «גאלדמאן» וכו'.
 והכתנים בשם כ"ץ. כהן קאגאן וכו'.
 בשם «לוי» או לעיינן וכדומה. (ע) «אצר»
 ישראל חלק יי"ד עמוד 161. ואז בחרו
 בני משפחתי וקרובי טל הגאון ר' דוד
 בכנויים בשמות תנכיים כמו «אשקלונ»

י בעת גויעתי, כי יצאו מאותו עולם
 כל י זמר לקראתי. וחיה אח"כ שני
 (מים). שם משפחתו היה «ציוני» (נו).
 ממנו נסתעפה משפחת «ציוני» (נז).

כה

אשת הרב הגאון ר' דוד ציוני היה
 זממה «עלקא» נפטרה בשבת, א'
 חוה"מ סוכות שנת תקצ"ט (נח). ולזה
 היה אח ושמו ר' מענדל. הוא הוליד
 זלשה בנים: ר' רפאל דוד, ור' לייב,
 ר' יעקב זאב, הוא הרב ר' יעקב
 אב אשר שקד כל ימיו על התורה
 על העבודה ושמש אב"ד הצדיק
 מפורסם הרב ר' יוסף מק"ק בעליצא
 נט. והרב ר' יעקב אב"ד היה רוב ימיו
 אב"ד, ונפטר שם בעיר הברון (ס).

כו

הרב הג' ר' דוד ציוני הנ"ל היה
 לו ארבעה בנים וברת אחת.

הנשיא «חבת - חר» כאשר יבא לחלן. והגאון ר' דוד בעצמי בחר ר' אהרן
 ר' אהרן ר' אהרן ר' אהרן ר' אהרן ר' אהרן ר' אהרן ר' אהרן ר' אהרן
 קובלר' מרוב ציוני יחזיר ספר על התורה עפ"י דרך הקבלה בשם «ציוני» - קובלר
 נח ש"ב. (ע) כאשר חקטן הוספה לערך «ציוני» הואנציקל פדיו «אצר ישראל» ביה
 עמוד 32. (ז) אדית זקני הגאון ר' דוד ציוני ע' עוד בס' «ישיבת היהודים בקהילה»
 מוד 69. ובמאמרי הנ"ל «ביעות סטארינא» עמוד 269. (נה) הרבנית עלקא ציוני אחרי
 ירת בעלה הגאון ר' דוד האריכה ימים עוד כשלשים שנה. והיתה בבית בנה זקני הגאון
 נפתלי ציוני קבלה קצת תמיכה מהקהל. ובפנקס הישן נרשם במקום אחד. בלי הזכרת
 מן «מאה רובל לא יתן הרב מו"ה דוד מ"ץ דקהלתנו». וגם עסקה קצת במטה הקמה.
 יפר ר' אהרן ר' אהרן ר' אהרן ר' אהרן ר' אהרן ר' אהרן ר' אהרן ר' אהרן
 ריססא סיפר לו שבוחרו סמוך על שלהן חותנו הגאון ר' נפתלי ר' ציוני על להלן במג"י
 מן ר' אהרן ר' אהרן ר' אהרן ר' אהרן ר' אהרן ר' אהרן ר' אהרן ר' אהרן
 ית בנה הנ"ל. מפני שלא יכלה לכתוב בקשה את האבדך הצעיר הרב ר' שבת שחזר
 יה מנהל החשבונות «בוכהאלטר» בעסק הקמח שלה. . . . ובכל יום ה' בשבוע ישה
 קנה על התנור החם והיתה מרצה את חשבוניותיה וחובותיה וההכנסה והוצאה שלה לפני
 על נכדתה הרבנית מלכה והוא רשם כל זה על הספר. ובעד טרחתו היתה אופה בעדי בכל

כז

יחס אבות

ואלו הן הבן הראשון היה זקני הרב הצדיק המאור הגדול, המפורסם במדותיו הטובות ובחכמתו בהיותו העולם (סא) הרב ר' נפתלי שהיה אבד"ק לוצין, ושמש פה לוצין כרבנות קרוב לחמשים שנה (סב) והיה גדול בתורה והוראה (סג) סדר ההוראה קב"ל בילדותו מהגאון ר' גרשון אבד"ק שקלא (סד) ומרובנים הגדולים שהיו בילדותו בק' קרעסלאווא: הרב ר' נטע ותרב ר' שמואל, מחמה שחתני הרב ר' אליעזר הורו מקריסלאווא באמה לעיל מינו ור' (סה) היה הניח עד לאתה (סז) אצל

ערב ש"ק גלוסקא של קמה חטים גסה וא "סאלענע באנדע" . . . (נס) לא יכולתי להודיע מי הוא הרב הצדיק ר' יצחק טבעיצא "בעריצא" היא עיר קטנה בפלך ווילנא (ס) הרב ר' יעקב זאב היה מפורסם בלוצין בשם "ר' יעקב העליונה" טארץ ישראל, היה גדול בתורה וביראה, היה בלוצין פעמים אחדות בתור שיד"ר על קופת רמבע"ל טארץ ישראל, נפטר בק"ק חברון תשנ"ז הרב המחבר מ"ל מוכיח בהקדמת ספרו "מעין גנים" על סתילה רבתי ביה"ל "זכורני שבימי חורפי שמעתי מש"ב הר"ר יעקב זאב ור"ל (שנשטר באה"ק) ששמע מהרב ר' יעקב זאב ור' הגמ"א מוילנא, שהיה לו קרובי וצ"ל באוצר הספרים שלו כל השמות מהחסידי הגדול ר' ש"ב הר"ר הרב עזריאל הרב לעזריאל ז"ל ששם המסמך על הרב ר' יעקב זאב הי

"הר"ר יעקב זאב בני הר"ר יהושע ריוועס מירושלים עיה"ק היה ג"כ גדול בתורה וביראה ויהי ש"ב מנחם הוא היה ג"כ בלוצין שתי פעמים (סא) מלבד שהיה הגאון ר' נפתלי ציוני זצ"ל גאון וצדיק, עניו וצנוע ומצוין בכל מדה טובה ובמוגו הטוב - היה גם חכם ופני נפלא והגדל באי ליטיל ממנו עצה גם בעניני מסחר ומלאכה וכדומה, והיה אהוב וחביב ורצוי לכל (סב) "קרוב לחמשים שנה" כן כתב ג"כ בני מ"ל הגאון הצדיק ר' יצחק זצ"ל מרעיצא בשער ספרו "עולת יצחקא" "בן אמו"ר הרב"ל המפורסם מוה"ר נפתלי זצלה"ה אשר היה אבד"ק קרוב לחמשים שנה בעיר לוצין, ולפי מה שכתבתי לעיל אית נ"ר שהגאון ר' דוד ציוני נפטר בשנת תק"ע - היה בני הגאון נפתלי רב בלוצין קצה יותר מנ"ל שנה"ב ניסן תק"ע-ג אייר תרט"ז (סג) היה מפורסם בכחו להיתרא וע' לסקנ' ביחס אבות אות ע"ג מה שמביאו להלכה להיתרא בס' נחלת שמעון (סד) עיין לעיל ביה"א אית מ"ג שהגאון ר' דוד ציוני היה רבי של הגאון ר' גרשון שקלאווער, והגאון ר' גרשון היה רבו של הגאון ר' נפתלי (סה) איני יודע מי היו הרבנים האלה עוד קב"ל הגאון ר' נפתלי סדר ההוראה מאביו הגאון ר' דוד, וכמי שכתב בני הגאון ר' אהרן זצ"ל בהקדמת ספרו "ציוני" "ואמו"ר היה חלימד מובהק לאבי זקני הרה"ג ר' דודא" ע' לעיל אות נ"ג (סז) עוד לאחת" מליצת הגמרא (מנחות י"ה) ופירושו עד מאד, ועי"ש בתוספות (סז) סיפר לי אמו"ר הגאון זצ"ל שזמני הגאון ר' נפתלי זצ"ל בהיותו עוד צעיר לימים היה פעם אחת בעיר וויטבסק לרגלי איזה ענין, ויסע משם על ימים אחדים לעיר ליבאוויץ, הסמוכה לשם לרוב הצדיק האדמו"ר ר' בער שנקרא "האדמו"ר האמצעי" ודער מיטעלער רבני, לשמוע את דרשותיו בחסידות, וכאשר נודע הדבר לב"ע"ב לוצין "המתנגדים" שרבו נסע להאדמו"ר של החסידים כעסו ע"ז ועשו אספה להעבירו מרבנותו, והדבר נשמע להגאון ר' נפתלי בשיבו מליבאוויץ לוויטבסק וכתוב מזה להאדמו"ר, והאדמו"ר השיבו במכתב שעצמו היא שתיקף כאשר ישוב לביתו ללוצין יקרא לאספה ויבקש מהקהל "הוספה" על השכירות שלה ועי"ז

יחס אבות

השתתק ותחבטל התרעומות עליו . . .
 ואמר הגה"ג זצ"ל ראה בעצמו את
 המכתב הזה של האדמו"ר (וכפי שנספר
 לי איש מהימן הבקי בענינים אלו לא
 נסע זקני הגאון ר' נפתלי מייזסבסק
 לליבאוויץ רק נסע מביהר לעיר שעביו
 הסמוכה ללוצין ששם שהה האדמו"ר
 הנ"ל איזה ימים בעברו דרך העיר
 ההיא וסמוך כמבואר בברכות (ט"ז)
 ובא"ח סי' נ"ח ס"א ועיי"ש בספרי
 «לקוטי מגדים» ח"ב ס"ק ה-ז וס' ספר
 לי הישיש המופלג בחוריה ויראה ר'
 שניאור נחמן הלוי הורוויץ ז"ל בהיותו
 במארינהויז הוא וילאקא שבהיותו נער
 למד בלוצין «כחדר» פעם אחת הופיע
 בהחדר הגאון ר' נפתלי כדי לבחון את
 הילדים בלמודם וכי כן היה דרכו בקדש
 לבקר לפרקים בהחדרים ולהתבונן אם
 התלמידים רואים ברכה בלמודיהם.
 ואחרי איזה שעות אחרי צאתו מהחדר
 יצא הקול בעיר שהגאון החביב חלה
 מאד ובו ביום נסתלק לחיי עד (הישיש
 רש"נ הורוויץ הנ"ל נפטר במארינהויז
 י"ח אדר שנת תרע"ט בהיותו כבן
 ע"ה) (ז) וכן כתב עליו בנו הגה"צ
 מהר"י ציוני זצ"ל מרעוצא על שער
 ספרו עולה יצחק חלק ב' «זה היה דרכו
 בקדש אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.
 כל ימיו היה מרביץ תורה לרבים». דרכו
 בקדש היה גם לקרב את קרוביו באופן
 נפלא ובחביבות רבה (כמ"ש ביבמות
 ס"ב) המקרב את קרוביו וכו' עה"כ
 אומר אז חקרא זה יענה) ובכל יו"ט
 היה מנהגו לילך אליהם גם אל קרוביו
 שדרו בקצה העיר למעט ע"ש נכבד
 שפעם אחת היה הגאון בעיר ווילנא
 ונודמן לו לילך דרך הרחוב שבו היה
 דר הגאון המפורסם ר' אבלי פאסוואלער

ונפטר בשנת תקצ"ו. שעמד אז אצל ביתו וכשראה את הגאון ר' נפתלי עובר לפני העמידו
 ואמר לו «וואתה זה ר' נפתלי לוצינער ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו. אנה אתה הולך
 כעת בצעדים כה מהירים?» והשיבו הגר"נ שבהפך שניפשישאק יש לו קרוב וע"כ הולך אליו
 לראות לשלמו... (עאוהיינו שהיה חוזר את כל הש"ס בתשעה חדשים ושמיטתו שהיה חוזר

הרב הג' האדמו"ר ר' מנחם מענדל
 מליבאוויץ בעהמ"ס «צמח צדק» השני.
 האדמו"ר ר' דובער, חותנו של הרב
 האדמו"ר רמ"מ בעל הצ"צ, כתב על
 זקני הרב הג' ר' נפתלי «ירא את ה'
 מנעוריו» (ס).

כתב

דרכו בקדש היה להשכים בבקר
 שתי שעות אחר הצות הלילה ולמד
 עד זמן «והיָקִין» כדה לגמור ק"ש
 עד הנץ החמה (סח) וכמעט עד יום
 מותו ואפילו ביום מותו התפלל
 להיָקִין (סנ) וכי בימים ההם ומשבתות
 ימים טיביו ואפילו בשמחת תורה
 התפלל והיָקִין אחר התפלל של
 עה"ה למד כשרהו שעות ואח"כ
 טעם מעט והלך בכל העיר לבקר
 חללים וניחם כל איש מר ומצוק
 בדבריו הנעימים ובעצותיו הטובות
 והתקרבותו הגדולה לבני אדם ה' עד
 להפליא עד שרחוזיר כמה ריקים
 ופושעים לעבודת ה' ע"י ההתקרבות
 שהראה להם (ע) לעיר זקנותו היה
 גומר כל הש"ס לשלשה רבעי שנה (עא).

כט

היה אמן מוצנע (עב) עד מאד
 בעבודה ה' ומרוב צניעותו לא רצה
 להעלות על הכתב שום תדושי תורה.

דינאבורג (דיניסק ועתה דאאוגבילס) בחלק העיר שנקרא עיר הישנה (אלטשטאט). אך בני לוצין התגעגעו מאד אחרי רבם החביב, וגם הוא לא היה שבע רצון מהבע"ב החדשים שלו. שלא היו דומים כלל לאנשי לוצין בתורה ויראה ודרך ארץ, ועל כן עפ"י הסכם הדדי-אחרי עבור קצת זמן מאז שנתקבל בדינאבורג, בלילה אחת באו בע"ב אחדים מלוצין לדינאבורג וחזרו ביחד עם רבם שוב ללוצין, לשמחת לב כל אנשי העיר. (אומרים שיצאו אבה"ב בליילה דרך חלון, לבל יעכבו אותו אנשי דינאבורג. . .). - כאשר יצא החוק ברוסיא בשנת 1836 שהרבנים שבכל עיר ועיר יבקרו את כל הספרים שבכל בתי המדרשים וכדומה, לראות אם לא נמצא בהם דבר נגד הממשלה-(цензурная ревизия) תמנה גם הגאון ר' נפתלי «לצנזור» בלוצין, ועל הרבה ספרים בבהמ"ד הישן ויתר בתי המדרשים בלוצין נמצא רשום בכתב-ידו ברוסית: Такова книга дозволяется цензуром. Раввин Циюни. (ספר הזה הורשה מטעם המבקר (צענזור). הרב ציוני). - בפנסק הקהל משנת תקע"ח כתוב ששכירות הרב היא 150 רובעל לשנה, ושם רשם שבשנת תק"פ הוסיפו לשכירות הרב עוד חמשים ר"כ. [באותה שנה. שנת תק"פ, רשם באותו פנסק שארבע מאות נפשות מכני ישראל נמצאים בלוצין]. בחשבון ההוצאות לשנת תק"פ נרשם: הוצאת הנסיעה לקנות בית - הרב שלשה רובל, בהוצאות שנת תק"ג נרשם: על בנין הבית להרב מורנו ר' נפתלי 270 רובל, בשנת תקפ"ו נרשם שם: «היות שהרב ומ"ץ דמחנינו הציע לפנינו שמעת שנת גרשו אנשי ארץ ישראל היהודים שדרו בהכפרים שבמחוז לוצין נתמעטה מחיתו ואי אפשר לו להסתפק בסך השכירות הקצובה לו מכבר, וכאשר ראינו בעלי צדק דבריו, לכן עלה במוסכם לקצוב ודמי שכירות דבר שנה בשנה סך שלשה מאות רובעל וחמשים רובעל». בחדש אדר תקפ"ח נרשם: «היות שבאה לפנינו אלופי הקהל צעקה מהרב דקהלתנו נידון שכירות שלו שאינו יכול להשיגם כ"א ע"י טרחה גדולה, שמוכרח להחזיר על כל פ"ה|פרנס דש| בחדשו, וגם זה ע"י דוחק גדול אשר לא לפי כבודו, לכן עלה במוסכם לעשות סדר כן בהשכירות שלו, היינו שהוספנו על כל גסה שלשה זהובים הן כשר הן טרפה כו'. והחזיר מו"צ [זבחי צדק] מחזיר לספק להרב הארבעה זהובים כדי חדש בחדש, ושם י"ב מרחשון תק"ץ: עלה במוסכם כלנו אלופי הקהל להוסיף להרב דקהלתנו על שכירותו חמשים ר"כ לשנה ויוגבה מקרובקי דקמ"ה וכו'. ושם משנת ת"ר א: «הוחלט להוסיף להרב מלבד השכירות הקצובה לו - לקבל מכל גסה א' גריוניק כסף, ובאם יהיה עיכוב החזיר בנתינת הגריוניקעס אזי מחזירים אלופי קהלתנו למלאות זה מקופת הקהל». באותו פנסק נרשמו בכתב - ידו של הגאון ר' נפתלי (כתב - יד יפה וברור מאד) דברים נכבדים חדים: בדף ק"ג של הפנסק נרשם בכתב ידו: «להיות לזכרון ולמשמרת, לבל תהיה האמת עדרת-היות שהס"ת ששייך לחברה «פועלי צדק» [חברה של בעלי מלאכות שהיה להם מי למד לפניהם בכל יום אחר התפלה, או בין מנחה למעריב מקרא ואגדה, וכדומה]. העומדת ככה"נ. וכעת שהלכו כמה פ"צ [פועלי צדק] ממחנינו לקאטרינאסלאוו בשנת ת"ו דוע שאז נדדו הרבה יהודים לפלכי יעקאטערינאסלאוו והערכסון להתנחל על הקרקע נתנה להם ממשלת רוסיא, ובשנת 1848 (ת"ר"ח) פטרה הנמשלה מעה"צ את היהודים קולוניסטים מהפלכים הנ"ל, שהצטיינו בהריצותם בעבודת האדמה, ולקחו ס"ת מאלופי קהל ונתנו להולכים עבור חלקם, ונישום הס"ת במקח תשעה רובל כסף, ועכשיו סילקו פועלי צדק דמחנינו ליד גבאי הקהל תשעה ר"כ, ומעתה הוחלטה הס"ת לפ"צ וכו'. שנת ת"א. נאום נפתלי באאמ"ר הרב מו"ה דוד זללה"ה». ושם נרשם עוד בכת"י: «כאשר שנת תק"פ ט נבנה בהמ"ד חדש על מקום בהמ"ד הישן, והחדש גדול ורחב רבה מהישן, וע"כ נבחרו הרב מהר"ג ועוד בע"ב נכבד לפקח בעסקי הבנין ולגבות

המעוט ולמכור המקומות הנחוסות ולתת החלטות» וכו'. כאשר יצא בשנת 1842 (תר"ב או תר"ג) ברוסיה החוק האכזרי ע"ד הקנטוניסטים-ליקה נערים קטנים פחותים מבני י"ח להנכסם ולגדלם לאנשי צבא והילדים האומללים האלו נאנסו ע"י עיניים שונות להתנצר, והרבה מהם עמדו בנסיון ונשארו ב"ה יהודים נאמנים. ש"ב הסיפר העברי ר' אברהם שווער מניו יארק בספרו «דור הולך» ספר א' - תל-אביב תרפ"ח - בהספוד «בנימין - פינחס» כותב שלפעמים עברו דרך רוצין גדודים ופלוגות של קנטוניסטים, בדרכם לפנים רוסיה, ולפעמים שהו בלוצין שבועות אחדים, ולפי מה שקבל מאביו הצדיק הר"ר משה דוב שווער זצ"ל, שהיה חתן הגאון ר' נפתלי ציוני, היה הגאון הזה מקרב מאד את הילדים האומללים ומחבבם בכל מיני חיבה. וע"י התקרבותו ודבריו הנעימים השפיע עליהם שיעמדו בנסיון וישארו בנים נאמנים לעמם ולתורתם. והרבה מהם היו יראי אלקים באופן נעלה. - ע"ד התנגדותו הרבה של הגאון ר' נפתלי לתקופי הקהל בענין החטופים («פאיימעניקעס») - עיין להלן בתולדות בנו זקני הגאון ר' אהרן זליג ציוני זצ"ל. - (סיפר לי ישיש נכבד אחד שכאשר נבנה בלוצין, לערך בשנת תפ"ו, המנין דחסידים הראשון, דהשתתף בשמחת חנוכת דרביה גם דהגאון ר' נפתלי ציוני, אחד מראשי המתעסקים בבנין המנין דחסידים היה הרב"צ מטראש. ויומר הניגון הידוע «ברוך אלקינו שבראנו» וכו' והדגיש כמה פעמים את המלות «והבדילנו מן התועים» - לומר שעד עתה, שלא היה להם מנין מיוחד, היו מוכרחים להתפלל בבהמ"ד ביחד עם «המתנגדים» ועתה כבר «נבדלו» מהם. ... הגאון מהר"ג הקפיד ע"ז מה שכינה את המתפללים בבהמ"ד בנוסח אשכנז בשם «תועים» - ונפלטו מפיו הדברים האלה: «אתה קורא אותנו «תועים»-חוששני שממך יצאו תועים». ... והוה כשגגה היוצא מלפני השליט, ואחד מבניו של הרב"צ הנ"ל היה המומר והמיסיונר הידוע אל - זן. הרב"צ מפני הצער ובזיון שהיה לו מכנו שיצא לתרבות רעה, ר"ל-הלך לאר"י ונפטר שם). - הגאון ר' נפתלי ציוני נקבר סמוך לקבר הקדוש ר' משה בר' דוד ז"ל מלוצין. ועל מצבתו הרוחנים הדברים האלה:

«נחצב פה קבר מו"ר דהרב דג'
דהמאה"ג, חו"ב, נ"י [נר ישראל] מה'
נפתלי בהגאון מ"ו דוד ז"ל רב דפה.
נפטר יום ג' אייר שנת תרט"ו».

אדית

* על מצבת הקדוש הרוחנים הדברים האלה:

«וכל בית ישראל יבנו
את השרפה אשר שרף ה'
ועלה בקדושת השם
לא אל הקדוש מ' משה
במ' דוד זצ"ל ביום כ"ה
חמוז שנת תכ"ה»

אומרים שבהפגס הישן היה כתוב המאורע ע"ד הקדוש אך הפגס החזו נשרף בעת השרפה הגדולה שהיתה בלוצין בשנת 1806. זקני הדור העבר מסרו שר' משה בן ר' דוד היה חייט-כפרי, איש ישר וירא אלקים מאד, פעם אחת בעסקו בעבודתו באחד הכפרים נסתבך בריבית דתי עם האכזרים הקטוילים ונפלטו מפיו קצת דברים חריפים ע"ד «איתו האיש». האכזרים האדוקים כעסו עליו ע"ז ומסרו עליו לאדון הכפר «הפריק» הפולני והעלילו עליו עלילות שקר שבעסקו במיאכתי אצל תומת אחד «מקדושיהם»-דקר את התמינה במחטו, וגם חירף ונידף את ישרו הנוצרי, «הפריק» שהיה קתולי קטן, וסוגא ישראל צוה לאסור את ר' משה, והציעו לו שימיר את דתו ואז יוצא אחר לחפשי וגם יפנו לו אחוזת בית וסדה, ואם לאו ידינוהו לשריפה. ואז בשנת 1743 (שבע שנים לפני חלוקת מדינת פולין שהיתה בשנת 1772) חשב כל «פריק» את עצמו למושל בכפרו ואחוזתו, ואחרי שר' משה הודיע את רצונו הוזק לנית על קידוש השם ונזוהר לשרפה, ובקראו בקול ובהתלהבות «שמע ישראל»-נשרף על קידוש השם היהודים המעטים שהיו אז בלוצין קבצו את אפרו וקברוהו. וממנו התחיל הבית - עלמין הלוציני. מספרים שקודם שנודח לשרפה נסע בנו ר' דוד לעיר הפלך או-פאלאצק, וגם לבירת פולין ויארשא וע"י השתדלותו השיג מהממשלה כתב «סליחה» (אמנעסטיע). בעד אכיו, אך בשבוע ללוצין נודע לו שאביו הקדוש כבר נשרף לפני ימים אחדים. ... אחרי כן נידון הפריק בעונש קל על שזן בעצמי משפט מות לאיש נקי וישר. סיפר לי לפני ארבעים שנה הישיש בן פ"ה ר' דוד ראג ז"ל ממאריגונוי מה ששמע מאביו שהפריק הרשע נחלה במחלה מסיכנת מאד ובעת שחזקו עליו מכאוביו היה נדמה לו כאלו הקדוש ר' משה עומד לפניו וזוה צועק: «משה, משה סלה נא ל"א» ואחרי זמן קצר מת במכאובים גוראים.

יחס אבות

אדות הגאונים ר' דוד ובנו ר' נפתלי ציוני ז"ל - עיין «נחלת אבות» אות ד' ואות נ', «בתולדות היהודים בקורלנד עמוד 69 ובמאמרי הנ"ל ביעו. סטארנא לשנת 1912, ובאוצר ישראל כרך ט' ערך «ציוני». [זקני הגאון הצדיק אהרן זליג ציוני. ספרו הנעלה «ציוני», רבנותו בווארקלאן. רבנותו בלוצין. נוסח הכתב-רבנות שלו. ענותנותו וצדקתו. ע"ד «הפאיימעניקעס». נוסח מצבתו: (עז) הספר «ציוני» נדפס בשני חלקים. כולל שו"ת על ד' חלקי השו"ע וחידושים על איור מסכתות בבקאות והריפות נעלה. ב' החלקים נדפסו בוילנא בשנת תרל"ה (כשנה לפני פטירתו). לפה"נ היה הפסק

בין הדפסת ח"א לח"ב לערך חצי שנה, כי על ח"א נרשם רשיון הצנזור 4 נאוועמבר 1874, ועל ח"ב-14 מאי 1875. חלק א' מכיל ע"ה סימנים (150 עמודים) רובם שו"ת בעניני אה"ע וחידושים על מס' גיטין, יבמות, קידושין ונזיר. חלק ב' מכיל צ"ו סימנים (168 עמודים). שו"ת בעניני ח"מ, יור"ד ואו"ח, וחידושים על המס' שבת, עירובין, ב"ק, ב"מ וחולין. לפה"נ עמל מזה עד שעלה בידו להדפיס מתחלה חצי ד"ק מהחתומים «פרענומעראנטען». ושמותיהם נדפסו בסוף הספר, מהערים: לוצין, מארינהויז, ווילנא דינאבורג. (בסוף הפנקס דו"צ בלוצין נרשם בכת"י זקני הגאון זצ"ל: «הוצאות ההדפסה: 121 ר"כ בנסייעה הראשונה, 100 בנסייעה זו וכו' בס"ה נשלח להמדפיס 391 ר"כ» ולא תבאר אם זהו בעד שני החלקים או רק בעד חלק א'). בהקדמת ספרו כתב: «חלקתי את ספרו לשני חלקים מחמת הוצאת הדפוס, ובעוהש"ת כשיצא לאור חלק א' דעתי להדפיס בל"נ החלק ב' אי"ה כי הוא ספר אחד, רק ההכרח אלצוני לחלקו» מהקדמתו נראה יודל על ענותנותו צניעותו וטהר לבו כותב שם: «הדבר אשר העירוני לעמוד בין הגדולים מחברי הספרים אשר לא יאות זה רק לפני הגדולים הבקאים בכל הש"ס והפוסקים, ואני מכיר בעצמי שאין אני בקי אפילו במס' אחת על בוריה וכו'. אמנם זה ידעתי בנפשאי כי נעזרתי למדתי עם מעט חברים, והנה אני סובר סברא בעת למודי ב עיון ואח"כ מצאתי בגדולי הראשונים והאחרונים לא פעם אחת ושמים עד אלפים פעמים, וראיתי ששכלי אינו כוזב ובעוהש"ת הולך ישר וכו' ומהו ההבדל בנפשי עוז לרשים לעצמי חדושי אשר חדשתי וכו'. ועל אדות הכמיה הנפשית והעריגה העזה שהטביע הקב"ה בלב אנשי הרוח להביע את מחשבותיהם והגיוני לבם בכתב ובדפוס כמו שנאמר (איוב י"ט) מי יתן אפוא ויכתבון מלא מי יתן בספר ויוחקו בעט-ברזל ועפרת לעד בצור יחצבון» אדות זה כותב זקני הגה"צ שם בזה"ל: «והנה לא היה בדעתי להביא לבה"פ כלל, אך חתתי אל לבתי דהנה מטבע האנושי לחוס על ילודיו, ואם יהיה לאיש מאה בנים תשוקתו גדולה מאד שיהיו מוצלחים ויחיו חיים ערבים לאחר מותו, ואם היה ביכולתו לנפוח בהם ויחיו חיים שיהיו חיים וקיימים לעולם, ודאי היה מוסר כל כחית נפשי על זה ולהיפוך ח"ו אם יעלה על לבו שבניו יחיו חיי צער ומכש"כ שיכלו מן העולם לגמרי ח"ו, באין ספק שכלבו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל באין הפוגות, ואם בילדו הגוף כך - אף כי ילדו ידע יונתו אשר עמל בהם בכל חלקי נפשו ונשמתו וזה חלקו הטוב בכל עמליו וכו' יעתה

האיש

לא.

זקני הרב ר' נפתלי ציוני זצ"ל הניח אחריו ברכה שלשה בנים ושתי בנות.

לב.

הבן הראשון הוא הרב המאור הגדול הר"ר אהרן זעליג ציוני, בשקידתו בתורה כמעט לא השאיר דוגמתו בדורנו, וכן עומק למודו היה עד להפליא. חיבר ספר «ציוני» שו"ת (עז). עד ששים ושבע שנה

**שקד על התורה, והתפרנס ע"י פרנסת
אשתו הרבנית מרת פייגא, בת זקני
הרב ר' ישראל זליגמן אבד"ק דריסא.
כמבואר לעיל סימן י"ז (עח), ואח"כ
היה כשבע שנים אבד"ק
ווארקלאן (עט). ואחר פטירת אביו**

יחס אבות

האיש אשר זיכהו השי"ת להשכיל ולחדש
איזו חדושי תורה, ועמל בהם להעמידם
ולסדרם בדיו על הנניח, ונפה בהם
נשמת רוח חיים בלשון ומליצה מבוארת
שיעמוד לעד ויועיל לנפשו ולאחרים
ועתה אם לא ישתדל להביאם בדפוס,
הנה אחר פטירתו מן העולם מי יחוש
חוץ ממנו לשומרם-ובלי ספק באריכות

הזמן יתפזרו העלים בראש כל חוצות ויחבקו אשפות עד שיכלו ויאבדו מן העולם
ואין לך צער ודאבון נפש גדול מזה» וכו'. (הדברים היקרים האלה ישרו גם בעיני הסופרים
והחכם הידוע ר' אליעזר צווייפעל ז"ל והוא העתיקם מהציוני בהקדמת ספרו «סניגור».) וגם
אני הצעיר העתקתי הדברים בהקדמת ספרי «לקוטי מגדים» על שו"ע אור"ח חלק ראשון-
לוצין תרצ"ד-) עוד כתוב שם בהקדמת הציוני: «עוד אחת עלי להודיע משום והייתם נקיים
מה' ומישראל: היות כי יש כמה דברים שכתבתי בילדותי, ובשנים הללו יצאו לאור כמה
ספרים מהמס' גדולים הקרי לב, ומצאתי בהם כמה דברים אשר כתבתי מכבר - רשמתי
בפנים אצל כמה שו"ת - שמצאתי זה בספרי הגדולים. והיודע תעלומתי יעיד עלי שכל
חדשתי מלבי בעזותי», ומשנה ראשונה לא וזה ממקומה בשביל הרבה דברים שנתחדשו
בהם, ואם אולי ימצא העיין עוד איזה דברים שנדפסו מכבר בספרי האחרונים אל יחדשני
שח"ו אני מתלבש בטלית של אחר, הלילה לי מזה אנחנו מסרנו נפשנו כמה
פעמים בשביל האמת בקבלת יסורים לא מעט. כידוע לכל שערי עמ' ירושה
היא לי (האמת) מאבותי הקדושים, והיאך אעשה בנפשי שקר אשר תגעל נפשי מזה
בתפלותי וכו'. ובציוני האחרונים ע"י «המסירת נפש בקבלת יסורים בשביל האמת» - אולי
כונתי על מה שספר נפשו ולחם עם ראשי הקהל עד שעלה בידו להציל כמה «מהשבוים»
«הנהטשים» בעת «הנאבארין» של הקרואים לצבא, כמו שאכתוב בזה גם להלן, וגם מה
שהזכר מס' הבטח (קארובקר) אחד כעס עליו על שלא נשא לו פנים, ובמשך איזה זמן
לא שלח לו את ספריו, מהשחיטה, וזקני הגאון הצדיק סבל חרפת רעב ע"י זה, וכו'.
«הציוני» נשא מאד הן בעיני גדולי התורה בזמן ההוא, הגאון ר' בצלאל הכהן מוילנא
כותב בהסכמו על הספר: «הרב הגאון המפורסם בתורתו וביראתו, שלשלת היוחסין למעלה
בקדש וכו' כקש"ת אהרן זליג ציוני הגאון מו"ה נפתלי ז"ל אחא ואיתי מחיתא
בידו וכו' ונצל נהורא בבי מדרשא, כי הראה אלינו את גודל ועוצם חריפותו ובקיאותו
בעמקה של הלכה למעשה ולחדש הידושים בפלאים הראויים לגדולי הדור» וכו'.
רוב תשובותיו הן לרבני הסביבה שפנו אליו בשאלותיהם מגון: הרבנים מווארקלאן פרייל
שעביר, ומאחר הגאון הצדיק מהר"י ציוני זצ"ל מרעיצא, ומחתנו אמו"ר הגאון ר' אליעזר
דון-יחיאל זצ"ל בעת שהיה רב בוויזן, ליטא, ומחתנו דודי הגה"צ ר' בנימין אייזנשטט
זצ"ל מאוסיאן, הרבה הוא נושא ונותן עם ידידו הגאון ר' עזריאל יאפעט זצ"ל, שהיה רב
ברעיצא קודם הגה"צ מהר"י ציוני זצ"ל, כן הוא נושא ונותן גם עם גדולי הדור ההוא
הגאון הגדול מהר"י אלחנן זצ"ל מקאונא, מחותנו הגאון «פתחי תשובה» הגאון ר' יצחק
אביגדור, ועוד ועוד, גודל גאונותו של זקניו הגאון «ציוני» בהיותו עוד עולם ימים נראה
מהתשובה ששלח לו בשנת ת"ר"ג הגאון ר' יוסף מקראסלאווא, המפורסם בשם «ר' יאסעלע
חריף» וז"ל במכתבו שנמצא אצלי: «רוב שלום לידידי האברך המופלג צנתרא דדהבא, איש
יקר הערך, מחוי חורפא במחוג צולל במי פלג, ענף פרי חמד, נשתל בקדש וכו' וכו' כ"ש
כמו"ה אהרן זליג ב"א». באותו מכתב הוא שולח פ"ש לאביו הגאון ומדבר ג"כ בשבח בנו
וז"ל

יחס אבות

ו"ל: ופ"ש לרחימאי דנפשאי ה"ה הרב
הכולל המפורסם עין העדה וכו' כ"ש
כמו"ה נפתלי נ"י וכו'. ואשים ברכתי
לגפן פוריה אשר כשתילי זיתים
סביב. ויה"ר כל דילדית אימיה כוותיה

זקני הצדיק הרב ר' נפתלי זצ"ל.

מילא מקומו בעירנו לוצין עשרים

שנה (פ). ונח נפשיה ד' ניסן תרל"ו.

תנצב"ה (פא).

תלד. בראותי פרי חמד. נטע שעשועים. ויך לו בציון בשערים המצוינים בהלכה. וכלי קרב
בירו קלגסין ואבני בליסטראות ליגח צפונה ונגבה. ותשרה עלייהו ברכת עלי עין. כ"ד ידידו
מל"ו יוסף בלא"א מו"ה אברהם זצ"ל מקראסלאווא. (קיצור תשובתו של הגאון הזה נדפסה
בציוני ח"א ס"א. (עח) עיין שם ביחס אבות מה שכתבתי ע"ד זקני הרבנית מרת פייגא
ציוני ז"ל. (עט) הרבה מתשובותיו בספרו "ציוני" נכתבו בהיותו רב בווארקלאן. כמו בחלק
א' סימן ע' שחותם שם: אהרן זליג ציוני מפה ווארקלאן. ג' אדר תר"ד. וכן בח"ב סי' ב'
ומסימן י"א עד י"ח. [כתב רבנות של הגאון ציוני. החבר בקופנהגן. (פ) נתקבל לרב
בלוצין תיכף אחרי פטירת אביו הגאון זצ"ל. והו' נוסח הכתב - רבנות כפי שהיו בפנקס
הקהל דף מ"ה: «כאשר הונח והורם העטרה מאתנו למנוחת עולם הוא הרב המאוה"ג. גאון
עוזנו מו"ר נפתלי ז"ל. הוא מרומים ישכון. ואנחנו נשארנו באין אורה ובאין תורה. והנה
עד ש"א שקעה שמשו של הרב המנוח זצ"ל - זרחה שמשו של בנו הרב הגדול המפורסם
מו"ה אהרן זליג ציוני נ"י שעולה עפ"י מידותיו. ומילא את ידו ללבוש הרבנות. ע"כ
אנחנו נדיבי עמנו נאספנו לקבלו עלינו לרב ולשמו בראשנו לכהן תחת אביו להורות לנו
הדרך. למורה בא"ה ובין איש לרעהו עפ"י ד"ת. ובלעז-כמורה הלכה בפני רבו. והפרשנו
לו שכרו חלף עבודתו התמה שקיבל עליו - היינו שני רובל כסף והמשה ושבעים ק"כ
מהכנסות העיר. להביא הכסף בית הרב מדי שבוע בשבוע. ומאת זובחי הזהב יוכנס לו
עשרה ק"כ מכל גסה. הן כשר הן טרפה. והשיחטים מהויבים לקב"ל מאת הז"צ להביא בית
הרב. וגם לא ירים איש לעשות נשואים בלתי הרשאת הרב. ואצלנו ברכה לאנו הרבנית
אשת הרב המנוח ז"ל [היא הרבנית רבקה ציוני אלמנת הגאון ר' נפתלי שנזכרה לעיל סימן
ו"ד וי"ט וביח"א שם]. א' רובל כסף וסך 12 ק"כ לכל שבוע. על סיפוק פרנסתה כל
מי חייה מהכנסת הקהל. כ"ז קבלנו לכבודו ממאדנו וכתב בספר חוקה והעד בחתימת ידינו.
הכ"ד הכאעה"ה א' כ"ה לספירה שנת «וללהורות נהן בלבו» (תרט"ז). לוצין. גאון. ונאום»
וכו'. בפנקס דבהמ"ד הישן כתוב שבשנת תרכ"ו ניתן הוספה להגאון ר' זליג ציוני עוד סך
שני רובל לשבוע «ובס"ה הוא מקבל כעת ששה רובל לשבוע. ובפירוש הותנה עב הרב כי
אין לו רשות להכביד עוד על הקהל ולבקש עוד הוספות. וגם אין לו רשות לעזוב
את קה"ל לוצין ולהתקבל לרב בעיר אחרת. כ"א ברשות הקהל דלוצין». הגאון ציוני
זכר הרבה פעמים בפנקסים עוד קודם שנתקבל לרב. בהפנקס דחברה משניות נרשם
שבשנת תקצ"ז נתקבל לחבר בהחברה. ובעת חלוקת הש"ס קיבל עליו ללמוד הסכתות
שבועות. ע"ז. חולין ונדה. בשנת תר"ג נבחר לגבאי ראשון בבחמ"ד הישן. (בהפנקס
של ח"ק נרשם - לזכרון: «ע"ד האיש הנדיב מעיר קאפצנהאגן במדינת דענעמארק החבר
זאב חיים בן החבר ר' אורי שרגא שנפטר בשנת תרכ"ו. וקודם פטירתו היה
גדב מעובד נכסיו שמניה אחריו על הצטרפות ותיקוני בתי כנסיות ובתי מדרשות. ועל
קוני בתי מקואות בכל ערי ישראל שמה ידם ואינם משיגים לתקן להם הבתי קודם
נ"ל. ומינה ע"ז ועד. ובשנת תרכ"ז הגיעה הידיעה ללוצין ע"ד הצואה הנ"ל וש"ה רבנו
רה"ג ר' זליג ציוני מכתב להועד בבקשה שיעזרו לקהלת לוצין לתקן המקוה וכו'. ואחרי
בור איזה זמן שלחו מהועד להרב הגאון הנ"ל סך שני מאות טאלייר על תקוני הבתי
ודש הנ"ל. ונהגין להזכיר את שם החבר הנ"ל בכל ט"ו כסלו. וכו'. גדול ענותנותו וצדקתו

של זקני הגאון זצ"ל יש לראות כמה שסיפר לי הרב המופלג חו"ב שו"ב מומחה ר' משה חריט ז"ל, שהיה שו"ב במארינהויז (ווילנא), מה שמסר לו הרב הגאון ר' שלמה דראוד זצ"ל הרב בשעביז (זקינו של ההכס וסופר הפרופיסור חיים צערנאוויץ (ר"ב צעיר) מניו יארק). הרב הג' ר' שלמה בהיותו עוד אברך צעיר סמוך על שלחן חותנו ר' שמאאל איתן זצ"ל בלוצין וישב בבחמ"ד ולמד בהתמדה-היה זקני הגאון מצרפו לפעמים בתור דיין לדין תורה. פעם אחת ישב בבית הרב ע"י דין תורה, וכשחזר משם לבחמ"ד שאלו הרב הג' ר' יהודה הלוי ציבלין ז"ל [הוא היה מגדולי מופלגי תורה בלוצין שישב כל ימיו ועסק בתורה, והיה מפורסם בשם «ר' יודעל שייטקעס». בנו הוא הרב הג' מ"ה מאיר אליהו הלוי ציבלין נ"י בעיר פאלאצק ברוסיא]: «מה הידוש היום בבית הרב בד'ת? - אז מסר לו הרב ר' שלמה את פרטי הדין תורה ואיך יצא הפסק דין מזקני הגאון מהרא"ז ציוני זצ"ל. הרב ר' יודעל הנ"ל, שהיה בקי מאד בחו"מ ובג"כ הראה להרב ר' שלמה ש"ך מפורש נגד הפס"ד של הגאון ציוני. הרב ר' שלמה ראה את דברי הרב ר' יודעל לנכונים והלך תיכף לזקני הגאון ומסר לו את דבריו. זקני הגאון הצדיק כמובן הודה על האמת שדברי הרב ר"י נכונים שאמנם דברי הש"ך הם נגד הפס"ד שלו, ואם כי היה לו הרבה ראיות מהש"ס ופסיקים שאותו הצדק בכ"ו היה לבי נוקפו על שדברי הש"ך נעלמו ממנו לפי שעה. וע"כ ערך מכתב לידידו הרב הגאון ר' עזריאל יאפעט זצ"ל אבד"ק רעזיצא ויבקש את הרב ר' שלמה שהוא יסע תיכף לרעזיצא ויציע הדברים לפניו. הרב ר' שלמה שכר מיד עגלה וסע לרעזיצא (הרחוק מלוצין לערך 27 קילומטר). הדבר היה בליץ קיץ ובהשכמת הבקר הגיע לרעזיצא. וכשנכנס אל בית הרב הגאון ר' עזריאל כבר ישב הרב ועסק בתורה, וכאשר נסר לו הרב ר' שלמה את מכתב הגאון ציוני, עיין בו ואמר: אמנם הפס"ד היה נגד הש"ך, אבל בדיעבד יפה הורה, כי כן הוא גם דעת הרשד"ם בתשובותיו, ובדבריו היציא את הרשד"ם מארון הספרים ודראה להרב ר' שלמה, הר"ש חור צעזיצאן בשמחה וכאשר נסר הדברים לזקני הגה"צ-נחה דעתו לפני פטירתו של זקני הגה"צ מסר לבנו דודי הרב החו"ב ר' רפאל ציוני זצ"ל רשימת כל כסף השלישות שהיו אצלו וצוהו לפרוע לכלם, ובנו הרב הישר באדם שילם לכסם בשלימות. - סיפר לי המופלג הישיש הנכבד ר' דוד גוטמן ז"ל בלוצין שפעם אחת ישב זקני הגה"צ זצ"ל בנחבם הלחא להלך בין שיתפים, ולפי דעתו לא היתה החלוקה כהוגן, אך היא לא היה יכול להכריע כנגד שני הדיינים האחרים, שעמדו על דעתם, בשכר טרחתם נתנו השיתפים לג' הדיינים סך 75 רובל, ולשני פטירתו ציה לבנו הרב הגדול ר' רפאל הנ"ל להחזיר את הסך 25 רובל שעל הלכו להשיתפים הנ"ל. יען שלפי דעתו לא היתה החלוקה כהוגן ולכן לא רצה לקח שכר טרחה כעד זה, ובנו הרב מלא את צוואת אביו הגאון גם בזה. [הגאונים ר' נפתלי ובנו הגאון רא"ז ציוני והשתדלותם לשחרור «הפאיימעניקעס», והתנגדותם לראשי הקהל בענין «ההוטפים» נוסח מצבתו, הספד הרב המגיד מדרואי עליו]. אומרים נאמנה שראשי הקהל בלוצין לא התאכזרו כ"כ בעת הקריאת לצבא («רעקרוטסקי נאבארען»), ולא הרבו הרע כ"כ בענין השבויים «הנחטפים» כמו בערים אחרות, בזה השפיעו הרבה גאוני לוצין הגאון הצדיק ר' נפתלי ובנו הגה"צ ר' אהרן זליג ציוני זצ"ל, שהשתדלו מאד להציל את «הנחטפים והשבויים» ולהשיבם את גורלם בכל יכולתם, ובפרט שהתדלו בזה בעד העניים בני תורה, השתדלותם אמנם היעילה רק לעתים רחוקות כי «ראשי הקהל» בימים ההם (מפני שהיו מוכרחים לזה, עפ"י החוק שיצא ברוסיא בשנת 1826 (תקפ"ו), שעל הקהל הוטל החיוב להעמיד מספר ידוע של יהודים לצבא) התנהגו בענין זה באכזריות, ופעמים רבות הקשיחו דבם ולא שמעו גם לקול הגאונים הצדיקים, מספרים כי «ראש הקהל» שהיה מפורסם בזמנו בשם «חלאיינע דער ראש הקהל», שהיה דר בינאבורג (דבינסק) ובעת הקריאה לצבא («פריאס») היה בא בכל שנה ללוצין (כי «הפריאס» מהערים דינאבורג, לוצין וקריסלאוו היה

יחס אבות

לג.

והניח אחריו בן יחיד הרב ר' רפאל ציוני (פב), וש'ש בנו: הבכירה הרבנית מרת עלקא (פג)

בסוף מחברתו «מגן שואל» (הספד על הגאון ר' שואל הכהן אב"ד דינאבורג מחבר הס' «תשובות לשואל» - ווילנא תרפ"ט) המחברת «מגן שואל» נדפסה ווילנא תרל"ט. הרב הספדן כותב

שהספד ארך כשלוש שעות ונרשם אצלו בכת"י. וכאן הוא מדפיסו בקיצור. בחוך יתר דבריו הוא אומר: «אתם בני לוצין התבוננו נא לראות איך נסתלקו מכם ענני הכבוד-יען כי גוע אהרן רבכם הגאון אב"ד צ"ל - הענני כבוד שנתכבדתם בהם עד כה על יתר הערים הקרובים והרחוקים-שדופיע עליכם ה' שמש ההכמה והיראה ג' דורות זא"ל. כי אבי הגאב"ד הנספד היה הגאון הצדיק רבינו נפתלי צ"ל שישב פה על כסא הרבנות כמה שנים. והוא ישב על כסא דוד אביו. הוא הגאון הצדיק המפורסם רבינו דוד צוק"ל. ועתה הורמה העטרה מעיר לוצין. יען שכן הגאון הנספד - הרב ר' רפאל ציוני. אם כי הוא מופלג גדול בתורה. אבל הוא רך המזג ואיש חלש ולא יכול לשאת את עול הרבנות. וכן ועתה אפשר להמליך על העיר לוצין מאמר הנביא (ירמיה ל"א): «הציב יך ציונים - ר"ל כאשר תציב יך ברעיונך את שלשת רועיך-רבניך אשר בשם «ציונים» נקראו - אז שמי יך תמרורים וגו'» (פב) דוד הרב הגדול ר' רפאל ציוני היה גדול בתורה וביראה. בעל זכרון נפלא. עסקן ובעל שכל הישר. ומצוין מאד במדות טובות ותרומות. וע"ד שנתהבצו שני עיניו לעיל ביח"א (פג). מגידל ענותנותו. וגם כי היה איש חלש מאד לא צה לקבל עליו עול הרבנות (אף כי הפצירו בו גיסיו הגאונים ה"ה אמו"ר הגאון מהר"א דין-יהיא צ"ל. שהיה אז רב במיוזון וגיסו הגה"צ ר' בנימין אייזנשטט צ"ל. הגאב"ד דאייזנאן שיקבץ עליו הרבנות - לא הסכים לזה. ורוב ימיו נתפסס מעסק הרנות של אשתו הצניעה ואשת חיל מרת מרים ז"ל. והוא היתה בת המופלג הנספד וז"ל מ"ה נהום אמריאניטא ר' ז"ל. שהיה מהבע"ב הנספדים יעסקני התפלה ברעיוצא. ואדר פטירתה היה ראש ישיבה בלוצין והעמיד תלמידים הרבה. שראו אצלו בלילה בלילות בשכנו הישר והחסברה המעולה שלו. וכתב מהם נתמנו לרבנים נספדים בערי ישראל. - בהפנקס «דבית המדרש הרב» דף ד' כתוב שבשנת תרל"ט נתעוררו בע"ב נספדים אחדים לקנות את בית זקני הגאון הצדיק מהר"א ציוני צ"ל - העמיד מיל בהכ"נ וכן כל בית המדרש דלוצין. ונתקנו לבחמ"ד יחציעי הדבר לפני בני הרב הג' ר' רפאל ציוני ז"ל. והוא הסכים למכור את בית אביו לתקנו לבחמ"ד. בעד סך שמינה מאות רובל. וביום ר"ה תמוז שנת תרל"ט נגמרה המכירה. והחלט לכונית בשם «בית המדרש הרב» «העמיד בזה ציון עולם» לנפש מירנו ורבינו הגאון מהר"א ציוני צ"ל. שבנה את הבית הזה ובו עסק כל ימיו בתורה ולא מש מאהל התורה הזה עד יומו האחרון. ובו עבד עבה"ק עבודת הרבנות בקה"ק קרוב לעשרים שנה וגם אביו הגאון מהר"א צ"ל גם הוא דר כמה שנים במקום הזה. אשר יסדנו כעת לבית תפלה. ותיכף נגישו אל מלאכת הקדש לתקן את בית הרב לבית תפלה וביום ט"ו אלול שנת תרל"ט נגמר תיקון הבית כליל בהדרגה. ועשו הניוכת הבית בריב פאר «בבחמ"ד הרב» התפללו בע"ב גדולי תורה כמו דוד הרב הגדול ר' רפאל ציוני צ"ל. הרב חיי"ב השי"ב המבהק דפה ר' אליהו איזנאעל"ט צ"ל. הרב הגדול בקי נפלא אברהם ביהרר ר' אליהו יואלסון צ"ל. שבמסך כמה שנים למד בכל שבת קודש לפני התפלים שיעיר בעין יעקב מתובל בבקאות ובחרפות רבה. היבר סיגור «ש"ש שה שריגים» ההיך נדפס עתה ברוגא ע"י חתנו ר' אהרן ליפשיץ נ"י. ובנו ר' ברוך יואלסון נ"י. נפטר ביום ז' טבת שנת תרצ"ו. בהיותו כבן ס"ה. כן התפלל בבחמ"ד הזה כמה שנים המופלג בתורה ויראה הח"ב הר"ר אליעזר הכהן פוריא ויליד ייזון

וויזון ותושב לוצין מ כמה שנים). למד לפני המתפללים בביהמ"ד שיעורים בשו"ע או"ח ועוד. נפטר ביום ד' סיון שנת תרמ"ץ. (היה חתן הישיש המופלג וי"א ר' שמואל מרדכי ראזוויל ז"ל). (בכהמ"ד הזה למד בנעוריו הגאון הגדול, הצדיק מהרא"י הכהן קוק זצ"ל רב הראשי דאה"ק. בהיותו כבן י"ד וס"ו למד בבהמ"ד הזה כשתי שנים בהתמדה רבה). - דודי הרב הגדול ר' רפאל ציוני נפטר א' דחנוכה שנת תרנ"ז. בהיותו כבן ס"ה. ובדרך כ"ד מהפנסק הנ"ל נרשם בחת"י אמ"ר הגאון זצ"ל אצל רשימת המקום התשיעי במזרח מצד צפון אה"ק. שהיה שייך לדודי הרב ר' רפאל כתוב כך: «אני הח"מ הבא בכח והרשאה מאת חתני ר' ישראל ציוני [הוא היה אז באמריקה ושלח בכתב כח והרשאה לאמ"ר זצ"ל] בן גיסי המנוח הרב ר' רפאל ז"ל בהרב הגאון מהרא"ז ציוני זצ"ל. שנותן לי רשות למכור את המקום הנ"ל שנשאר מאביו המנוח ז"ל - כעת מכרתי זה לר' אפרים בבר' איסר שטערנין. יום ב' י"ג ניסן תרנ"ז. נאום אליעזר דון - יחיאל אב"ד מלוצין). - [הסופר הנכבד ר' ישראל ציוני]. בנו יחידי של דודי הרב ר' רפאל זצ"ל היה גיסי היקר חכם וסופר, מצוין במדות טובות ר' ישראל ציוני ז"ל בנו יארק. נולד בלוצין בשנת ה'תל"ה. גמר בהצטיינות בה"ס המחוזי הרוסי «אויזונאיע אוצילישע» בלוצין. עוד בימי נעוריו הצטיין בשרונותיו הספרותיים. ובהיותו כבן 18 שנה כבר נדפסו מאמריו בהעתונים הרוסיים - עברים «רוסקי יעוריע». ואח"כ בהשבועון «וואסכאד». וגם בהעתונים הרוסיים «נאוואסט» «נעדעלא» ועוד. בשנת 1884 היה איזה זמן בעיר הבירה הרוסית או-פטרבורג ע"ד יסוד ספריה (ביבליותיקה) בעד סוחר נכבד אחד. נכבדי העיר שכבר ידעו ממנו ממאמריו בעתונים הרוסיים - עברים - קבלוהו בכבוד. אך להשאר שם היה בלתי אפשר מפני שעפ"י החוקים הרוסיים אז היה אסור לרוב היהודים לגור בעיר פנים רוסית ובפרט בעיר הבירה. וע"כ שב לעיר מולדתו לוצין. שם עסק בספרות. ואחרי פטירת אמו עסק גם קצת בתנוית. בשנת תרנ"ד (1894) נסע לאמריקה. י"ב אדר שנת תרנ"ה היתה בניוארק התנוה עסק בת - דודו היא אחותי המשכילת הצנועה והיקרה בנשים מרת מלכה דון - יחיאל ששתחי. הוא בקר שיעורי הערב בבה"ס «העבריו אינסטיטוט» להתלמד הישפה האנגלית. בחדש אלול תרנ"ה קיבל מעדאל מביה"ס ומכתב תהלה מהסענאטאר טאלאמאנס בעד מאמרו באנגלית אדות הפרזידנט וואשינגטון. בזמן הראשון לבוא לאמריקה שלח מאמריו מכתביו להעתונים הרוסיים «נאוואסט» «נעדעלא» ולהשבועון הרוסי עברי «וואסכאד». רצונו היה להתפרנס ממסחר. והציעו לפניו משרות מסחריות שונות. אך אחד מהתנאים היה שיעבוד גם בשבת קדש. וגיסי ז"ל וכן אחותי היקרה שתחי לא הסכימו לזה בשום אופן. הזוג היקר סבלו שנים אחדות עוני וזמסור. לערך בשנת תרנ"ח (1897) החל לכתוב בהעתונים האמריקנים הזרנגיים «טעגליכער העראלד». «אידישער טאגעבלאט». «אידישע וועלט». היה גם העורך של העתון «מארגען צייטונג» בפילאדעלפא. שהופיע רק פחות משנה אחת. כשנה היה העורך של העתון «אידישער קוריער» בשיקאגא. לערך בשנת תר"ס (1900) היה לעוזר תמיד בהיומן האורתודוקסי «מארגען זשורנאל» ובהשבועון «דער אמעריקאנער». חתם עצמו גם בכינויים (פסודונים) שונים: «בן רפאל». «אמעניטאוו». «אשכנזי». «לוצינסקי». «דר» שערשעווסקי» «יוד צדיק» ועוד. כתב הרבה מאמרים נכבדים ופובליציסטים בכל הענינים העברים והכלליים. ביחוד היו מצוינים מאמריו כמצב היהודים ברוסיה «הצארית» והסאוועטית. הרבה מהם יש להם ערך ספרותי חשוב לדורות. ראויים מאד לצאת לאור בקרוב מיוחד. בשנת תרפ"ה חלה ומאז אי אפשר היה לו לעבוד במערכת עתונו. כי אם ערך לפעמים מאמרים בביתו. וביום ו' עש"ק פ' נשא ג' סיון שנת תרפ"ז (3 יוני 1927) נפטר בביתו בברוקלין. בהיותו כבן ס"ה. והובא לקברות ביום ג' ערב שבועות תרפ"ז. היה מצוין במדותיו הטובות ובאהבתו את האמת. עדין-הרוח רחוק

יחס אבות

גאון ומכל פרסום ותמיד עיין והתעמק רק בספרים שונים. היה תומך תמיד ביד נדיבה בקרוביו העניים. ברוסיא ובפרט אחרי המלחמה העולמית. [ע'] אידותיו בס' «הכני ישראל באמריקה» מהרב רב"צ אייזנשטט. «במארגן זשורנאל» מיום 5 יוני 1927. ובהם:

אשת הרב המאוה"ג אב"ד דעירנו ר' אליעזר דון-יחייא (פד), והשנית הרבנית מרת רחל לאה (פה), אשר הרב הג' ר' בנימין אייזנשטט אבד"ק זאטשאן (פו), בנו של הרב הגאון

«לעקסיקון פון דער אידישער ליטעראטור» לו. רייזן - ווילנא 1929 - עמוד 86-284. [אדות] אשתי אחותי היקרה מלכה ציוני שתח"י ובניהם היקרים שיהי' עיין להלן סימן ל"ז וביהם אבות שם אות ק"ז. בחו של דודי הרב ר' רפאל היא מרת דינה שתח"י. נישאת להנכבד ר' אברהם זליג שנע"ר מכפר טימשאן שאצל קורטובקה. [אביו ר'] צבי הירש שנע"ר מטימשאן היה מופלג בתורה ומתמיד בלמודו. נסע באחרית ימיו לאמריקה והיה ביחד עם בנו הנ"ל בפלדלפיה ונפטר שם. שמעתי שנשאר ממנו בכתי' פירוש על שיה"ש. שנים אחדות אחרי שיצא גיסי ר' ישראל ציוני לאמריקה יצא גם הוא לשם והתישב בפילאדלפיה. בו ביום שנפטר גיסי וגיסו ר' ישראל ציוני, היינו ג' סיון שנת תרפ"ז נפטר גם ר' אברהם זליג שנע"ר ז"ל בפילאדלפיה. בהיותו בן נ"ח שנה יד' חדשים. אשתו האלמנה דינה שנע"ר שתח"י דרה בפילדלפיה ביחד עם בנותיה שתח"י ובנה מר נפתלי בונם שנע"ר נ"י. לדודי הרב ר' רפאל ה' עוד בת מרת דבורה - פאיי נישאת לר"ב אלטשולער. דרו בווארשא ואח"כ בדרויא. בניהם דרים באודיסה. רוסיא. ואחדים מהם באמריקה. [פג] הרבנית מרת עלקא דון - יחייא. היא אמי מורתי הרבנית הצדקנית ז"ל. נודתה לערך בשנת ת"ר (שמה «עלכא» לפה"נ ע"ש זקנתה הרבנית עלקא אשת הגאון הצדיק ר' דוד ציוני שנפטר בשנת תקצ"ט. כרעיל סי' כ"ה). כאמה הרבנית פייגא ציוני (עיין לעיל ביה"א אות ל"ד) היתה גם היא «למדנית». בקיאה היטב בהספרים שנדפסו «בעברי טייטש» כמו «צאינדר וראינה». «נופת צופים» ועוד. היתה צדקנית תמימה וצנועה באופן נעלה והי' אהובה וחביבה מאד אצל כל בני לוצין. בחו"מ פסח שנת תרע"ה חלתה במחלת העצירות. ועפ"י מצות הרופאים נסעתי עמה לרגא. הרופאים דשם החליטו שצריך לעשות לה נחמה ואפערצאיקן. אך עוד קודם שהספיקו לעשות לה הנחמה נפחה נפשה הטירה ביום ב' כ"ח ניסן שנת תרע"ה בבית בן דודי ידידי היקר הרב הג' ר' שמואל דון-יחייא נ"י. היתה שלימה בשכלה עד שעת פטירתה. וברכה על כל דבר שנתנו אל פיה ברכה הראינה עפ"י דין. לפני פטירתה אמרה: «אבי הגאון הצדיק נפטר מחולי מעיים. אבל כמדומה לי שיסורי עוד יותר קשים ויבד איז א סך שווערע». קבלתי טלגרמה מאמו"ר הגאון זצ"ל וסבה אנשי העיר שרצונם להביאה. למקום קברות אבותיה הקדושים בלוצין. ואף כי הי' אז בעת מלחמת העולם בכ"ז בהשתדלות בן דודי הרב"ג מהר"ש דון - יחייא נ"י הנ"ל ובעזרת הגבאים הנכבדים מ"ק בריגא הושג הרשיון ע"ז. וביום ג' כ"ט ניסן הבאתיה ביואגאן מיוחד ללוצין וביום ד' א' היתה אחר תרע"ה באה למנוחתה בבית"ע בלוצין בכבוד גדול. בהמ"ד הישן היה מלא נפא"ש והם הג' ר' יעקב ראבינוביץ זצ"ל [בן הרב הגאון ר' מרדכי גימפס יפה זצ"ל טראזניץ ממשפחת רבינו בעל הלבוש]. היה בעה"ב נכבד בלוצין. גדול בתורה ודרשן נכבד. השאיר אחריו ברכה ס' «תעצרת יעקב». שערין לא נדפס ומונה אצל בני אחות אשתו הנכבד ר' יהודה קארעליץ נ"י בריגא. הרב ר"י רבינוביץ נפטר בריגא אדר ב' שנת תרע"ט בהיותו כפן ס"ה-הספידה. ופתח עליה בהפסיקים מהתפטרות של אות שבת (מלכים ב') דף «זא כן אכחנו עישים» - קצת לא נכון מה שאנו מספידים הרבנית הצדקנית היום בר"ה. שאסיו בהספד - אהל. «יום בשורה הוא ואנחנו נחשים וגו' ומצאנו עיין

עוין-אבל עתה עוון הוא לחשות -ועל כן-«לכו ונבאה ונגידה בית המלך» - מאן מלכי רבנן. הרבנית הצדקנית הולכת כעת לעולם האמת, לאבותיה הגאונים הקדושים. ועתה «יום בשורה הוא - להגיד בית המלך» - להודיע למורינו ורבתינו הגאונים הצדיקים את הצרות והגזירות הנוראות ואת מצוקת המלחמה הנוראה שסובלים ארבי כעת כמעט בכל העולם. ועתה נבקש נא את הרבנית הצדקנית שהיא «קרבן מנחה טהורה» שתבקש בעדנו לפני אבותיה הגאונים הקדושים וכו'. וכל הנאספים געו בבכיה על קברה באים תמיד להתפלל כל איש מצוק ומר נפש. ושמה לברכה ויתחלה בכל העיר והסביבה. (פד) אדית אמר"ר הגאון מהר"א דון-יהויא זצ"ל - עיין להלן סימן ל"ז וביה"א שכ. (פה) דודתי הרבנית הצדקנית רח"ל לאה אייזנשטט ז"ל היתה צדקנית תמימה וצנועה כאחותה. אמי הנ"ל באות פ"ג. נפטרה י"ד סיון שנת תרע"ג. בהיותה כבת ס"ו. (ופי) דודי הגאון הצדיק ר' בנימין אייזנשטט זצ"ל נולד בעיר ברסטאווין פלך הוראדנא בשנת תר"ו לאביו הגאון הגדול מחבר הס' «פתחי תשובה». למד תורה אצל אביו הגאון. והיה מתמיד גדול בלמודו כשהיה בן שמונה עשרה נשא את הרבנית הצנועה רח"ל לאה בת זקני הגאון מדבר «הציוני». ד' שנים היה סמוך על שלהן חתנו הגאון הנ"ל וישקוד בהתמדה רבה על התורה. בשנת תרכ"ח נפטר אביו הגאון «פתחי תשובה» ואליפי אוסיאן בקשוהו להיות אצלם רב אב"ד על מקום אביו הגאון ומסרו לו כתב רבנות. אך מהיותו עניתן ומיראי התורה לא רצה לקבל עליו משרת הרבנות בהיותו עוד צעיר לימים ככן כ"ב. ויבקש שיתנו לו ארכא על שנה אחת כדי להשתלם עוד בתורה ובחיראה. ואז היה רב בעיר וויוזן. הסמוכה לאוסיאן. גיסו הוא אמר"ר הגאון ר' אליעזר ז"ל-יוסע אליו הגאון ר' בנימין יוסטס אמר"ר הגאון ללמוד עם גיסו בציוות חדא שנה אחת ולהרגילו בחיראה ובכל עניניה להלכה למעשה. וישבו ולמדו יחד בסירוגין: כשבועים בוויזן ושבוע באוסיאן ואח"כ-שבועים באוסיאן ושבוע בוויזן. אחרי תום השנה נסע לקאונא ויקבל סמיכה מדגאון המפורסם ר' צחק אלחנן זצ"ל. היה שקדן גדול בתורה גאון צדיק תמים. כס' «ציוני» צדיקני הגאון בספר «אבן שתי» אמר"ר גיסו הגאון נדפסו תשובות אליו. לאחר הסתלקותו ומעוררו בניו היקרים ורוב הגאון ר' אברהם צבי ואחיו הרב הגדול ר' מאיר יוד אייזנשטט ויהויא לאור קצת מכתבי אביהם והדפיסו בוויילנא בשנת תרפ"ה בשם «משאת בנימין» כולל חידושים על כמה מסכתות. ה' הדברים על משניות והדן על הש"ס. ועוד נשארו הרבה כתבים על הרמב"ם ושו"ת. בסוף שנת תרע"ה הוכרה לצאת מצירו מפני קרבת המלחמה וגלה מעירו ביחד עם רוב אנשיה. ונסע לעיר פרייל והיה שם אצל חתנו הרבני המופלג ר' גבריאל שוואלב. ועסק בתורה בשקידה גדולה כדרכו בקודש. ושהה שם עד חדש ניסן שנת תרע"ח ואז שב לעירו ולמקומו. כפי שכותבים בני הרבנים בהקדמה לס' «משאת בנימין» הנ"ל. ה' משאת נפשו בעת האחרונה להסיר עליו משרת הרבנות ודעות ארץ ישראל ולהגות שם בתורה עד יופו האחרון. אך בינתיים התמטט מאד מצב בריאותו. ואחר הג' חסידות שנת תר"פ גברה עליו מהלכה. וביום י"ג שבט שנת תר"ף השיב וחי הסתורה אל ר' בהיותו בן ע"ה. ונ"ב שנה ישב על כסא הרבנות באוסיאן. מלבד אינותו הרבה בתורה היה מצוין בצדקתו ובמדותיו הטובות. היה רביס מאד בעיר ואצל כל יודעיו ושמו נשאר בפי כל בשם «ר' בנימין הצדיק». אחרי הסתלקותו נתקבל לרב באוסיאן ברצון כל אנשי העיר בני הרב הגאון ר' אברהם צבי הירש אייזנשטאדט זצ"ל. הוא נולד באוסיאן ביום ה' שבט שנת תרל"א. למד תורה אצל אביו הגאון הצדיק זצ"ל ויתחנך אצלו בחוראה וכו'. היה בקי בכל מקצועות התורה. קרא תורה ושנה תורה. היה חביב בעירו ומפורסם בכל הסביבה לרב גדול חכם ויר"א ומצוין במדות טובות. שתי שנים סבף מנהלת הכללות וביום א' מרחשון שנת תרצ"ט נפטר לה"י עד אדרי ויתנו רב אב"ד באוסיאן קרוב ל"ט שנה. - אשתו היא הרבנית החשובה מרת אלישבע אייזנשטט

המפורסם בעהמח"ס «פתחי תשובה»
(פז), והשלישית מ' פעסא מלכד
ע"ה (פח).

יחס אבות

איינושטט שתיח' אחיו הוא הרב הגדול,
משכיל ו"א מיה מאיר דוד איינושטט
שליט"א. אשתו היא הצנועה והחשובה
מרת שרה איינושטט שתיח' אחות

הרבנית אלישבע הנ"ל ובנות הנכבד ר"ב לעזריס מדוסאט. בנותיו של דודי הגאון הצדיק
ר' בנימין זצ"ל הן: כתי המשכלת מרת מלכה איינושטט. היא היתה בקיאה בתנ"ך ובאגדות
הז"ל וכתבה צחית בלשה"ק. נישאת להרבני הכופלג מו"ה גבריאל שוואלב מפרייז
נפטרה ט"ו סיון שנת תר"פ. בשנת החמישים לחייה. אישה ר' גבריאל שוואלב הנ"ל היה
סוחר נכבד בדבינסק ואח"כ בוילנא. נפטר בשנת תרצ"ט. מבוניהם: ה"ה המשכיל היקר ר' חיים
רפאל שוואלב נ"י מורה בבית"ס העברי בדאוגנפילס ואחותו הד"ר שרה שוואלב בפאריז.
בתי השניה היו הרבנית הצדקנית מרת רבקה אשת הרב וגאון ר' אליעזר הכהן
גראדסקי שליט"א. נפטרה כ' סיון תרפ"ב. בהיותה כבת מ"ב. אישה הרב הגאון ר' אליעזר
יעקב הכהן הנ"ל שליט"א הוא הגאבד"ק ווארקלאן. (הוא בן הרב הגאון ר' משה דוד הכהן
גראדסקי זצ"ל שהיה רב אב"ד בפלאן חדש בדאוגאופילס) רה"ג ר' אליעזר גראדסקי
הדפיס בשנת תרצ"ו בריגא ספרו היקר «תורה ודעת» על ספר בראשית. כולל הידושים
וביאורים בהלכה בשם «יחודי תורה». ומחקר ודרוש בשם «אמרי דעת». מבניו הם: ההנה
ש"ב המפ"ג היקר ר' שמואל אויערבוכ (בן ש"ב דרב דוויב"ק ר' שלמה אויערבוכ נ"י)
באוינאט. ובני המשכיל היקר החוב"ק ו"א העו"ד מו"ה אליהו הכהן גראדסקי בריגא.
בתי השלישית של דודי הגאון ר' בנימין היא המשכלת הכבודת: מבנות ציון היקרות מרת
שרה האפמאן. אשת המלומד היקר, חכם וסופר מו"ה מאיר (מאריס) האפמאן נ"י
בדע-אר דרום אפריקא. היא משירר וסופר נכבד בלשה"ק ובאידיש. בשנת תרצ"ו הוציא
לאור ספר-שירים גדול בשם «יואגלונגס קלאנגען». (פאעמעס אין יידיש) - דעאר 1935.
שירים יקרים מחיי היהודים באפריקא הדומית. אחיו של הגאון ר' בנימין היה הרב הג
הצדיק
ר' נפתלי איינושטט זצ"ל בוילנא. (פז) הגאון הצדיק ר' אברהם צבי הירש איינושטט היה
נכד הגאון הגדול ר' מאיר איינושטט מחבר הס' המפורסם «פנים מאירות». שהיה אב"ד
יר"ם בעיר איינושטאט בדנינורא. וע"ש העיר הוואת כינוי - המשפחה המיוחסת הוואת
«אינושטט». נירד בבואליסטוק בשנת תקע"ג או תקע"ד. בהיותו כבן י"ח החל לכתוב ספרו
היקר «פתחי תשובה» על יור"ה. וכעבור ד' שנים, בהיותו כבן כ"ב. כבר היה נגמר ומסויד
לדפוס. נדפס בוילנא בשנת תקצ"ו. היה רב בברעסטאויין ובשנת תרט"ו נתקבל לרב בעיר
איטאן. שם גמר את ספרו פ"ת על אהע"ו - יוהנסברג תרי"ט. י"ב שנה היה רב אב"ד
באיטאן. שם גמר את ספרו פ"ת על אהע"ו וגם על «סדר גיטין וחליצה» להגאון ר"מ
מקראא - ווילנא תרכ"ג. גם הפ"ת והנהלת צבי על חו"מ גמר שם אך לא הספיק להדפיס
בחייו נדפס ג' שנים לאחר פטירתו-ווילנא תרל"א. בשנת תרכ"ה חלה וע"פ עצת הרופאים
נסע לקעניסברג ושמה נסתלק ביום ג' אלול תרכ"ה. בהיותו כבן נ"ג. ספרו «פתחי
תשובה» נתחבר ברצון רב בכל העולם ויצא לאור בכמה מהדורות. כן יש ממנו תשובות
בס עמודי ארבע. «ציוני» למחיתנו זקני הגאון הצדיק מהרא"ו ציוני זצ"ל מלוצין. עוד
נשא ממנו כמ"י תשובות, הידושים ודרושים. הכתבים מונחים אצל נכדו הרב דג' ר' מאיר
דוד איינושטט נ"י באיטאן. ונדעו להדפיס בירד עם ח"ב מס' «משאת בנימין יאביו
הגח"צ. ופה דודתי הצנועה מרת פעסא מלכה נישאת להמפ"ג ח"ב ר' טוביה בן הרב
הגאון רפאל זעליגמאן זצ"ל מדריסא. הוא נפטר בימי עלייתו ביוארקלאן. ועין לעיל במג"י
סימן י"ב וביח"א שם אית כ"א. אח"כ נישאת להמפ"ג ו"א ר' שאול אימריאניטאן
בן הנכבד ו"א ר' נחום אימריאניטאן ז"ל מרעזיצא. הוא היה אחי דודתי הצנועה מרת מרים
אשת

לד.

יחס אבות

אשת דודי הרב ר' רפאל ציוני זצ"ל
(ע' לעיל אות פ"ב) וגם אחי הרבנית
יוכבד אשת הרב הגאון ר' אברהם בער
גבאי זצ"ל הגאב"ד דק"ק ווארקלאן.
דודתי פעסא מלכה נפטרה בווארקלאן
לערך בשנת תרמ"ח. ואישה ר' שאול
ז"ל נפטר לערך בשנת תרנ"ג. בתם
הצנועה מרת חנה דאבא שתחי' נישאת
להרב החוב"ק ר' אברהם רפאל באסקוביץ
ז"ל (בן הרב הג' ר' שמואל זאזועל.
שהיה רב בשוואץ ואשתו הרבנית הייתה
בת הגאון ר' סנדר קאפלמן ז"ל הגאב"ד ק

קופישאק שחיבר ס' «שלמי נדרים»). בנם הוא המשכיל היקר וי"א ר' שאול באסקוביץ ז"ל
מנהל ביה"ס העברי בווארקלאן. בתו השניה של ר' שאול אימעיניטאנו היא הצנועה מרת
שפרינצא. נישאת לקרובה המשכיל וי"א ר' אפרים שטערנין ונכד הנכבד ר' משה
שטערנין מלוצין, שהובא לעיל סימן י"ב). עורך - דין פרט בלוצין. מרת שפרינצא נפטרה
מלוצין בחודש מרחשון שנת תרע"ח. ואישה ר' אפרים נפטר ז' אדר שנת תר"פ. בנם הוא
המשכיל היקר הרוקח ר' זליג שטערנין בעיר אלקעניק (וואלקעניק) בפולין. ופס' עיין
ע"ל. במגילת יוחסין סימן כ"ט. (צ) [מגילת יהוסף של הגאון ר' עזריאל מרעווצא] הרב
הגאון ר' עזריאל יאפעט זצ"ל מרעווצא היה גאון וצדיק תמים. הוא היה ידיד ורע מוקדמי
וגה"צ ר' אהרן זליג, ובספרו «ציוני» נמצאו הרבה תשובות אליו. (ועיין לעיל ביה"א אות
מה ששלח אליו זקני שליח מיוחד לשאול את דעתו ע"ד איזה ד"ת). לפי דבריו נכדו
מקורה המשכיל ר' עזריאל יאפעט ז"ל מרעווצא נפטר הגאון ר' עזריאל בשנת תר"כ. א.
ספי' שמסרו לי בפנקס דחברה משניות דבהמ"ד הירוק מרעווצא משנת תר"ד נרשם: «נתקבל
חבורתנו הרב הגדול מו"ה אהרן עזריאל בן הרב ר' יצחק אברהם מ"ץ דפה». הגאון
אהרן עזריאל היה ממשפחת גאונים וצדיקים. נכדו המשכיל ר' עזריאל יאפעט הנ"ל
מרעווצא כותב לי בזה: כתב היחוס שאני מעתיק כאן נמצא בכתבי הנכבד ר' נחום אימאיניטאנו
ל מרעווצא. וז"ל הכתב: «הרב הגאון ר' אהרן עזריאל האב"ד מרעווצא. בהרב הגדול
ברב"ה יצחק. בהרב הגאון כו"ר מנחם נחום. בהרב הגדול ר' שלמה. בהרב הגאון המקובל,
סיד וטהור ר' עקיבא אב"ד ק באריסאנו. בהגאון הגדול. המקובל הנודע מ' משה זאב וואלף
ב"ד ור"מ במינסק וגליל סמילעוויץ. ואח"כ בפירודא. בהרב הגאון. מקובל אלקי מו"ה יהודה
דל אב"ד ור"מ בקאווע. בן הגאון הצדיק מ' משה בהגאון החסיד המקובל מ' צבי הירש
באי. בהגאון האמתי רשכבה"ג מ' יוסף יאסקע אב"ד ק לובלין. שהיה חתן רבינו הגדול
הז"ל מפרגא. והגאון מ' יודל הנ"ל נטע ד' ארזים גאוני עולם והם: הגאון מ' משה זאב
אלף. הגאון המקובל מ' יוסף יאסקע אב"ד ק דובנא רבתי. הגאון הגדול מ' אריה לייב אב"ד ק
לוצק. והגאון הגדול מ' משה אב"ד ור"מ דק' פוזנא. חתנו של הגאון מ' יודל הנ"ל היה
בן הגאון הגדול האב"ד ור"מ דק' לבוב שהיה מחותנו של הגאון בעל «סדר הדורות».
גאון ר' משה זאב וואלף הנ"ל אף הוא נטע ד' ארזים בישראל. גאוני עולם והם: הגאון
אליעזר. הגאון החסיד מ' נתן נטע אב"ד ק ראדושקאוויץ. הגאון הגדול הרסיד מ' שמואל.
גאון החסיד המפורסם מ' מנחם מענדל אב"ד ור"מ במינסק. אביו של הרב המפורסם
אליעזר ראב"ד דק' ה"ס. אביו של הגאון האמתי מו"ה משה זאב וואלף אב"ד ק טיקטין
ביאליסטאק בעהמ"ה ס' «מראות הצובאות» וס' «אגודת אוזב». והאין מ' משה זאב שהיה

אב"ד ק

יחס אבות

אבד"ק מינסק היה חתן הגאון אבד"ק לומבלא. בן הגאון מ' מנדיל מרגליות אב"ד ור"מ דק' פרעמיסלא. חתן הגאון הגדול מ' מרדכי מרגליות מקראקא. והגאון ר' מענדיל הנ"ל נטע ח' ארזים גאונים: (א) הגאון ר' אליעזר מרגליות הנ"ל. (ב) הגאון הגדול מ' יואל פייוויש שהיה חתן הגאון מ' אברהם אבד"ק בריסק. בהגאון בעל «משאת בנימין». (ג) הגאון הגדול מ' משה אבד"ק טרני אביו של הגאון מ' מנחם מענדל בעל

«עטרת זקנים». אביו של הגאון מ' אביגדור אבד"ק. נאויפאליא. אביו של הגאון מ' יוסף אב"ד ור"מ דק' אסטראווע ושאריגראד בעהמ"ח. «יסוד יוסף». (ד) הגאון מ' אליו מפרעמיסלא. שהיה חתן הגאון מ' הירש הינקיר. (ה) הגאון מ' נחמן אבד"ק מעזריטש. זקן של הגאון מ' מענדיל חייקל מלובלין. (ו) הגאון מ' מרדכי. (ז) הגאון מ' שמואל ר' מיכעלעקע מוילנא. (ח) המופלג מ' ישראל חתן מ' אברהם מטיסמניץ. והחתני לוקחי בנותיו של הגאון ר' מנדל הנ"ל המה: (א) הרב המופלג מ' יצחק בהגאון מ' נפתלי כץ אבד"ק לובלין ונ' ומדינת מעהרין וק' פרוסטיץ וק' פינסק דליטא. בן הגאון מ' יצחק בר' שמשון חתן מהר" מפראג. והרב ר' יצחק הנ"ל הוא אביו של הגאון מ' נפתלי הכהן אבד"ק פוונא. (ב) הרב המפורסם מ' יהודה בר' אברהם פרוץ מווינא. (ג) הגאון מ' מרדכי אבד"ק בערשין. בהגאון מ' מאיר אבד"ק לבוב והגליל. (ד) הרב מ' אברהם בהגאון מ' מרדכי אבד"ק רישווה. (ה) הרב בנו של הגאון מ' צבי הירש בהגאון מ' שמשון מאוסטרא. (ו) הרב המופלג מ' אברהם די דק' פרעמיסלא. (ז) הרב המופלג מ' יוסף בר' אברהם מטיסמניץ. ואח"כ נשא הגאון מ' מנדל מרגליות הנ"ל את בת הגאון מ' משה חריף אבד"ק קרעמעניץ והגאון ר' עקיבא אבד"ק באריסאוו היה חתן המקובל האלקי הגאון מ' יחיאל היילפרין בעל «סדר הדורות שהוא מגזע רש"י ומגזע ר' יוחנן הסנדלר. דור רביעי לר' גמליאל הזקן. ומגזע דהע' זי"ע. והרב ר' שלמה הנ"ל היה שני בשני עם הרב המאוה"ג מ' שלמה אביו של הגאון האמתי מ' אברהם אבלי שהיה אבד"ק ווילנא. והרב ר' אברהם יצחק הנ"ל היה חתנו של הגאון החסיד מ' אהרן עזריאל אבד"ק נאיוואהרדאק. בן הרב הגאון מ' שמואל מוואחין הנ"ל. ולהגאון אביגדור הנ"ל היו ג' בנים גאונים גדולים וחסידים והם: הגאון ר' יוסף הנ"ל הגאון החסיד המפורסם מ' יחזקאל אביו של הגאון האמתי מ' אליהו אבד"ק בולקור והגאון הגדול החסיד המפורסם אבד"ק ווישניצא. (צא) אדמו"ח הגאון הצדיק ר' יצחק ציוני זצ"ל נתקבל ברעיוצא לפיה"נ באותו שנה שנפטר הרב הגאון ר' עזריאל זצ"ל. היינו בשנת תר"כ. א. אך בהפסק דחברה משניות דבהמ"ד הירוק ברעיוצא נרשם «ב' מנ"א שנת תרמ"ח (תר"כ) ב». נתקבל לחברתנו הרב המאוה"ג מנ"ה יצחק בהר המאוה"ג מוהר"ר נפתלי וכו'. (צב) חלק א' מחזיק ק"ד דפוס 2081 עמודים) בפירמא גדיל. כולל רס"ה סיגנים לחלכה למעשה. הספר מצא הן מאד בענין גדולי הדור וסימני עליו לחלכה למעשה. בס' «דרכי תשובה» מיבא כמה פעמים לחלכה למעשה. הוא היה צדיק תמים. מגידל עניותותו נראה מהקדמתו לספרו חלק א': «קראתי לספר זה «עולת יצחק» שיחא רצון מלפני ד' אלהינו וא"א שיחא חשבו ומקובל ומרועה כאילו הקרבתי עולה. ויהא אני מן ערפי שאינו בהכרח ואין זה אלא עולת עני וכו'» ובתשובה ל"ה בספרו חלק שני פיתב לשיאל אחד: «ידדו! לא נחא לי כלל מה שמתאר אותו יותר מדי בלשון הבג

הרב ר' יצחק לאב"ד בק"ק רעיוצא ינוב בשיבה טובה (צא).

לה.

דודי הרה"ג ר' יצחק ציוני הנ"ל אבד"ק רעיוצא חיבר ס' יקר «עולת יצחק» ב' חלקים, שו"ת על ד' חלקי השו"ע. חלק א' נדפס בוילנא בשנת תרמ"ה (צב), והשני נדפס שם בשנת

«עטרת זקנים». אביו של הגאון מ' אביגדור אבד"ק. נאויפאליא. אביו של הגאון מ' יוסף אב"ד ור"מ דק' אסטראווע ושאריגראד בעהמ"ח. «יסוד יוסף». (ד) הגאון מ' אליו מפרעמיסלא. שהיה חתן הגאון מ' הירש הינקיר. (ה) הגאון מ' נחמן אבד"ק מעזריטש. זקן של הגאון מ' מענדיל חייקל מלובלין. (ו) הגאון מ' מרדכי. (ז) הגאון מ' שמואל ר' מיכעלעקע מוילנא. (ח) המופלג מ' ישראל חתן מ' אברהם מטיסמניץ. והחתני לוקחי בנותיו של הגאון ר' מנדל הנ"ל המה: (א) הרב המופלג מ' יצחק בהגאון מ' נפתלי כץ אבד"ק לובלין ונ' ומדינת מעהרין וק' פרוסטיץ וק' פינסק דליטא. בן הגאון מ' יצחק בר' שמשון חתן מהר" מפראג. והרב ר' יצחק הנ"ל הוא אביו של הגאון מ' נפתלי הכהן אבד"ק פוונא. (ב) הרב המפורסם מ' יהודה בר' אברהם פרוץ מווינא. (ג) הגאון מ' מרדכי אבד"ק בערשין. בהגאון מ' מאיר אבד"ק לבוב והגליל. (ד) הרב מ' אברהם בהגאון מ' מרדכי אבד"ק רישווה. (ה) הרב בנו של הגאון מ' צבי הירש בהגאון מ' שמשון מאוסטרא. (ו) הרב המופלג מ' אברהם די דק' פרעמיסלא. (ז) הרב המופלג מ' יוסף בר' אברהם מטיסמניץ. ואח"כ נשא הגאון מ' מנדל מרגליות הנ"ל את בת הגאון מ' משה חריף אבד"ק קרעמעניץ והגאון ר' עקיבא אבד"ק באריסאוו היה חתן המקובל האלקי הגאון מ' יחיאל היילפרין בעל «סדר הדורות שהוא מגזע רש"י ומגזע ר' יוחנן הסנדלר. דור רביעי לר' גמליאל הזקן. ומגזע דהע' זי"ע. והרב ר' שלמה הנ"ל היה שני בשני עם הרב המאוה"ג מ' שלמה אביו של הגאון האמתי מ' אברהם אבלי שהיה אבד"ק ווילנא. והרב ר' אברהם יצחק הנ"ל היה חתנו של הגאון החסיד מ' אהרן עזריאל אבד"ק נאיוואהרדאק. בן הרב הגאון מ' שמואל מוואחין הנ"ל. ולהגאון אביגדור הנ"ל היו ג' בנים גאונים גדולים וחסידים והם: הגאון ר' יוסף הנ"ל הגאון החסיד המפורסם מ' יחזקאל אביו של הגאון האמתי מ' אליהו אבד"ק בולקור והגאון הגדול החסיד המפורסם אבד"ק ווישניצא. (צא) אדמו"ח הגאון הצדיק ר' יצחק ציוני זצ"ל נתקבל ברעיוצא לפיה"נ באותו שנה שנפטר הרב הגאון ר' עזריאל זצ"ל. היינו בשנת תר"כ. א. אך בהפסק דחברה משניות דבהמ"ד הירוק ברעיוצא נרשם «ב' מנ"א שנת תרמ"ח (תר"כ) ב». נתקבל לחברתנו הרב המאוה"ג מנ"ה יצחק בהר המאוה"ג מוהר"ר נפתלי וכו'. (צב) חלק א' מחזיק ק"ד דפוס 2081 עמודים) בפירמא גדיל. כולל רס"ה סיגנים לחלכה למעשה. הספר מצא הן מאד בענין גדולי הדור וסימני עליו לחלכה למעשה. בס' «דרכי תשובה» מיבא כמה פעמים לחלכה למעשה. הוא היה צדיק תמים. מגידל עניותותו נראה מהקדמתו לספרו חלק א': «קראתי לספר זה «עולת יצחק» שיחא רצון מלפני ד' אלהינו וא"א שיחא חשבו ומקובל ומרועה כאילו הקרבתי עולה. ויהא אני מן ערפי שאינו בהכרח ואין זה אלא עולת עני וכו'» ובתשובה ל"ה בספרו חלק שני פיתב לשיאל אחד: «ידדו! לא נחא לי כלל מה שמתאר אותו יותר מדי בלשון הבג

מסנאי דרב מכרעי לא בעינא» וכו'. דומה לעני שמקלסין אותו באלף דינרי זהב והלא גנאי הוא לו? ועל תואר הנהוג יש להצטער. וחושש אני שלא ליתן עליהם את הדין» וכו'. את גודל אהבתו לכל הבריות נוכל לראות מתשובתו בח"ב סימן ע"א. בדבר איש אחד שעשה גבולות רבות ועבר כמה פעמים על איסורי כריתות ומיתת ב"ד. ועתה הפך לשוב בתשובה. ושאלו רב אחד על זה. והשיב: «מדברי הגמרא (יומא פ"ו): עבר אדם וכו' תשובה ויחם"פ וכו'. משמע שהעיקר היא התשובה. ולא נזכר שיקבל ע"ע יסורים או תעניות. הכתובים בס' רוקח ובספר הסידים ור"ח. ומצדקים גמורים. דורות הראשונים אין ראיה. שלא היו יכולים לסבול אפילו עבירה קטנה. כמו שמצינו בר"א בר"ש ורבי שקבלו עליהם יסורין עביר דבר קל. משא"כ בדור הזה שיש חשש סכנה להתענות הרבה - אסור להאביר נפשו בתעניות הרבה. כי תשובה ג"כ היא ממצוות עשה. כמו שכתב הרמב"ם. וא"כ גם בזה נאמר: וחי בהם. ולא שימית בהם. רק העיקר החרטה הגמורה בלי שום ערמה וכו'. ואם הוא בן תורה יתמיד בלמידתו. וגם בתפלה בכונה. «ותחאך בצדקה פרוק». ואם אינו בר הכי יאמר בכל יום תהלים הרבה בכונה. ואם אין יודע פירוש תהלות. לכה"פ יכוון כשמוזכר את השם. היינו לידע שמוזכר השם. לקיים: ליראה את השם הנכבד. וגם לאמר תהלים בעברי טייץ וללמוד ספרי מוסר בעברי טייץ כמו המנורת המאירה. וכדומה. ולישב אצל החכמים מדרש ואגדה. וכו'. ומהדורות שלפנינו אין ללמוד בזה. שהיו עושים מאהבה ושמים ביסורים. וגם היו בעלי דעה ובשעה שהיו מבינים שהתענית יוכל להזיק להם היו נמנעים משא"כ להנהיג על סוס כחוש ודל משא הרבה-יכול תחת המשא» וכו'. הוא התמיד על צמודו באופן נפלא וכמעט לא פסוק פומיה מגירסא יומם ולילה. כל היום יושב בטירת ותפלגין. וגם בשוק הלך בתפלגין קטנים על ראשו. הוא היה בעל הדרת פנים מאד והכמתו האירה את פניו והוד וזהר קדושה היה. חופף עליו. ותמיד רחף שהזיק נעים על שפתיו היה אהוב וחביב לכל והיה מפורסם בשם «ר' איצעלע רעויער». כדי להשלים את האור נפשו הטהורה הנני מוצא להבין להעתיק כאן אחדים ממכתביו שצאתי בין כתביו. א. «מה ששואל ידידי עצה. אינו יודע מה ליעץ. אם הייתי יודע עצה טובה בודאי לא הייתי מניע טוב מידידה. בפרט שאינו בקי בטוב הענין. רק עצה כללית שנוגע לכל ישראל להתחזק במדות הסבילות. כמאמר החכם: «הסביל קשה אבל רחוקה מהפסד». כי שניות נשים רגזניות וכמה גאינות וצדוקים שסובלין מנשותיהם. ורב ורבי היא יומיהו שהיה להם נשים שסבלו מהן. וכן ר' יצחק במדרש. וגם יש לדון איתא שעדיין היא מעשה ילדות ובהמשך זמן תשתנה דעתה. כי ראוי כן כמה וכמה. ויש להינהג עמה במחון. [כאן נקרעו בחכ"י איזה שורות]. והעיקר ללמוד תורה לשמה. כי התורה אגינה ומצילה. וכו'. בו כבוד אלישי הקהל מופלגים וראים ושלמים. ה עליהם יחיו. שלום לכבודם ולכל אשר להם שלום. את שלום אחי אני מבקש. שיהא שדים בעירו. הקהל והשליב עם הרב הגאון שיחי. הגם שאין אני «מיכח». אבל ידוע שכל ישראל הם מרומוזים בתורה - בגוף האופיית ובתגין ובנקודות וטעמים. גוף הישראל ונר"ג יחרמו» כי לא רק הוא מכס». וידוע שאם חסר אית אחת היא פסילה ואסור לברך עליו. וכן אם ירעה אחת אינה תפירה ביחד. הגם שמינחת אצל התורה. וכן אם חסר את אחת ג"כ אסור לברך. אם לא שיהא כל האותיות כתובים בתורה ויהא כל היריעות תפורות ביחד - אז ראיה התורה לברך עליו. וכן כל ישראל כשהם תפירים ביחד הם ראויים לברכה. כמאמר התנא: לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלים הדברים שכתבתי אינם שלי אלא ראיתי כן. על כן אחי ורעי נא לעשות שלום והש"ת יברך אתכם בברכה המשושלת. והייתי נוסע לפניהם רק מחמת חולשת קשה לי הנסיעה». ג. «הרב וכו'. [השם לא נרשם בחכ"י]. שולח אני לכת"ר את היבורי ח"ר וה"ש. ובדבר המגילת יוחסין בקשתי לבן-אחותי הרב הג' ר' ישראל בעהמ"ה ספר «יד ישראל» יס' «עין גנים» ומוסגר פה כתב ידו [משמע שרב אחד בקש מאדמו"ה הגאון את סדר היחסין שה משפחתנו והוא

הוא בקש להרה"ג המחבר ר' ישראל זליגמן זצ"ל ותצחק בעדו קצת. רציתי
 בה"ס חלק יור"ד סימן רמ"ד שכותב ובמה שכתבתי דעומדים צופים היה בנס וכן יובן
 דלפמ"ש בהשכ"ן דגם בזמני נראה נס כזה בבה"ל"ג שבירושלים בבואם שם בהג
 השבועות וכו' וה' יודע כי ציני ראוי בחו"ל דבר זה ולא אוכל לפרש מפני פריצי
 עיני וכו' ועיין עוד שם בחלק או"ח סימן קצ"ו. שמות הקדש הם פטילות אמתיות ממה
 שראיתי בעיני מאיש מופת מורי כהן צדק וכן. וכתב ג"כ בקצרה ובהעלמה. - [למאורה
 כוונתי כי כן גם בסיפורי - המוסת. שהובאו במגילת יוחסין. למשל בסימן כ"א. הם
 נכונים. אך אין לפרסמם לפני. החפשים. (ד) הנני מעתיק פה טורים אחדים ממכתב. אלי בשנת
 תרנ"ו בהיותי לימד או בקאונא «בכולל הפרושים» «שלום לחתני הרב וכו' ר' בן ציון
 דון - יחיאל נ"י נא להדיעני משלומך ומלמודך ומבריאותך. ואל תהא מקמץ בהוצאותיך כי
 מדת הקימוץ הוא ג"כ ממדות הגרועות. כי הוא מצד חסרון בטחון. ושמרתם
 דנפשותיכם. - באחרית ימיו נתפלסם לצדיק וקדוש עליון ורבים נהרו אליו מקרוב ומרחוק
 לקבל עצמו וברכתו ברוב ענותנותו לא רצה לקבל את הבאים. והתאונן כי הם מצטלים אותו
 מלמוד. אך אחרי רוב הפצרות נענה להם משוב לבו ובהך. אותם. והתענין בעניניהם של
 כל איש מצוק ומר נפש. ונתן להם עצות טובות. וחזק את לבם לבלי להתיאש ולבטוח
 בתשיעת השי"ת. (צג) חלק שני מספרו «עולת יצחק». מכיל קי"ד סימנים. מ"ז דפים (94)
 עמידים. בפורמט גדול. וכילל ג"כ תשובות יקרות להלכה למעשה. בכל מקצועות התורה.
 בחדש טבת שנת תר"ס סלה פתאום במחלת העצירות. ועס"י עצת הרופאים נסע לחילנא
 ואח"כ לווארשא אך גם שם לא הוטבה בריאותו. ובראותו כי ימיו חוצצו בקש להאנשים
 שהיו עמי שם שיליכוהו תיכף לביתו ושם לביתו לרעיוצא כל עוד נפשו בו. ולמחרת
 יום ביאו איר ליום ה' פרשה משפטים. כ"ה שבט שנת תר"ס-ש שבק חל"ה. בהיותו כבן
 ע"ד וחצי. בעת ההספד שנשא עליו בנו הרב הגאון ר' דוד ציוני זצ"ל - קראו לפני הקהל
 הגדול שנאסף בביהמ"ד את צוואתו. הצוה נכתבה עוד בחדש ניסן שנת תרנ"ד. גם מהצוה
 נראה את גודל צדקתו וענותנותו. והנני מעתיקה כאן אות באות. «בהל"ת תרנ"ד בחדש
 ניסן. או מבקש אני מחילה ממעמקי הלב מעריצו רעיוצא ומעור עירות שהייתי שם לרב
 ומורה. או"ח ח"ו נגעתי בממונם ובכבודם - שימחו לי. (ב) מבקש אני מאשתי לשלם כל
 החובות המגיע מאתנו. ואם לא יהיה במה לשלם למכור חפצים וספרים לשלם החובות. ואם
 ישאר טופל אשתי עבור כתובה. ואם לא ישאר מבקש אני ממנה שתמחול לי. גם מבקש
 אני ממנה שתמחול לי על איזה קטנות שנמצא בין איש לאשתו. (ג) מבקש אני מהבאים
 דח"ק שיהא מקום הקבר רחוק מקברים ערך ב' או ג' אמות לפחות. ואם ירחיקו ד' אמות -
 מחויקנא טיבותא. ומבקש אני מבני ביתי. שישתדלו לעשות איזה חומה סביב אף מאבנים.
 (ד) על המצבה לא יכתבו שם גאון. (ה) מבקש אני מבני שיחי שימיתו בלמוד התורה
 כמו שכתוב לא ימוש וגו' מפיו. גם להתפלל כוונה. ללמוד ספרי מוסר בכל יום לפחות
 חצי שעה של"ה הקדוש ור"ה. וכדומה. (ו) מבקש אני מאשתי. שתשיא בנותי לבני תורה. גם
 עבור בני בן ציון חיים בת ת"ה. (ז) מבקש אני מאלופי הקהל ומאנשי עיניי שימנו את
 בני הרב ר' דוד נ"י לרב ומורה. בעזה"י שיורה כהוגן. והשכירות וההכנסה. יהי לשותפות
 עם אשתי וב"ב. או כפי שיאמרו הקהל. (ח) מבקש אני את אלופי. הקהל שיראו שאשתי וב"ב
 יהא להם במה שיתפרנסו בעוה"ש. (ט) מצוה אני את בני הרב ר' דוד נ"י. אם יזכה להיות
 פה לרב. בכל דין שיהא איזה ספק להתישב עם לומדים. כמו שאני נוהג. גם תנהוג כמו
 שאני נוהג לילך. ערב שבת להחזנויות לסגור. גם מצוה אני אותך לנהוג כבוד באשת
 אביו. (י) מצוה אני שלא לפסול הציצית מהטלית רק להניח ציצית אחת בכנפה. ואם לא
 יהי כנפה יתפרו איזה דבר להכנפה. כמו כיס פתוח ולהניח שם ציצית אחת. (יא) מבקש
 אני שמהאנשים העוסקים יטבילו עשרה אנשים בני תורה. ויאמרו בספר מעבר יבוק מדי
 ששייך.

יחס אבות

וְלֹא בֶן שְׂמוֹ הָרַב ר' (צג).

דָּוִד צִיּוֹנִי רַב בֶּן לֹגְנָא (צד).

ששייך, ולומר בלונגה, בפרט לכוון בשמות
הקדושים, לכה"ס לידע כשאומרים

השמות, ולהתפלל עבורי, ואז נצחק ציוני החופ"ק רעיוצא, יב' איך בין טופל ומשלש
אין איך בעט מחילה, טאמער האב איך וועמען א עולה גיטאן אדער בארעט ח"ו (איך האב
אפילו גיהט זיך דערפון), און טאמער האב איך ח"ו טועה גיווען אין'א שאלה אדער אין
א דין תורה, שגיאות מי יכין, און טאמער האב איך ח"ו שמח בתקלת חבירו גיווען, און
אפאלקאסניאדלחבירו, בין דברים הנוגעים בממונו בין בדברים הנוגעים בכבוד חבירו, וכלהדברים
הנוגעים בין אדם לחבירו, כן ע"ו אינו מפעיל תשובה עד שיבקש מחילה, על הכל אני מבקש
שימחלו לי, מצאתי דברים אלו בצואת הגאון הצדיק בעל "חיי אדם", כי כן בקש שהעולם
יקרא צואתו כדי שימחלו לו ואם הוא חשש לנפשו יש לנו לדון ק"ו ממנו, ואני מבקש
שיאמרו בסי' ר' שפי' הם שמוחלים לי, כי חושש אני, און ווער עס איז מוחל האט ער
א מצוה, ואם ימחלו לי גם אני מוחל להם, אולי נגעו לי באיזה דיבור או בויון, יג' מבקש
אני מאלוהי הקהל, שישתדלו לבנות מקוה, חדשה שיהא שייך להקהל, ולא לגובערני [קודם
מלחמת העולם היו צריכין, ברעיוצא לשלם בכל שנה איזה סכום בעד המקוה בעיר הפלך],
אולי נצטרך איזה דבר לתקן שיהא במה לחקן, ולבנות המקוה שמי המקוה יהי' מי מעין
במו כל המקואות של עירות ישראל, לא ע"י צנורות של מתכות, ולא ע"י שום
נזירות, אלא המים יעלו מתחת הקרקע להמקוה, כמו שהארכתי בחבורי עולת יצחק חלק שני
עוף סימן מ"ג, כי כמה תקלות יוכל להיות ממקוה הנעשה ע"י צנורות, וצריך השגחה גדולה
יראת שמים להשגיח היטב, [עיי"ש בספרו דף י"ט, שכתוב: "...מי שרוצה להקל יש לו
על מה לסמוך וכו', מכ"ו לבי נוקפי להקל וכו', בפרט במקוה של רבים, שיש כמה
ראים שנוהרים משאלה, גם מדוע לא יהדורו שיהא כשר לכל הדעות וכו', בודאי
אין להוציא לעז ח"ו על מקואות ישראל, רק זה אני אומר שיפה היה רגיל הגאון הצדיק
בעל ח"ס לומר על ההתחדשות: "החדש אסור מן התורה", וכו', ועיין בר"ה שער האשובה
דף ו', טהרה מביא לידי קדושה, ובפרט אם תהיה המקוה ממים חיים וכו', עיי"ש].

כשיתן הש"ת כשיבנה מקוה יתקנו שיחמו המקוה ע"י פארע, ולא ע"י מים רותחין
שאובין, שיש בזה חשש תקלה, יכולין לעשות הדפנות מקאלקס, והפאמאסט או מנסרים והמים
נכנסו דרך הסדקים שבין נסר לנסר, או יכולין לעשות גם הפאמאסט מקאלחעש, רק בוית
נחת בלא קאחלעש, ובאותו מקום יכנסו המים מתחת, וגם יכולין לעשות וואנעס טובים,
כוונתו: לתקן גם אמבטאות, להתרחץ בהן קודם הטבילה], גם ישתדלו שיהא באופן שאנשים
כולים לטבול לכבוד שבת ק', ומי שישתדל בכל הנ"ל הקב"ה ישלם שכרו בזה ובבא, כי מצוה
בה יעשו, כמה פעמים אמרתי להקהל וכעת אני כופל ומשלש, וכל מה שכתבתי מעל"ד
בדף הזה אני מבקש מעומקא דלבן שיקיימו כל מה שכתבתי, וחשוב להם להסד של אמת
לצדקה עד עולם*, את הצואה הנפלאה הזאת קרא הנכבד ר' זלמן אמתני** לפני כל הקהל,

שנאטאפו

* מתנגדותיו של מר"ח הגה"צ זצ"ל: בש"ק לא דבר דברי חול, ודבר הנחוק היה אומר בלש"ק, כבר כתבתי לעיל
שהיה לבוש בחפציו כל היום, בהיותו אצלי, בק"ק מארינהוי (וויליאקא) בחו"מ סוכות שנת תר"ס התפלל במנין
הספרדים ודס והניח תפלין בלא ברכה, ולא חש להתמיריון בזה משום לא תתגודדו, ע' מש"כ
בזה בספרי "לקוטי מגדים" על או"ח חלק א' סי' ל"א סק"ה בהערתי שם, היה נוהג לטבול בכל ערב
ש"ק, היה לו סוכה בביתו עם תנור והיה יושן בכל לילות התג בסוכה, היה חולץ בכל ערב שבת אל התנויות
להחזיר להתנויות לסגור בעוד מועד, ותיכף כשהופיע בין התנויות מהרר הכל לסאור, דרכי בקדש היה לקבל את
כל אדם בספני באופן נעלה.

** הוועפלג ומשכיל ר' זלמן אמתני ז"ל היה גיסו של הרב הגאון ר' שלמה הגאבד"ק שעבין (שנזכר לעיל אות פ"ו)
ר' זלמן אמתני היה יליד לוצין ואח"כ היה בע"ב נכבד בעיר רעיוצא, חתנו הוא הוועפלג, חוב"ק, משכיל וי"א
ר' יוסף מיכל ב"ר יצחק ווילנעסקי ז"ל, בערורי למד בלוצין והיה תלמיד אמיר הגאון זצ"ל
כשת' שתיים, הוא בע"ב נכבד בעיר טארנו (דורפאט) בעסטוניא, למד שיצורים במשנה יאגדה לפני המתפללים
בבה"נ שם.

יחס אבות

שנתאספו בבהמ"ד להספיד את רבם האהוב. וכלם קראו בקול «שמוחלים» הם לרבם החביב. כבקשתו. כמעט כל בקשותיו בצוואתו קיימו בני רעויצא. (מה שנרשם כאן מהרב המחבר «שהעולת יצחק» ח"ב נדפס בשנת תרנ"ו - וזה הוסיף המחבר אה"כ כי כאשר כתבתי

וחתנו של דודי הרב ר' יצחק הוא הרב הג' המפורסם ר' גרשון ראובינסאהן, אשר היה רב בק' סערהייא ובק' פאלאנגען, ועתה הוא רב ראשון בק' צענסטאכאו (צה)

בתולדות המחבר-ערך את קונטרסו זה כבר בשנת תרנ"א). (צד) גיסי הרב הגאון צדיק תמים ר' דוד ציוני זצ"ל (היה חותם א"ע «דוד צבי ציוני») היה רב בעיר לוגא. פלץ פטרבורג. קרוב לכ' שנה. הוא היה גדול בתורה, ונאה דורש. ענותן ותמים. אחרי פטירת אביו הגאון הצדיק בשנת תר"ס. קיימו אנשי העיר את צוואת רבם הגה"צ וקבלו את הרה"ר דוד צבי הנ"ל לרב להם. בשנת תרס"ב חלה ברגלו ונסע לעיר דורפאט. וחתכו את רגלו. ר"ל. אך אחרי איזה חדשים נתעורר הכאב עוד ביותר שאת. וביום י"ט מרחשו של שנת תרס"ד שבק חל"ת. בהיותו כבן חמשים. בספרי אביו «עולת יצחק» נדפסו תשובות אחרות אליו. הוא היה חתן הגאון הצדיק ר' משה פלאצינסקי זצ"ל (שהיה הגאבד"ק ווישק וויטקעס) כחמשים שנה. בנו הרב הגאון ר' יהודה לייב פלאצינסקי שליט"א הוא הגאבד"ק דבינסק בפלאן חדש. ובנו הרב הג' ר' יעקב מאיר פלאצינסקי נ"י הוא אבד"ק ווישק. והר"ב הגאון ר' צבי הירש ימין נ"י הגאבד"ק ווילאן. הוא חתן הגה"צ הר"מ פלאצינסקי זצ"ל הנ"ל. חתנו הוא הרב החו"ב ר' אהרן פלאצינסקי נ"י בן גיסו הרב הגאון ר' פלאצינסקי מדבינסק הנ"ל. בניו של גיסי הרב הגאון רד"צ ציוני זצ"ל מרעוץא הכ: הרב הגאון ר' אברהם זליג ציוני שליט"א נולד בשנת תרס"ב. בשנת תרס"ה נתקבל לר בעיר הירדאק. מחוז ביאליסטק. על מקום חותנו הרב הגאון ר' ניסן ברודא זצ"ל. (בס המופלג ר' יעקב ציוני נ"י התישב בארץ ישראל). אחיו המופלג חוב"ק. משכיל וי" ר' יצחק ציוני נ"י הוא מורה בכה"ס העברי «תורה ודא» בריגא. אחיהם העלם היקף מופלג ומשכיל יעקב ציוני ז"ל היה תלמיד הישיבה באודיסה ונהרג על קדה"ש בעת הפרעו נגד היהודים שם באוקטובר 1905 (בחדש מרחשון תרס"ה לערך). בהיותו כבן י"ט. חתן גיס הרה"ג ר"ד ציוני הוא המופלג הנכבד וי"א ר' מענדל העלערמאן נ"י בדבינסק. בנו הוא ר' דוד העלערמאן נ"י (צה) הרב הגאון ר' גרשון ראובינסאן זצ"ל נולד כ' חשוון תר"ו הוא היה גדול בתורה ומשכיל ודרשן נפלא. מלבד זה היה «מושלם» וכתב לעצמו ספ' תורה בכתב ידו. בהיותו בצענסטאכאו דרש לכבוד הקיסר אלכסנדר השלישי בעת שניצור מהאסין במסח"ב בשנת 1889. הדרוש נעתק לשפ"ר ונדפס באותה שנה בצענסטאכאו. אה" נתקבל לרב בעיר פלאצק. ואה"כ בעיר וילאצאוויעק. ואה"כ בעיר אטציסלאוו. בחד אויגוסט שנת 1900 נבחר הרב ר' גרשון לנסיע להקנרס הציוני הבריע בלונדון. בתור צי מערים אחדות. בהיותו בלונדון נתקבל לרב בעיר ליווערפול באנגליה. לערך בשנת תרס" נתקבל לרב בעיר סלעוולאנד. באמריקה. אחרי עיבור זמן קצר נפטרה שם אשתו הרבנית מרים ז"ל לערך בשנת תרס"ה. א' דחנוכה שנת תרס"ה נפטר הרה"ג ר' גרשון זצ"ל ממחל הכליות ונקבר בעיר קלעוולאנד. בשו"ת «ציוני» «עולת יצחק» נדפסו תשובות אליו. נשאו ממנו כתבים בשו"ת ודרוש. מבניו הם: הנכבד ר' זעליג ראובינסאן ב' לעוולאנד והד"ר לייבי משה ראובינסאן בעיר ניו יארק. גיסי הרב הג' ר' דוד צבי ציוני זצ"ל הנ"ל ואשת הרה"ר ר' גרשון ראובינסאן הרבנית מרים נ"ע היו מבני הגאון הצדיק מהר"י ציוני זצ"ל מאש הראשונה הרבנית הצנועה מרת רחל ז"ל בת בעה"ב נכבד בגרויאו שנפטרה בימי עלומי מאשתו זאת היו גם בנותיו: או הצנועה היקרה מרת. מושא נ"ע נפטרה בשנת תרס"ג בהיות

יחס אבות

כבת ס. בעלה היה הרב המופלג ר' שמריהו הוטנער. בשו"ת «ציוני» ו«עולת יצחק» יש תשובות אליו. היה סוחר נכבד ברעזצא ואחר פטירת אשתו

זרוב ר' גרשון הוא בנו של הרב דג' המפורסם שלשלת הדיוחסין ר' יוסף אבד"ק קרעסלאווא (צו).

נתישב במינסק בבית בנו ר' זליג הוטנער - ונפטר שם לערך בשנת תרע"ט בהיותו כבן שבעים. בו בתו הצנועה היקרה מרת דבורה מלכה נ"ע. בעלה היה המופלג היקר ז"ל מו"ה ישראל ז"ל או ז"ל מקרסלאווע. היה כמה שנים שו"ב מומחה בדיוינסק היה בעל מדות טובות ויר"א מאד והיה חביב בעיני כל יודעיו. מפני סכנת המלחמה נדד בשנת תרע"ט לעיר ליונא פ. טווער ביחד עם חתנו ר' מענדעל מזל. שם סבל הרבה רעב ודחקות וגם מפחד המחנות של דעיקין וט"ש. וביום יו"ד אדר שנת תר"פ נפטר שם בהיותו כבן ס"ה לערך. (אמו מרת שפרניצא ע"ה היתה אחותו של ר' נחום אימגעניטאוי מרעזצא (שנוכר לעיל) ביח"א אית פ"ב ואת פ"ח). אחר פטירת בעלה ז"ל נסעה מרת דבורה מלכה אל בנה הנכבד וי"א מו"ה עזריאל ז"ל אוו"י בקארסאווא ונפטרה שם י"ט מנ"א שנת תרצ"ה בהיותה כבת פ. בנם המופלג וי"א ר' משה ז"ל אוו"י הוא שו"ב מומחה ביהונסבורג. באפריקא הדרומית. ושם גם אחיו ר' מרדכי ז"ל אוו"י. בן ש"ב ר' עזריאל ז"ל אוו"י הוא המשכיל היקר ר' יצחק ז"ל אוו"י מנהל בית"ס העברי בקארסאווא. חתן ר' עזריאל הוא ר' שלמה אודעס בריא. (ג) בתו הצנועה, הישיבה ויקרה מרת הענא תחי נישאת לר' שמואל קוקין בן הרב הגאון ר' זאב חיים קוקין אבד"ק רעזצא (פ' מינסק) נפטר בשנת תרנ"ב. דרו אוו"ה שנים ברעזצא. ואח"כ התישבו במינסק. ר' שמואל נפטר שם לערך בשנת תרצ"ו. בנם ר' זעליג קוקין דר במאנטוויז במדינת פוילא. בנם מיכל קוקין הוא צייר בפאריז. (צו) הגאון הצדיק ר' יוסף ראוינסאק זצ"ל נפטר בשנת תקפ"ח. נשא לאשה את הרבנית הצנועה והחכמנית מרת בלומא בת הבעה"ב הנכבד וי"א מאד ר' משה מ"ארכאק שו"ד מפורסם בשם «ר' משה קרעזטער». ההל"ג ר' יוסף זצ"ל היה גאון וצדיק נעים. היה מתמיד נפלא ולא פסק פטירה מיוסא. היה רב בקרסלאווא כמה שנים - ביום א' הדנועה שנת תרע"ד התפלל בבקר בבית"ד ובפ"ה אור ליום ה' ב' הדנועה התפלל בביתו בטען לאדר התפלל למד עד השעה השמינית בלילה ופתאום הרגיש קור בגופו. שלחו אדמו"ר הרופא יאמר כי אין בו שום מחלה רק אפסית הכחות מחמת זקנה. בבקר ביום ב' הדנועה קרא יודיו ואח"כ קרא ק"ש עם כל החקדוקים כדרכו. ובשעה העשירית ב' הדנועה תרע"ד יצאה נשמתו בטרה. אשתו הרבנית הצדקנית בלומא הנ"ל נפטרה יו"ד אייר שנת תרע"ב בהיותה כבת פ"ה בשו"ת «ציוני» ובשו"ת עולת יצחק לחתני הגאון נדפסו תשובות אלו יכן בס' «ראש לראבנ» הגאון הצדיק ר' ראובן הלוי לעיון זצ"ל מדינינסק (שנפא לאיר בשנת תרצ"ו ע"י נכדו הרב היקר ר' יצחק אייזיק הלוי לעיון - דאנעבש"ץ תרצ"ו) נדפסו שתי תשובות אליו. הרב הג' ר' גרשון ראוינסאק הנ"ל באות צ"ה. היה בני יחידה חתנו הס' מו"ה הגאון הצדיק מהר"י צייני זצ"ל מרעזצא. הנ"ל בסיון צ"ג. והרב והגאון ר' מאיר גנצבורג זצ"ל. הוא נפטר בשנת תרכ"ו. למד בישיבת רמזין. בשנת תרנ"ו תרפ"ה הרב בעיר פערטראוויץ פ. מאהליב. אח"כ נתקבל לרב בעיר אטעיסלאווי נפטר שם לערך בשנת תרצ"ו. אשתו הרבנית ובניהם הם בפטרבורג. אדר פטירת הגאון הצדיק מהר"י ראוינסאק זצ"ל נתקב"י לרב על מקומו חתנו הרב הגאון הנפטר ר' משה טובי' שו"ב מ"ארכאק. אחר פטירת אשתו הרבנית נשא בזיווג שני את הרבנית הצנועה נכדת הרב הג' ר' משה פינעווסאק זצ"ל שחיה אחיו של הגאון הצדיק ר' יוסף ראוינסאק זצ"ל. אדמו"ר של הגאון ר' יוסף ראוינסאק הנ"ל היה הרב הדגול צדיק נעים ר' משה פינעווסאק זצ"ל מ"ארכאק. היה גדולי מתידיה ונתידיה. התפרנס מעסק החנות שחיה לו מ"ארכאק. נפטר בשנת תרנ"ט.

יחס אבות

תרנ"ט. בהיותו כבן. ס"א. הניח בכ"י פירוש גדול על משניות ועוד כתבים. מבניו הם: המופלג וי"א ר' זלמן פייגעלסאן בוארקלאן נפטר לערך בשנת תרצ"ב. (חתנו דלווי הרב הגאון ר' משה שוב שליט"א הנ"ל רב בקריסלאווע) וחתנו של הר"מ פייגעלסון. הוא המופלג בתורת ויראה ר' אברהם נחמן סגל שו"ב

ואשתו של דודי דהרה"ג ר' יצחק מרעיצא מזיווג שני. היא הרבנית מרת חיה. (צו), היא צ"כ בת דהרה"ג ר' יוסף אב"ד בקריסלאווע הנ"ל, והוא נכד הגאון ר' בונם (צח) אחי הגאון ר' גרשון שקלאווער (צט).

מומחה בזילופא. בנו הוא הרב הג' ר' יצחק סגל הרב בסאבילין. (צו) חותני הרבנית הצנועה והחכמה חיה נישאת להגאון ר' יצחק ציוני זצ"ל לערך בשנת תרכ"ט בעיר קרעסלאווע. הוא היה אז כבן מ"ד והיא היתה עלמה כבת עשרים. בני הגאון ר' יצחק ציוני מזיווג שני הם: הבן יחיד לאמו גיסי הרב הגדול מו"ה ב"ן ציון ציוני ב"י נולד לערך בשנת תרמ"ה. למד אצל אביו הגאון וגם בישיבת סלבודקה. בחדש תמוז תרע"ד נשא את הבתולה הצנועה והיקרה מרת לאה גיטא בת הרב הגאון ר' משה מישל שמואל שפירא הגאבד"ק ראגאווע בליטא. [הגאון רמ"מ שפירא חיבר הספרים: שכיות החמדה הארת חטטש תבואות שמש וספרו האחרון הוא ס' «מזרח שמש» על המהר"ל - קיידאן תרצ"ב]. הוא היה נכד הגאון ר' שאול שפירא מפאנעווע מחבר הס' «המדת שאול» והוא נצח מגזע הארז"ל ושל"ה הקדוש. נפטר בשנת תרצ"ג. חתניו הם גם: הרב הגאון ר' אברהם בנימין טייטלשטיין שליט"א הגאבד"ק ליווענהאף (ליוואני) והרב הגאון ר' יוסף טודרוס לוריא שליט"א בראגאווע. מפני סכנת המלחמה נדד גיסי הרב הג' ר' ב"ן ציון ציוני הנ"ל בשנת תרע"ו לעיר קאווען ברוסיה. ובסוף שנת תרע"ז נתקבל שם לרב בנס יחידם הוא המשכיל הח"ב וי"א מו"ה יוסף יצחק ציוני שליט"א. - חתני מו"ה הגאון הצדיק מהר"י ציוני זצ"ל מזיווג שני-הם: בתו הבכירה מו"ה הרבנית הצנועה והמשכלת מרת חיה ציוני שתחת נישאת לכותב הטורים האלה [ע] לקמן ביחס אבות את ק"ז]. בתו הצנועה מרת רבקה ציוני נישאת ל"ד מנ"א שנת תר"ס [אחרי פטירת אביה הגה"צ זצ"ל] להרב הגדול ר' יהושע ראובן ברודא [בן הרב הגאון ר' חיים צבי ברודא זצ"ל הרב דואגר ישן חיבר הספר «איצר חיים» על מסכתות - וזילנא תרנ"ט - ועוד ספרים. נפטר בירושלים ציה"ק בשנת תרע"א. חתנו הוא הגאון הגדול ר' זל"ג ראובן בענגיס שליט"א הגאבד"ק קאלוואריא בליטא. ועתה הוא מו"צ בירושלים ע"ה. חיבר ס' ה"ק"ר «לפלגות ראובן» חלקים. בנו הוא הר' הג' טענדל בענגיס בקלוואריא. הרב הג' יהושע ראובן ברודא זצ"ל נולד בשנת תרל"ז. אחר חתונתו למד בביתו קאווען. בשנת תרס"ד נתקבל לרב בעיר שעביו. פלך וויטבסק. הרבנית הצנועה נפטרה כחמש שנים אחרי חתונה בהקשותה בלדתה. ואחרי עבור כשנה לערך. נישא הרב ריה"ר ברודא את אהותה הרבנית הצנועה נחמה תח"י. בחדש אדר שנת תדע"ט (בסוף המלחמה העולמית) חלה במחלת טיפוס הבהרות. ר"ל. וביום י"ח אדר שני תרע"ט שחל"ה בהיותו כבן מ"ג. הוא היה גדול בתורה גדרשן מצוין והיה חביב בעירו. בס' «דברי מליכאל» להרב הגאון מאמנא נדפסו תשובות אליו. נשארו ממנו כת"י בחד"ת. בנה ויהודה של הרבנית רבקה ע"ה הוא ר' יצחק ברודא שיח' בסטרגורד. האלמנה הרבנית נחמה ברודא זבנית ישיהו הם בשעביו. - בתו של מו"ה הגאון מהר"י ציוני הצנועה המשכלת מרת לאה ציוני שתחת נישאת להסחר ר' וואלף אראנאווי במוסקבה. חמותי הרבנית הצדקנית מרת חיה ציוני ז"ל נפטרה ביום ז' תשרי שנת תרפ"ד. בהיותה כבת ע"ה. בבית בתה לאה אראנאווי הנ"ל במוסקבה. (צח) הגאון ר' שמואל בונם היה רב אב"ד בעיר סלוצק. בשו"ת «חוט המשולש» נדפסה תשובה להגאון ר' בונם מהגאון הגדול ר' חיים בואלאווער זצ"ל. (צט)

הגאון

הגאון הגדול ר' גרשון משקלאוו נזכר לעיל במגילת סימן כ"ו, ועיין ביה"א אות מ"ג ואית
 ס"ד שהיה תלמיד זקני הגאון הצדיק ר' דוד ציוני, ורבו של בנו זקני הגה"צ ר' נפתלי
 ציוני, וע' ביה"א אות ט"ו עמוד 7 שהיה חתן הגאון ר' ישראל שקלאווער מהבר הפי'
 תתקלין חדתי' על ירושלמי שקלים, ולעת זקנתו התישב בארץ ישראל, שם משפחתו של
 הגאון ר' גרשון שקלאווער הי' «איזראליטיין» (או «איזראעליטיין»), כ"כ בס' «אפיקי
 מגיני» על או"ה להגאון האכתי ר' שבתי פיינבערג זצ"ל הרב דמיכילישאק, בסוף
 הספר נדפסו הערות הגאון ר' גרשון הנ"ל על או"ה בשם «הידושי הגרשוני»-ווילנא תרס"ט-
 נדפסו בפעם הראשונה ע"י אחי הגאון «אפיקי מגיני» הרב הגדול ר' דניאל פיינבערג
 מוויטעבסק, שהיה חתן הרב הגה"צ ר' קלונימוס קלמן איזראליטיין זצ"ל מוויטעבסק, שהיה
 בן הגאון הגדול ר' גרשון משקלאוו (והרב ר' דניאל העתיק ההערות מגילון
 חשו"ע שלו), מגילת היותסין של הרב החוב"ק ר' אליהו איזראעליטי (איזראעליטאן)
 זצ"ל, שהיה שו"ב מומחה בפ"ק לוצין והיה נכד הגאון ר' גרשון שקלאווער, (העתקתי מכתב
 ידו שמונה אצל בנו ידידי ש"ב הרב השו"ב המומחה ומובהק ר' זאב וואלף איזראעליטי
 ג"י שו"ב דפה והוא חתן הרה"ג מהר"י זליגמן זצ"ל מחבר «המגילת יוהסין»): «שלשלת גזע
 יחוס משפחתנו הרמה שהיא נמשכת עס שלשלת גזע יחוסו של הגר"א (מווילנא: א) הרב
 ר' דוד חסיד [נקרא גם ר' דוד אשכנזי («ספר היחס»)], (ב) בנו הגאון הגדול אור ישראל
 וקדושו ר' משה קרעמער אב"ד ור"מ דק"ק ווילנא, גו בנו הגאון החסיד, קדוש וטהור
 ר' אליהו חסיד (ועל שמו נקרא הגר"א מוויילנא זצ"ל), (ד) להגאון ר' אליהו זה
 היו"ג בנים רבנים גאונים: ר' משה, ר' ישכר בער ור' צבי הירש, להגאון ר' ישכר בער
 היה בן הוא הגאון ר' שלמה זלמן, ולדו שלמה זלמן היה בן הוא הגאון הגדול רבינו
 הגב"א מוויילנא, (א) להגאון ר' צבי הירש הנ"ל [בן הרב ר' אליהו חסיד הנ"ל באות
 ג] היה בן גאון וצדיק ר' קלונימוס קלמן, (ב) להגאון ר' קלונימוס קלמן היה בן הוא הרב
 הגאון ר' שלמה זלמן (נקרא על שם הרב ר' שלמה זלמן אביו של הגר"א זצ"ל), (ג) להגאון
 ר' שלמה זלמן [הנ"ל באות ב'] היה בן חסיד, קדוש וטהור ר' קלונימוס קלמן מדרווא,
 וילף ווילנא, ולו היו חמשה בנים: (א) הגאון הגדול בנגלה ובנסתר ר' יעקב, רב בווארנא
 ליטא, [נפטר בוויילנא, יו"ד אב תקס"ט, («ספר היחס»)], (ב) בנו השני של הרב ר' קלונימוס
 קלמן הנ"ל היה הרב הגאון ר' שמונה בונם רב בסלוצק, (ג) הרב הגאון בקי בחדרי תורה
 משה מדרווא, היה גדול בתורה ומעשים טובים וסוחר גדול ועשיר, והיה נוסע לפעמים
 רגלי מסחרו לחו"ל, (ד) הרב הגדול ר' ישראל, שהיה דר בעיר הסמוכה למינסק, (ה) הוא
 "הגאון הגדול ר' גרשון משקלאוו, [היה יליד ווילנא ואב"ד בשקלאב, נפטר כ"ד תשרי
 ר"ת, או כ"ה תשרי תר"ה, («ספר היחס»)], לא"ז הגאון ר' גרשון משקלאב היו חמשה בנים
 אנוני ארץ: בנו הבכור הוא אבי הרב הגאון ר' ישכר בער, לא עבר עליו לילה אחת
 לא תורה, בנו השני היה הרב הגאון ר' אליהו ז"ל מפאלאצק, בנו השלישי היה
 רב הגאון ר' יצחק אייזיק ממאלאסטאטאק, פ"ך מאהלו, בנו הרביעי היה דרב הגאון
 שלמה זלמן שנתקבל דרב על מקום אביו הגאון האדיר ר' גרשון זצ"ל בשקלאוו, בנו
 חמשי היה הרב הגאון ר' קלונימוס קלמן מוויטעבסק [הוא הרה"ג הצדיק ר' קלונימוס
 זלמן איזראעליטיין זצ"ל, חותנו של הרב הג"ר דניאל פיינבערג הנ"ל] לאבי הרב הג"ר ישכר
 בער בהגאון ר' גרשון משקלאוו זצ"ל היו שלשה בנים: הבכור הרב ר' יצחק אייזיק
 איזראעליטי, גדול בתורה והחס גדול, ולא אבה לקבל על שכמו משרת הרבנות, הבן
 השני אנכי הכותב אליהו שו"ב בלוצין, הבן השלישי היה הרב הגאון ר' משה
 היה רב בעיר שבאדקעס [אויבאדקעס], שאצל ווארשא, הוספה: הגאון החסיד ר' משה
 קרעמער זצ"ל אין לספר גידול קדושתו, היא היה בעל רוח הקדש לפי שקבלתי מאביו
 והוא איש נסתר, עד שנתגלה לפני פטירתו עפ"י מצות הרב הגדול שהיה אז בוויילנא, ומיספור
 הענין

הענין בפרט וכל תהלוכותי ה"ה כתובים בפנקס דח"ק בחיילנא. ובס' «עליית אליהו» ד' כתוב: «וראיתי על מצבת קבורתו בחיילנא כתוב: «זע"ו אפי' בוכיה וכו'» מדינו ורבינו גאון ישראל וקדושו ר' משה בר' דוד זצ"ל, אשר אור תורתו ה' זורחת בכמה קה"ק וש' ק"ק חילנא, ונתבקש בישיבה של מעלה. וכו', [נקרא בשם «ר' משה מאיר קרעמערס», ילי קראקא, ראב"ד ור"מ בחיילנא ושאר קהלות. נפטר ב' או כ' חשון שנת ת"מ"ה. נדפסו חדושו בס' «ראש יוסף» לחתנו, בתו של הגאון ר"מ קרעמר הרבנית מרת דבורה נישא להגאון הגדול ר' יוסף בן יעקב מפינטשוב, ר"מ בחיילנא ואבד"ק קאסאוו. סעלין וטיקסי חיבר ס' «ראש יוסף» חדושי הש"ס. נין ונכד להגאון ר' יעקב פאלק. אשתו הרבנית דבור הנ"ל נפטרה ער"ה ת"ס"ו. (ספר היחס). ועוד בקבלה אצלנו שכאשר נתגלה הראה נפלאות גדולות ברוח קדשו. ובשה"ג החדש אות מ' כתוב שר"מ קרמר הראה נפלאות. וחתנו הגאון ר' יוסף הנ"ל בהקדמת ספרו «ראש יוסף» כותב: בחיילנא היה מו"ח הגאון ר"מ קרמר ז"ל מרביץ תורה בישראל והיה גדול בנגלה ובנסתר, והשכינה ה' שורה עליה. אבי זק"ל הגאון ר' גרשון משקלאוו היה חתן הגאון והצדיק המפורסם ר' ישראל קיסין זצ"ל מוויטעבסק [מחבר «התקלין חדתי»] על ירושלמי שקלים. הנזכר לעיל ביח"א אות ט"ו שהיה תלמיד «הגהר» מוילנא זצ"ל בנסתר, עכ"ל הרב החו"ב ר' אליהו איזראעליס זצ"ל שהיה שו"ב בלוצין (הוא היה גדול בתורה ויראה ומתמיד גדול בלמודו. נפטר ח' שבט שנת תרע"ז, בהיותו כבן ע'. היה חתן הישיש המופלג ר' יעקב שוער שהיה נודע בלוצין בש' «ר' יעקב בלאנטערס» - [מגילת היוחסין של אבי חותנתי הרבנית ז"ל ה"ה הגאון הצדיק ר' יוסף ראוינצאהן זצ"ל, כפי שנרשם בפנקס דחברה משניות דקראסלאחא בכתב ידו ש בנו הרב הגאון ר' גרשון ראוינצאהן זצ"ל. מגיו"ה זו שלח לי ידידי ש"ב הרב הגאון המפורסם ר' משה שוב שליט"א הגאבד"ק קראסלאוו]: «תכתב זאת לדור אחרת סדר היחס של אמו"ר הרב הגאון ג"י מו"ה יוסף ראוינצאהן, אב"ד ומ"ץ בפ קרסלבה, בן הרב מו"ה שלמה זלמן, בן הגאון הגדול ר' שמחה בונם אב"ד בסלוצק [היה מפורסם בשם «ר' בונם סלוצקער»]. בן הרב הגדול ר' קלמן מדרווא, בן הרב ר' זלמן אב"ד בדרווא והגליץ, בן הרב ר' קלמן, בן הרב ר' זלמן, בן הרב דחסקי ר' צבי הירש [ע' «ספר היחס» עמוד 11: הרב צבי הירש מוילנא בהרב ר' אליהו חסי נפטר בויילנא כ"ט אייר תקכ"ה]. בן הרב החסיד ר' אליהו [עיי"ש עמוד 10: הרב הגדול קדוש וטהור אליהו חסיד (בהגאון ר' משה קרמר), ראש הקהל דיין ופרנס וגבאי הצדקה גדולה בויילנא, ושם נפטר כ"א אלול שנת ת"ע. אשתו היתה בת הרב האלוף המרומ מו"ה פתחיה רבקה, שהיה פרנס בויילנא. היה בן הגאון המובהק ר' משה רבקה מחבר «כאר הגולה» על ד' חלקי השו"ע. היה רב ופרנס בויילנא, נולד קרוב לשנת ש' ונפטר ד' אלול ת"א או תל"ב]. בן הגאון המפורסם אור ישראל וקדושו מו"ה משה קרעמער הגאבד"ק וילנא ונפטר שם בשנת ת"מ"ח. ס"ה עשרה דורות רבנים וצדיקים כפי שנמסר סדר היחס הזה בכתב מהרב הג' ר' קלונימוס קלמן איזראעליסאן מוויטעבסק [בן הגאון הגדול ר' גרשון משקלאב] לחתנו הרב הג' ר' דניאל פיינבערג מוויטעבסק ועל ידו נדפס במ"ע «היחס» בשנת תרל"ז, גליון 96, ע"י סופר אחד במאמר «תולדות הגאון ר' גרשון משקלאב זצ"ל» ואני גרשון ראוינצאהן באאמו"ר הגאון ר' יוסף שליט"א אב"ד ורב בק"ט טעענסטחוב-רציתי לעמוד על תולדות הגאון ר' משה קרעמר בהחסיד הרב ר' דוד זצ"ל, וכתבתי להסופר המפורסם מו"ה הלל נח שטיינשניידר - מגיד מוילנא (מחבר הס' «עיר וילנא»). ואני מעתיק כאן מה שהשיב לי באורך ובהסכמת הרב החכם ר' ש' פין מוילנא. וז"ל: «הגאון ר' משה קרעמר אב"ד דק"ק וילנא, כנראה היה אחד מביידי הגאון ר' אברהם עפשטיין אב"ד דבריסק, והוא חתם בשו"ת פני יהושע בס' «כ' משה בלא"א הר"ר דוד זצ"ל אשכנזי». ואלי בעזרת מחותנו הרב ר' פתחיה רבקה בהגאון

בהגאון «באר הגולה» שהיה מאלופי ונכבדי ווילנא-הקימיהו לשבת על כסא האב"ד בעירנו. בהסכמת רבני ופרנסי הועדים שהיו אז. הוא בא בהסכמה על «ספר האשל» להרב ר' אשר יעקב אברהם קלמןסק-לובלין תל"ה-ביחד עם רבני קיטא בועד סעלק. וכותב: בהיותי באסיפת הרועים בהתועדות ס"ק סעלק ויבא אלי אחד מן השרפים. שר התורה וכו' והנני מסכים עם הרבנים המאורות הגדולים שהסכימו להדפיס הספר הלז וכו'. נאום משה בלא"א מו"ה דוד זצ"ל חונה ל"ע ע"ב בק"ק ווילנא. ב' חוקת תג"ל הארץ. וכנראה שכסאו לא היה עוד נכון על יסוד חזק. לכן כותב «ל"ע ע"ב». וע"ד כינויו «קרעמער» מספרים בוויילנא שבעת שקבל רבנותו התנה מפורש עם הפרנסים שיהיה בלא שכירות יען כי למחיתו די לו מה שאשתו מחזקת הנות. אכן בהיותו אהוב לכל אנשי העיר - הפצו כולם להנאותו בדרך השכל היינו לקנות סחורה בחנות הרבנית במיטב כספם. ויתבונן הרב שהוצאות ביתו מתנהל ברחבות ידים. וישאל להרבנית על זה וכי ירא שהיא מקבלת שכירות בלי ידיעתו והסכר לי כי יש לה כעת פרנסה מרובה בחנותה מכל אנשי העיר. ויקח הרב גליון ויעש חשבון הוצאות ביתו בכל שבוע ויצו את הרבנית שכאשר תדע מערך פדיונה בחנות שיש לה ריוח כפי הוצאות ביתו-אף ביום הראשון בשבוע-תסגור את החנות כל ימי השבוע. כי גם אחרים צריכים פרנסה. והוא לא יחפז יותר מכדי הוצאת ביתו. וכן עשתה כרצונו וע"י זה קיבל את הכינוי «קרעמער». וכלומר «חנוני» ע"ד החסידות... הוא ראש למשפחה גדולה ונכבדה עד היום הזה. חתנו הוא הגאון «ראש יוסף» הנ"ל. וכן «הראש יוסף» הוא הגאון ר' יעקב מרבר ס' זרע ישראל על מגילה ועל ר"ה-אמשטרדם תצ"ו. ועוד רבנים ומחברים. ומהרב ר' אליהו חסיד בן הגאון ר' משה קרעמר יצאו משפחות נכבדות. כמו הרב ר' אליהו סעסעלעס אבי משפחות «עליא ש» ו«פרנס» בוויילנא. ע' «קריה נאמנה» עמוד 176. וכן הר"ר אליהו חפץ הנקרא ר' אליהו בחור. ור' אליהו גינצבורג - כולם נכדי הרב ר' אליהו חסיד הנ"ל וכן גם מרן הגר"א מוויילנא זצ"ל. הגאון ר"מ קרעמר נפטר ביום ב' כ' חשון תמ"ח. וג' אמות מכל צדדי קברו לא הניחו שום אדם שמה. וכו'. עיי"ש. כאשר ידוע לכל כי בשנים הקודמים כאשר קבלו רב אב"ד בעיר גדולה ראו שיהיה גם מיוחס - ע"כ אחשוב להעלות על הגליון בדרך השערה איזה גאון אב"ד בוויילנא אשר בשם ר' פייבש אשכנזי יכונה. וכנראה הוא אביו זקינו של הגאון ר' משה קרעמער שגם הוא חתום «אשכנזי» כנ"ל. אל הגאון ר' פייבש מתיחס הגאון ר' דוד טעבלי מבראד אבד"ק ליסא. וכותב: הא מיתא שמעתי מפי אא"ז ה"ה הנפורסם מ' גרשון ווילנער מסקלוב נכד הגאון מ' פייבש אבד"ק ווילנא. ונסע לארץ ישראל ונתקבל שם פ"ש יא ובעל כרם שלמה - ווארשא תר"א - ג"כ מתיחס מצד אחר להגאון מ' פייבש אבד"ק ווילנא ונתקבל לנשיא בא"י. ומחבר ס' «זיר יצחק» - ווילנא תרל"ו - ג"כ מתיחס אליו וכותב: גין ונכד להרב הג' מ' אורי שרגא פיווש זצ"ל שהיה נשיא בעיה"ס ירושלים תיב"ב ונדג נשיאותו משנת ת"י עד שנת ת"ג והיה נקרא ר' פיווש אשכנזי תלמיד מהר"ם לובלין -ב-הר"ר י' קדוש - החשבון של «בהרר» עולה ת"י. ובידי נמצא העתק מכתב - יהוס ישן וכתוב שם: הר"ר גרשון אב"ד באבאלניק וכו'. ה"ה ר' דוד חסיד בהגאון ר' פיווש אבד"ק ווילנא. וואולי הרב ר' דוד חסיד זה הוא אבי הגאון ר' משה קרעמר. וכו'. עוד מצאתי בס' «אור חדש» לר"ה באכנער-אמשטרדם תל"א- שהקשה דגאון מו"ה פייבש שהיה ר"מ ואב"ד בק"ק ווינא ואח"כ נתקבל לנשיא בא"י וכו'. אולי הוא זה ר' פיווש הנ"ל ובנסעו לא"י עכביו בווינא זמן מה ואח"כ נתקבל לנשיא בא"י. ואולי החסיד הנדפס אית הלמ"ד - מוויילנא. ונשאר ווינא - כי העיר ווילנא לא נתפרסמה עוד בעולם בימים ההם. ובס' «עבודת הגרשוני» יש שאלה להג"מ פיווש אבד"ק ווינא. אולינס דג"מ פיווש לווינא מפני גזירת ת"י. שוב מצאתי בס' «שפע טל»-האנאואה שנת ש"ב ע' שמחה-הקדמת האלף יניק והכים עניו והסיד מו"ה פיוול בהגאון החסיד מו"ה דוד זנויה דתן הגאון

יחס אבות

לו.

הבן השלישי של זקני הגאון ר' נפתלי ציוני זצ"ל הוא דודי ר' מרדכי ז"ל (ק), וחתנו הוא המופלג ר' משה מרגליות (קא), שלשלת היוחסין

וכו' ר' ישעיה סג"ל אב"ד יר"מ דק"ק פרינקפירט - אילו היא זה יען שהיחנו הגאון הס"ל ה' היה ג"כ נשיא באר"י עכ"ל הסופר המפירסם הלל נח מגיד-שטיינשניידר בוויילנא, ובא עת"ה י"ט סבולו תני"א, קרספורה, נאום גרשון באאמ"ר הר"ה ג' יוסף ראוינסאן.

דינה בן"ק טשענסטחוב, במדינת פוילן. - תיכף מגילות - הירש האלה שלדתי לדרב הרבם ר' אליעזר ריבלין נ"י, בירוטק'ס מזכר הס' «ספר היחס»-ירושלים הרצ"ה-ה, והוא כתב לו ע"ז: «החשכרה שהביא ההכם שטיינשניידר שדרב ר' דוד רסיד אבי הגאון ר"מ קרמר היא בנו של הרב הג' ר' אורי שרגא מיווש נשיא ארץ ישראל - לדעתי היא קלושה מפני כמה טעמים. ודעתי שניידר בעצמו לא הביא זה בספרו «עיר ווילנא» (ב) מה שמוכח במגילת היחס. ומה שכתב לו בזה, שהגאון רמ"ק נתגלה רק לפני פטירתו - לא מוכח כן מס' «עציות אלה» ומה שכתב דתני «ראש יוסף» כי הלא היה אב"ד בוויילנא וראש ישיבה בכמה יידיות ולפי שכתב יוסף המבוצר היה מקודם רב בקראדא. (ג) ע"ד דרב ר' אורי מיווש עיין ספרו «תולדות בני ישראל» וספרו «הצדק רבי יוסף דנול סלאנטא» עכ"ל הרב ר"א רובין בזהבנו אל מים כ"א תמוז הרצ"ה. (ק) המפלג היקר וי"א ר' מרדכי קרית-ספר (בני חיות טעם שינה מינוי-טובתו «ציוני» «לקויה-ספר»). היה מפלג בתורה וי"א מאה נאמר לערך בשנת תר"ף, כחיתו כבן נ"ח. אשתו מרת שולקא היתה בת המופלג וי"א מנחם ציוני ר' אורי שרגא מיווש. משה ספרו שיש לא לקבץ במו ידיו סימן כ"ח. בניהם הם: ר' יוסף קרית-ספר, בנהב מיואשא לערך בשנת תר"ץ. ור' נפתלי קרית-ספר בנו יורק ור' יוסף קרית-ספר בנהב מיואשא. (קט) המפלג ר' משה מ"ש היה מפלג בתורה ויראה. והוא בן יוסף לחוב"ד הראשון בל ציון הגאון ר' זאב וואלף אלטשול זצ"ל, כנבואר לקמן ר' משה היה יוסף לפני המפלגים בנהב"ד הישן בל ציון שיעורים שונים במדרש ועין יעקב. שנת כ"ח שנים לפני יורק (אשריקה). ולעת זקנתו שב לביתו ללציון. נספר פתאם הוסיף שנת תרע"ג, בחינתו כבן ס"ח. אשתו מרת לאה מרגליות נספרה בשנת תרע"ט. מביניהם הם המפלג המסביל וי"א ר' נפתלי מרגליות בליוענפול. מהו דריסא ואח"כ בעיר מיואש בל ציון. נספר לערך בשנת תר"פ. בנו הוא הרב המופלג ר' שלמה מרגליות נ"י. לבד שנים אחדות בירשיב «בית יוסף» בנאווהרדאק, ועתה הוא בוויילנא. הבן השני של ר' משה הוא מר אביגדור מרגליות בטיקאגא. (קב) עיין להלן סימן מ"ו, וביה"א שם אדות יחיאל של י"ט מרגליות. (קג) זקנתו הרבנית הצדקנית מרת מלכה דון-יחיאל בת זקני הגאון ר' צבי ציוני היתה נצוצת בצדקתה ובהנחתה. ורבים היו באים להועץ עמה בעניני מספר וכל עניניהם. נפטרה בדרססא בשנת תרע"ג. בהיותה כבת נ"ו. (קד) ע"ד זקני הגאון וי"א ר' ישיב דון-יחיאל זצ"ל עיין להלן במגילת סימן נ"ה וביה"א שם בארוכה וגם אבות משפחת «דון-יחיאל» בכלל. (קה) מלבד שלשה בניו הרבנים שזכרו כאן היה לתרה"ג מהר"ש זצ"ל עוד בן והוא מו"ה נפתלי דון-יחיאל בעיר דבינסק. היה פקח ומשכיל נכבד, בנייתו למד גמרא אצל אהרן הגדול אמ"ר הגאון ר' אליעזר בהיותו אז רב בווינקא. הוא היה סוחר נכבד בדבינסק. נפטר בהיותו כבן הששים לערך בשנת תרנ"ח. בניו הם מרדכי-אל. היה חתן הסוחר ר' שלמה ראץ בדבינסק. גם בת אחת היתה לזקנתו הרבנית מו"ה. היא מרת עלקא אשת המופלג מו"ה אברהם יוסף שערמאן. היה סוחר נכבד בעיר וי"א. היה מרדכי-אל נפטר באחרית ימי המלחמה העולמית. ואשתו נפטרה אחר שנים רבים בעיר מיואשא. בניהם הם בערים שונות ברוסא - ואבא מאיר הגאון הרבנית בווינקא ואח"כ

יחס אבות

ואח"כ בלוצין. ספרו שו"ת «אבן שתייה». ספרו «טעם מגדים». ספרו «שו"ת מהר"א דון - יחייא». מכתבו ע"ד גודל המצוה של ישוב אר"י. בנותיו והתנין: (קו) אבנא מארי הגאון הגדול ר' אליעזר דון - יחייא זצ"ל למד בעיר דריססא לאביו זקני הגאון ר' שבתי זצ"ל ולאביו הרבנית הצדקנית מלכה ז"ל הנ"ל בחדש תמוז שנת ו'קצ"ח. עוד בימי נעוריו הצטיין בכשרונו וחי המצוינים ובחמדתו הגדולה. שנים אחדות למד בעירו אצל אביו הגאון ובפני עצמו אצל נסע פלוצין ולמד קצת אצל דודו הגאון הצדיק ר' יצחק ציוני זצ"ל. ויותר מזה למד אצל אחיו של הגאון ר' יצחק ה"ה דודו. ש"ה אה"כ להחננה זקני הגאון האביו ר' אהרן היה אמי מדתי הרבנית הצדקנית מרת עלקא ז"ל (ע' לעיל בהג"ח סימן ל"ג וביח"א אות פ"ג). ואח"כ הגאון זצ"ל סיפר לי שאמו הרבנית הצדקנית מרת מלכה באה בשדיל זה ללוצין להיפגש אל דודו הגאון מ"ו זלגויש ל"י להציע שירוך טוב בעיר בתוך עלקא-עם בני עלקא (ר' אליעזר) - אני חסדים ע"ן בכל לבבי. ענה אחיה הצדיק. אך ברוך שיהיה אשדוק"ן בזה (כדאיתא בקידושין (יב) ובבבלי"ו סימן כ"ו שאסור לקדש בלא שדוק"ן. עודם קדברים ור' ישראל זוטא נכנס. (ר' ישראל היה מלמד מופלג וי"א שם נשתתבו ח"י «מערקין» אך מפני שהיה קטן בקימה נחמנה בשם «זוטא» והיה קצת קרוב למשפחת «ציוני»). ואמר לו הורב"ו ר' ישראל הנחפז להשתכר רובל כסף בשדוקנות - כיצד? - שא"ר ר' ישראל - אמר אחרי מלה במלה: «אני מציע שירוך בער בתוך עלקא עם בן אחותך הבחור אליעזר (ליעזר) בן הרב מדריססא». ר' ישראל ענה אחרי מלה במלה ואז נתן לו הרב רובל של כסף בשכר שדוקנות...]. אחר חזינתו שקד בהתמדה רבה על התורה ביחד עם חותנו הגאון ולעצמו. למי הרבנית פתחה חנות מכולת קטנה ואמ"ר הגאון שקד על תורתו. מתוך חוסר נסיון ציוני מסחר החזיקה אמי ז"ל בהנחת גס סבך בלי היתרון הממשלתי הדרוש. והרשות טילה עליה לשלם קנס סכים הנוק. וע"י זה הוכרחה לטגור את חנותה. אז גלה אמ"ר מקום תורה ולמוד יותר משנה בעיר יאנזשק בליטא. הגאון ר' שלמה טהבר הס' «דברי יוסף ואמת» שהיה אב"ד דשם וכן כל גדולי התורה שבעיר הכירו גדולתו ורבה בתורה בדעותיו והעריצוהו מאד. והוא שקד שם על התורה בהתמדה רבה. וכישר ל"י הישיש המופלג ה"ה ר' נפתלי ש"פ ע"ר נ"י משה שאמ"ר הגאון זצ"ל סיפר לי זה כבר שביקדו למד בן קצר בליבאוויץ בהקלויז של האדמו"ר הגאון ר' מנחם מענדל זצ"ל מחבר «הצמח צדק». עם זאת נגש אליו האדמו"ר ויתביין באיזה מס' הוא למד ואמר לו בהבה: «לוי בני עוד בודאי תהיה למ"צ בישראל» וסיים בהפסק (ישיבה ג') רפאית מהלך לשרך וסקרי צמחיתך. בשנת תרס"ד בהיותו כבן כ"ו נסע אל הרב אב"ד בעיר ויז'ניץ. סיפר לי השו"ב כינחה ומופלג ר' ישראל - «קם פוקער ב"י חס"ד דעיון משה נחמל צויר ב ביוזון בא עמי הגאון הנזיר מרדא"צ איינשטט זצ"ל מחבר «תפארת תשובה» (שהיה מחנכו

ממשפחת אם אבי, כאשר יבואר להלן אי"ה (קב).

לז.

הבת הבכירה של זקני הרב הגאון ר' נפתלי זצ"ל היתה הרבנית החשובה מרת מלכה ע"ה (קג). אשת הרב הג' ר' שבתי דון-יחייא אבד"ק דריססא (קד). והניחה אחריה שלשה בנים (קה) רבנים גדולים. הראשון הוא הרב הגאון ר' אליעזר דון-יחייא אבד"ק לוצין, ובימי נעוריו היה אבד"ק ויז'ון (קו). ולו בן יחיד הבחור המופלג

מחותנו כי בנו הגה"צ ר' בנימין א"ש זצ"ל היה גיסו של אבי זצ"ל) ויאמר לאנשי העיר: **ע**ד עתה היה בקהלכם רק מ"ק, עתה יתקבל אצלכם הרב הגדול ר' אליעזר לר"ב אב"ד דקהלתכם, ואקיה שבדאי תשבצו רב רצון ממנו. ואמנם אבי הגאון זצ"ל נתחבב מאד אצל כל בני העיר. הוא תיקן הרבה תקנות טובות בהקלה ולמד כמה שיעורים לפני המתפללים בבמה"ד, ושמנו נשאר לשם ולתהלה בחיזיון עד היום. היה חביב מאד אצל מחותנו הגאון **פ**תחי תשובה, וכמה פעמים נסע עמו בהערים הסמוכות לאסוף כסף אצל נדיבי ישראל לקנות שטרי שחרור (**ק**וויטאנציעס) לשחרר בזה הרבה מצערי ישראל. ובפרט הכני תורה שבהם, מעבודת הצבא (**ע** מזה לעיל ביח"א אות פ' עמוד 27). [וע' לעיל אות פ"ו מש"כ ע"ד מה שלמד ביחד עם גיסו הגה"צ ר' בנימין בן הגאון פ"ת כשנה אחת]. בחיזיון כיהן ברבנות י"ב שנה. שמו נתפרסם בכל הסביבה ומקרוב ומרחוק פנו אליו הרבנים בשאלותיהם והוא השיב להם להלכה למעשה ברוב חריפות ובקיאיות, והתשובות האלה הדפיס אח"כ בספרו היקר **א**בן שתייה-ווילנא-תרנ"ג. כשנפטר חותנו ודודו הגאון הצדיק מהרא"ז ציוני זצ"ל ביום ד' ניסן שנת תרל"ו (**ע** מגי"ח סימן ל"ב) פנתה עדת לוצין לאמור"ר שהוא ימלא את מקום חותנו הגאון. עדת חזיון לא הסכימה כלל שרבה החביב יעובה, וגם אמור"ר לא חפץ בזה כי בחיזיון הי' לו פרנסתו בכבוד וישקוד על למודו בהשקט ושלוה, ולא אבה לקבל על עצמו טרדת קהלה גדולה כלוצין. אך אמי הרבנית הצדקנית ז"ל הפצירה בו שיסכים לבקשת קהלת לוצין שאבותיה הגאונים הצדיקים ר' דוד, ר' נפתלי ואביה הגה"צ מהרא"ז ציוני כהנו בה פאר יותר מששים שנה. בבואו ללוצין הפציר אמור"ר הגאון זצ"ל בגיסו הרב הגדול ר' רפאל ציוני זצ"ל שהוא יקבל עליו להיות רב בלוצין. ואמור"ר וגיסו הגה"צ ר' בנימין אייזנשטאט זצ"ל מאוסיאן התחייבו א"ע שיהיו עמו כשנה אך יותר וירגילוהו בהנהגת הרבנות. אך הרב ר' רפאל סרב בזה מפני חלישות בריאותו. ובהסכם כל עדת לוצין נתקבל אמור"ר לרב אב"ד שם בכבוד גדול. וזה נוסח כתב הרבנות כפי שנרשם בפנקס דבמה"ד הישן: כאשר לוקח מעירנו עטרת ראשנו גאון עוזנו הרב המאוה"ג מו"ה א"י ציוני ונחבקש ליש"מ ואנשי עירנו נשאלו באין אורה ובאין מורה, וזרחה לנו שמש צדקה ה"ה חתנו הרב הג' מו"ה **א**ליעזר בהרב הג' מו"ה שבתי שעפסיל **ך**ון-**י**חייא נ"י, אשר מילא את ידו למלאות מקום חותנו הנ"ל נ"ע ולכהן תחתיו, אי לואת בהתאספנו כולנו הה"מ את אשר ישנו פה ואשר איננו פה - כל אנשי עירנו כאחד, ושמוהו עלינו לרב מורה ודאין בעירנו ולהושיבו על כסא הרבנות למלאות מקום חותנו נ"ע, ובלעדו לא ירום איש אחר ראשי להורות ולדון, והפרשנו לו שכירות חלף עבודתו בקודש: מהכנסת עירנו מאז מקום שיוכשר בעיניו יקבל מדי שבוע בשבוע ששה רוב"כ, ומאת זובחי הובח יקבל ע"י השו"ב דעירנו באופן שאין רשאים לשחוט עד שיקבלו מכל גסה עשרה קט"כ, שיעלה לסך שני רוב"כ לשבוע, ויהיה בס"ה שכירות לשבוע שמונה רוב"כ. מלבד זה יהיה שייך לרבנו הנ"ל ההכנסה ממכירת שמורה לפסח, ושלא יהיה שום מוכר אתרוגים בעירנו וזולתו וגם הרשאות וכתובות יהי' שייך לו. ובאנו עה"ח ו' אייר שנת תרל"ו, נאום ונאום כו', ותחת הכתב הזה כתב אמור"ר הגאון זצ"ל בכת"י: **נ**ערתתי ונחרצתי להסכמת הקהל הקדוש דעירנו וקבלתי על עצמי לשרת בעבודה"ק לאורך ימים, וגם שלא לבקש הוספה על שכירותי אם יקיים כל הנ"ל, אם לא ברצון הקהל שיראו שזה צורך שעה, ובאתי עה"ח אסרו חג דשבועות תרל"ה פה לוצין נאום אליעזר דון-**י**חייא. באותו פנקס כתוב ג"כ: **כ**אשר באסף אל עמי עטרת ראשנו הוא הרב הגאון המובהק וכו' מו"ה אהרן זליג ציוני זצ"ל אשר שימש בכתר הרבנות כמה שנים בעירנו - הסכמנו אנחנו רוב בנין ורוב מנין קהלתנו לתן מקופת הקהל משכירת המרהץ לאלמנתו הרבנית מרת פייגא ציוני שחתי שלשה רוב"כ מדי שבוע בשבוע כל ימי חייתה, וגם מה שנ"ח לבעלה הרב הג' המנוח לחוק שכירותו שקבל בחייו סך המשיש רוב"כ ישולם לה מקופה"ק בשלימות. היום אור ליום א' ו' ימים להדש

אייר תרל"ו. ועל החתום ס"ד חתומים. - גם בלוצין אם כי היה סרוד בעניני העדה - היה שוקד על התורה בהתמדה גדולה יומם ולילה, למד ולימד והעמיד תלמידים הרבה, שהרבה מהם היו אח"כ לרבנים חשובים. יסד שיעורים חדשים לפני המתפללים בבהמ"ד וחיוק את השיעורים הישנים. ובעצמו הרציא לפני המתפללים בבהמ"ד הישן שיעורים במשניות, גמרא, שו"ע או"ח. ועוד. שעות אחדות ביום הקדיש לסידור כתביו ובשנת תרנ"ג הדפיס בחיילנא ספרו היקר «אבן שתי» כולל שו"ת על ד' חלקי השו"ע להלכה למעשה ברוב חריפות ובקיאות. הספר מחזיק קל"ז דפים (274 עמודים) בפורמט גדול. הגאון האדיר ר' יצחק אלחנן זצ"ל מקאוונא. והגאון ר' שלמה הכהן זצ"ל מחיילנא מהללים מאד בהסכמותיהם את הספר: «שחיבר הגאון המובהק ומפורסם, חו"ב בחדרי תורה וכו'. ראיתי כי אחז צדיק דרכו להרחיב ולהעמיק בכל דין ודין ממקור יס התלמוד בבלי וירושלמי ופוסקים ראשונים ואחרונים, כל רז לא אניס ליה בדבריהם וכו'. ועי' הוא מברר כל הלכה והלכה על בוריה כי ה' הטובה עליו וכו'. בההקדמה יש קצת דרוש ע"ד הפלפול ובחוק יתר הדברים כותב אמ"ר הגאון זצ"ל. «והנה ידעתי כי בודאי נמצאו ספרים חדשים וגם ישנים, אשר קדמוני באיזה ענינים רק מעיני היו נעלמים, אך מי יוכל לבוא אחרי כל ספרי קדמאי ובתראי, ולא שביק אינש ידיה וטרח באחרניא. ולהיות מן המודיעים מהיות נקיים וכו'. אמרתי כי הימים ידברו והם ישימו עדיהם אשר מצוק העתים ומשא הזמן כבוד הלומדים והמחברים חק עבר והושפל עדי עפר, וא"כ איפוא מי הוא אשר יכלה כל ימי עלומיו בעמל רב וביגיעה, בנידוד שינה ובזיעת אפים, לנחול גיהנם פעמים, ומה גם לחוק בספר בהעלם דבר מה שענינו ראו, לעבור ח"ו על ל"ח (עיין ילקוט משלי כ"ג), ומה גם במי אשר ימי עלומיו כבר עברו וכו'. ודפיו בחותם ידו לעולם יהיה חקוקה ושקרו לפני ב"ד שפ מעלה בפועל ידי יו"ה מפורשה ומה יענה עת כי יקיצו ישיני עפר אשר מהם אליו דבר יגונב ח"ו, ומי הוא אשר ימשוך עליו חטא גדול כזה בחבלי השוא בלי תועלת, לכן קצת כל העוסקים בזה סתמא לשמה הוא. - התשובות נדפסו בלי רשימת שמות הרבנים השואלים, רק בסימן צ"ה יש תשובה למר אביו זקני הגאון החסיד ר' שבתי דון-יחייא זצ"ל מדריססא ומתחיל: «מה דבדיק לי אדוני אמ"ר» וכו'. וכן התשובות צ"ג, צ"ו, צ"ח וק"א ג"כ לאביו. הספר היקר הזה עשיר רושם רב בין הרבנים הגאונים ונתקבל אצלם כרצון ובחבה, וכולם סמכו עליו להלכה למעשה. הגאון האדיר ר' חיים חזקיהו מדיני («חח"ס») מביאו הרבה פעמים בספרו הגדול «שד"ח מד' וסומך עליו להלכה למעשה. וכן בספר הגדול «דרכי תשובה» על יו"ד מהגאון האדמו"ר רצ"ה שפירא ממזנקאטש מובא כמה פעמים להלכה. וכן בס' באר יעקב על או"ח מהגאון הצדיק ר' חיים יעקב קרויזאהר מדאלינא מובא כמה פעמים. והשאר אחריו ברכה עוד שני ספרים בכת"י: א) ס' «טעם מגדים» על דפרי מגדים לאו"ח. כידוע מן הפמ"ג דרכו לקצר מאד וגם סגנונו הוא קשה להבין בכמה מקומות. וע"כ ערך אמ"ר את עיקר דברי הפמ"ג הנוגעים להלכה ולביאור דברי השו"ע בסגנון יפה וטוב ובהרחב הביאור. וגם בחוספת הערות יקרות. הספר היקר הזה אני מדפיס כעת בעזרה של בית דפוס פנים דהשו"ע וביחד עם ספרי «לקוטי מגדים» על או"ח וכבר נדפסו ב"ה שני חלקיו. חלק א' מתחילת האו"ח עד סימן נ"ה-לוצין תרצ"ד-וחלק שני מס' נ"ה עד סימן קס"ה-לוצין תרצ"ט. ועתה התחלתי בעזרה של להדפיס החלק השלישי (ב) עון השאר אחריו ספר שאלות ותשובות כולל קכ"ג סימנים שו"ת להלכה למעשה בחריפות ובקיאות רבה על כל ד' חלקי השו"ע. הספר היקר הזה מסודר לדפוס בשם «שו"ת מהר"א דון-יחייא». וברצתי להדפיסו בעזרה של (התשובות בעניני האו"ח מובאים אצלי בספר «לקוטי מגדים» הנ"ל). בס' «צניע» לחותנו זקני הגה"צ מהר"א צינע זצ"ל נדפסו תשובות אחדות אצלי. וכן בס' «ראש לראובנים» להגאון דהנודע ר' ראובן דהלוי זצ"ל מדוניססא נדפסו ע"י נכדו הרב ר' יצחק לאו"ה דהנודע זצ"ל בדאאנאבולס.

בדאאונפילס שנת תרצ"ו נדפסה השו"ב ארוכה אליו-לרגלי ההתעוררות שהתחילה ברסביא
 בשנת תרפ"א אדית «קרן הקיימת» «קרן היסוד» יצאו הגאון ר' מאיר שמחה הכהן מדווינסק
 ואמ"ר העין וצ"ל במכתבים מעוררים לנדב לבנין ארצנו הקדושה. המכתבים היקרים האלה
 נדפסו בתקופת «תורה» ש"ל בירושלים וגליון 3 לשנת תרפ"ב. וגם בס' «אי צר הארץ»
 בירושלים תרפ"ו. מה בנימין הרב החכם וסופר ר"י רד"ל - פלדמן. בפרק י' בשם «גאון»
 לטובה על קרן היסוד. ואמ"ר וצ"ל כיתב שם בזה"ל: «ע"ד מצות ישוב ארץ ישראל בזמן
 הזה הסמינו כל הפוסקים הגדולים שגם כומה"ו המצוה היא מן התורה. כמ"כ התרומת
 ההשן הרב"ה המב"ט והמהר"ט ועוד גדולי הפוסקים. ומה שהביאו החס' במכתובות וק"ו
 ד"ה הוא אמרו: «בזומה"ו אין מצוה. משום שאי אפשר לקיים מצות התלויות בארץ. כבר
 כתבו הפוסקים דאזוה תלמיד טועה כתב כן ע"ש הרב ר' חיים. ולא דסמכא הוא
 כל"ל. עיין במעיל צדקה סי' כ"ו בשם המהר"ט. ובמד"ר סי' ק"ך לך (ריש פ' י"ט) איתא
 הה"ד ואמר מי יתן לי אבר כיונה וגו' (תהלים נ"ה) - למה כיונה-לפי שכל העופות בשעה
 שהן יגיעים הם נתן ע"ג סלע או ע"ג אילן. אבל היונה הזו בשעה שהיא פירחת ויגיעת
 קופצת בא' מאגפה ופירחת בא' מאגפה. ולפי הפשט המשל הוא ע"ל אברהם אבינו כי אף
 שבכל פסיעה ופסיעה היה מקיים מצות הכורא שאמר לו ק"ך לך. מ"מ לא נח מזה. כי נפשו
 ורצונו היה רק לארץ ישראל. כי שם עיקר החכמה והשכל והשראת השכינה. והיינו דוגמת
 היונה. שכל ההליכה שלו היה רק בגופו. אבל השכל והחכמה והנשמה היו דברים לארץ
 הקדושה. כי שם יקרה לו המנוחה. ואף כי אברהם היה קודם מתן תורה. והמצוה של ישוב
 א"י לא היה עדיין. מ"מ גוף קדושת הארץ היה יקר אצלו מכל המצוה שצוה לו הקב"ה. וכן
 מסיים שם במדרשו: «מוטב ללון במדבריות של א"י ולא ללון בפלטיות של חוצה
 לארץ». ואם ירצה איש לעסוק כנגד ולהסתמך על הדעה המובאה במקצת מהפוסקים שבעצה
 שיה' חשש היצר מינית ויחננה או אין מצוה ליצור בארץ הנה ע"ל יתיר כל מה שכתבנו
 האלה עתה בימינו לאחר ההחלטה אספת סן-רימו למסור את ארץ ישראל לנו
 ב"ה. ושמירת התורה בכל האפשרות ובכל הפרטים-רק בה. ולהודים היושבים בארץ
 המזונית והפרנסה מצוים ב"ה באופן לא גרוע מאשר במקומות אחרים. ויש גם החייב שם
 חיי עושר והצלחה רבה. ולדברי המומחים והמדיניים שבאחינו אם יפתחו את הארץ ויבנה
 תוכל. בעזרת"ה. להחמך בזמן מועט למקור ברכה ועושר לכמה אלפים ורבבות מעמנו.
 ובזאת שמצוה רבה ע"ל כל בעלי היכולת שיפרשו מהונם סכומים גדולים. כדורש. לדבר
 הגדול הזה. ויפה מאד המנהג שרוצים העסקנים להנהיג שיתן כ"א מעשר מנכסיו. וגם צ"ל
 שאין רכוש גדול. גם הם אינם בני חורין מביא לעזרה להבונים את חרבות ארצנו. מה
 עוד גדולה המצוה כשקשר. בזה ענין הצלת נפשות לרבבות בני עמנו הנסים מגיא התרגה
 ר"ל מהמדינות ששם אחב"י נחמסים ונשחטים. ותורתנו הקדושה נתונה למרמס. ה"א ואין
 עצה ואין עזרה. השם ירחם. ובגלל המצוה הרבה הזאת נשמע ונתבשר בשורות טובות
 ונזכה לראות בבנין ציון וירושלים בתוך כלה ישראל במהרה בימינו. אליעזר דון-יחייא
 אב"ד מ"צ ציון. (ראוי להעיר כאן שגם הגאון הש"ה הקדוש פליג על הרב ר' חיים
 בתנ"ך הנ"ל. וז"ל בשער האותיות. קדושת המקום: «ומעתה מה שאמרו החס' בשם הרב
 ר' חיים דעלש"ו אין מצוה לדור בא"י כי יש כמה מצות התלויות בארץ וכמה עונשין שאין
 אנו יכולין ליתור בהן ולעמוד עליהם- דברי הר"ה הם דברי יחיד. וגם לא מסתבר
 שיהיה דע"ו נאמר צדיקים ילכו בה ויושעים יכשלו. דודאי מי שדר בא"י ואינו מקיים מה
 החייב לקיים אז הוא פושט. אבל המקדש עצמו ומקיים לענין תרומות ומעשרות וכו' כש
 מחוייב - אז אשורו. ומ"ש דאין אנו יכולין ליתור בהם זה אינו מובן אצלי. דלמה אין
 יחולת ליתור וכו' הוא הנ"ל. ע"כ אין להשיגה בדבריו אלה. בזאת המונעים מחמת
 סכנת הדרך. כשהם בחזקת סכנה. או אין להם אשם. אבל מי שזוכה וכו' לשם אשורו
 וכו'»